

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**“Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ
ΘΡΑΚΗΣ”**

ΑΔΑΜΙΔΗΣ ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ, Α.Μ:5017

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΦΡΑΓΚΟΥΛΗΣ ΑΝΤΩΝΗΣ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2014

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο τουρισμός μεταπολεμικά και πιο ειδικά μετά την δεκαετία του 60 αποτελεί έναν από τους δυναμικότερα αναπτυσσόμενους τομείς στην παγκόσμια οικονομία. Οι εκτιμήσεις για την παραπέρα ανάπτυξη του στα επόμενα 10 χρόνια συνεχίζουν να τον θεωρούν σαν την σημαντικότερη οικονομική δραστηριότητα.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του είναι ότι η λειτουργία του συνδέεται με την διεθνοποίηση μεγάλου αριθμού παραγωγικών κλάδων και κλάδων παροχής οικονομικών υπηρεσιών. Είναι διαπιστωμένο ότι συμβάλει στην δημιουργία εισοδημάτων, θέσεων απασχόλησης, φορολογικών εσόδων. Παράλληλα αποτελεί σπουδαίο μοχλό περιφερειακής ανάπτυξης.

Την ίδια περίοδο προφανώς μετά την κατανόηση της μεγάλης σημασίας του Τουριστικού φαινομένου, ακολούθησε εντυπωσιακή σε όγκο και εύρος αύξηση των πολιτικών προγραμματισμού και διαχείρισης της τουριστικής ανάπτυξης. Πολλές από αυτές διατυπώθηκαν από διεθνείς οργανισμούς (ΕΕ, WTO, ΟΗΕ κ.α.) ενώ άλλες από ανεπτυγμένες τουριστικά χώρες, αλλά και από χώρες που διέκριναν δυνατότητες ανάπτυξης τους με την βοήθεια του «εργαλείου» του τουρισμού, και αφορούν διαφορετικές πτυχές ανάπτυξης.

Η παρούσα εργασία αντιμετωπίζει την δυνατότητα ανάπτυξης του τουρισμού σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή. Αντιμετωπίζει το θέμα της ανάπτυξης συνολικά με την μορφή ενός case study, προχωρώντας μέχρι την διατύπωση συγκεκριμένων προτάσεων για την επίτευξη του στόχου αυτού.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η συμβολή του τουρισμού στην ευμάρεια των κατοίκων τουριστικών προορισμών και η περιφερειακή ανάπτυξη, όπου και αν είχαμε τουριστική δραστηριότητα, είναι δεδομένη. Μετά από περισσότερα από 60 χρόνια τουριστικής δραστηριότητας στην Ελλάδα, προκύπτουν ορισμένα ερωτήματα όπως: Κάτω από ποιές συνθήκες μπορεί μια περιοχή να αναπτυχθεί τουριστικά? Ποιους τομείς της οικονομικής ζωής επηρεάζει λιγότερο ή περισσότερο ο τουρισμός? Θα έπρεπε να θέσουμε όρια στην τουριστική ανάπτυξη? Αν ναι, ποια θα έπρεπε να είναι αυτά και για ποιούς λόγους? Τι πρέπει να θεωρηθεί τουριστικός ((πόρος)) και μπορούν οι τουριστικοί πόροι μια περιοχής να αξιοποιηθούν?

Η παρούσα εργασία, χρησιμοποιεί σαν υπόβαθρο την γεωγραφική περιοχή εκείνη που ορίζεται από τα διοικητικά όρια της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (ΠΑΜΘ) και επιχειρεί να δώσει απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα προχωρώντας παράλληλα σε μια εκτεταμένη καταγραφή των οικονομικών δεδομένων της περιοχής της σημερινής τουριστικής δραστηριότητας στην περιοχή, τις υφιστάμενες τουριστικές υποδομές, αλλά και τις τουριστικές ροές προς την περιοχή, ποσοτικά και ποιοτικά.

Μια σημαντική συμβολή της εργασίας αυτής, είναι ο υπολογισμός της φέρουσας ικανότητας σε τρεις επιλεγμένες περιοχές της ΠΑΜΘ, στην Καβάλα, την Θάσο και την Σαμοθράκη, με την βοήθεια ενός μοντέλου. Το μοντέλο αυτό ενσωματώνει στην κάθε περίπτωση μεταβλητές που προσδιορίζουν στην ιδιαιτερότητα και την φυσιογνωμία του τουριστικού προορισμού και προσδιορίζει συστηματικά-με τις επιθυμητές αποκλίσεις-το όριο της φέρουσας ικανότητας της περιοχής για το μέγεθος και την επέκταση της τουριστικής ανάπτυξης που εκτιμάται ότι είναι η καταλληλότερη. Με βάση το προαναφερόμενο μοντέλο διατυπώνοντας για κάθε ξεχωριστό προορισμό τέσσερις υποθέσεις. Με τον αποκλεισμό τριών εξ αυτών αποδεικνύεται ουσιαστικά από τις τιμές της φέρουσας ικανότητας, ο ενδεικνυόμενος τύπος τουριστικής ανάπτυξης για τον τουρισμό.

Εκτός από την συμβολή της σε καθαρά ακαδημαϊκό επίπεδο, μέσω της καταγραφής δευτερογενών και πρωτογενών στοιχείων και της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, η εργασία έχει πρακτική αξία και σημασία για τους απασχολούμενους με τον τουρισμό, τόσο στο επίπεδο του μάρκετινγκ όσο και του Σχεδιασμού. Πρώτον, η εργασία πραγματοποιεί μια σειρά αξιολόγησης τουριστικών πόρων που αποτελεί το αρχικό στάδιο αξιολόγησης του τουριστικού σχεδιασμού. Για το μάρκετινγκ η ποσοτική και ποιοτική αξία των πόρων αυτών προσδιορίζει ουσιαστικά αγορές στις οποίες ο προορισμός οφείλει να απευθυνθεί. Δεύτερον τα αποτελέσματα του υπολογισμού της φέρουσας ικανότητας αποτελούν επίσης βασικό συστατικό στοιχεία στον σχεδιασμό για την επιλογή καταλληλότερου σεναρίου τουριστικής ανάπτυξης ποιο είναι όμως το καταλληλότερο σενάριο? Η τελική απάντηση θα προκύψει από τον διάλογο των σχεδιαστών τουριστικής ανάπτυξης με το μάρκετινγκ που θα διακρίνει τις δυνατότητες προώθησης παρομοίων τουριστικών προϊόντων στην αγορά. Τρίτον η εργασία υποδεικνύει κατηγορίες ζωνών τουριστικής ανάπτυξης στην ΠΑΜΘ. Η κατηγοριοποίηση αυτή προέκυψε από την εφαρμογή πρωτότυπης αξιολόγησης συγκεκριμένων παραμέτρων, που μπορεί με μεγάλη επιτυχία να χρησιμοποιηθεί και σε άλλες περιοχές με διαφορετική έστω φυσιογνωμία και αυτό, με σημαντικό όφελος στη διαδικασία του Σχεδιασμού.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συμβολή του τουρισμού στην ευημερία των κατοικών μίας περιοχής, της οικονομικής κοινωνικής και πολιτισμικής τους ανάπτυξης είναι διαπιστωμένη και επιθυμητή, παρόλους τους κινδύνους που διατρέχουν οι περιοχές αυτές, οι τουριστικοί περιορισμοί, από τις αρνητικές επιπτώσεις που εμφανίζονται ιδιαίτερα στο φυσικό και το ανθρωπογενές περιβάλλον.

Οι σκέψεις αυτές οδήγησαν ουσιαστικά στην απόφαση για την ανάληψη της έρευνας αυτής με επίκεντρο την Περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης προκειμένου να διαπιστωθούν οι προϋποθέσεις για μια ισορροπημένη ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια με περιορισμό παράλληλα των αιτιών που οδηγούν στην εμφάνιση αρνητικών επιπτώσεων λόγω της τουριστικής δραστηριότητας είτε αυτή επηρεάζει την οικονομία, το περιβάλλον, την κοινωνία ή τον πολιτισμό.

INTRODUCTION

Tourism's contribution to the welfare of the resident population, economic social and cultural development is established and desirable, despite the risks faced by those areas, tourist limitations of the negative effects that appear particularly on the natural and human environment.

These considerations led to the decision to effectively undertake this research with a focus on Eastern Macedonia and Thrace in order to establish the conditions for a balanced development of tourism in the region by limiting while the causes that lead to the emergence of negative impacts of tourism activity whether it affects the economy, the environment, society and culture.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1-ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

1.1 Εισαγωγή - Η Τουριστική Ανάπτυξη στην Ελλάδα

Τα παλαιότερα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία που αφορούν την ελληνική τουριστική βιομηχανία, αφορούν το έτος 1961. Σύμφωνα με το Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμό (ΕΟΤ, 1980), το 1961 ο συνολικός αριθμός των διαθέσιμων δωματίων ήταν 30.834 προσφέροντας 57022 κλίνες. Την ίδια χρονιά οι αφίξεις αλλοδαπών τουριστών έφθασαν περίπου τους 494000, με εισπράξεις σε συνάλλαγμα που έφθασαν τα 62,5 εκατομμύρια δολάρια. Ο κύριος όγκος των καταλυμάτων προσφέρθηκε από 1584 ξενοδοχεία με ένα δυναμικό 28996 δωματίων που αντιπροσώπευε 93,9% του συνολικού αριθμού δωματίων που ήταν διαθέσιμα την εποχή εκείνη (ΝΤΟΓ, 1980), περίπου 6101 δωμάτια προσφέρονταν σε ξενοδοχεία πέντε και τεσσάρων αστέρων. Ο ΕΟΤ (1980) εκτιμούσε ότι η πλειοψηφία των αλλοδαπών τουριστών προέρχονταν από την Ευρώπη (51,9% του συνόλου). Οι περισσότεροι ήταν Βρετανοί (40756), Γερμανοί (40229), Γάλλοι (30221) και Γιουγκοσλάβοι (26335).

Δέκα χρόνια αργότερα, το 1971, ο ΕΟΤ (1980) εκτίμησε ότι οι διεθνείς αφίξεις αυξήθηκαν κατά το 4πλάσιο φθάνοντας τους 2.257.994 τουρίστες. Ο αριθμητικός μέσος για την ετήσια αύξηση για την περίοδο 1961-1971 ήταν 16%. Το 1979 υπήρξε ένας πολύ καλός χρόνος για τον ελληνικό τουρισμό. Οι αφίξεις αυξήθηκαν κατά 40% και οι εισπράξεις από τον τουρισμό έφθασαν τα 300 εκατομμύρια δολάρια για πρώτη φορά, αντιπροσωπεύοντας μια αύξηση 57,7% σε ένα μόνον έτος. Την ίδια περίοδο, ο συνολικός αριθμός ξενοδοχείων αυξήθηκε κατά 33,4% (ΕΟΤ 1980). Αν και διπλασιάστηκε ο αριθμός των δωματίων που προσφέρονταν από ξενοδοχεία πέντε και τεσσάρων αστέρων (από 6101 σε 13568) παρατηρήθηκε ένα μικρό ποσοστό στο σύνολο των διαθέσιμων δωματίων (μόνο 18,7%). Ο ΕΟΤ (1980) εκτίμησε ότι είχαμε ένα σύνολο 11,8 εκατομμυρίων διανυκτερεύσεων στην Ελλάδα το 1971. Οι τουρίστες που προέρχονταν από την Ευρώπη αντιπροσώπευαν το 49,9% του συνόλου με πρώτους και πάλι τους Βρετανούς (2645324), Γερμανούς (205083), Γάλλους (140306) και Ιταλούς (110251).

Το 1981, οι διεθνείς αφίξεις έφθασαν τις 5.577.109 – περισσότερο από τις διπλές αφίξεις του 1971 (ΝΤΟΓ, 1984). – Οι διανυκτερεύσεις έφθασαν τις 40.000.000 περίπου και τα έσοδα πλησίασαν τα 1700 εκατομμύρια δολάρια. Κατά την διάρκεια 1971-1981, ο συνολικός αριθμός των δωματίων στο ξενοδοχείο αυξήθηκε κατά 111%, τα δωμάτια στα ξενοδοχεία 5 και 4 αστέρων αυξήθηκαν κατά 194% αντιπροσωπεύοντας (το 1981) το 29% του συνόλου των δωματίων σε ξενοδοχεία. Την ίδια χρονιά (1981), σύμφωνα με τον ΕΟΤ (1984) οι τουρίστες με προέλευση την Ευρώπη αντιπροσώπευαν το 74,2% του συνόλου των αφίξεων 964707 Βρετανοί, 629071 Γιουγκοσλάβοι, 625121 Γερμανοί, 296499 Γάλλοι και 252146 Σουηδοί. Οι περισσότεροι μη-Ευρωπαίοι ήταν Αμερικανοί (321081). Οι παραπάνω αριθμοί δείχνουν καθαρά ότι από το 1971 έως το 1981 η Ελλάδα κατέστη ένας σημαντικός τουριστικός προορισμός, κύρια για Βορειοευρωπαίους τουρίστες.

Δέκα χρόνια αργότερα, το 1991, οι διεθνείς αφίξεις αυξήθηκαν σημαντικά (κατά 69,4%) φθάνοντας τους 8.036.127 τουρίστες (ΝΤΟΓ, 1996). Οι διανυκτερεύσεις αυξήθηκαν μόνον κατά 1% σε σύγκριση με το 1981. Ο συνολικός αριθμός των δωματίων σε ξενοδοχεία αυξήθηκε κατά 50,6% με τα δωμάτια σε ξενοδοχεία 4 και 5 αστέρων ν' αντιπροσωπεύουν ένα

σχετικά μικρό ποσοστό του συνόλου των διαθέσιμων δωματίων (27%) (NTOG 1996). Αυτό σημαίνει ότι ο μέσος αριθμός διανυκτερεύσεων κατά τουρίστα μειώθηκε σημαντικά και ότι η πληρότητα των ξενοδοχείων υπήρξε μικρότερη. Ένα άλλο ενδιαφέρον χαρακτηριστικό της περιόδου αυτής, είναι ότι στις συνολικές αφίξεις κυριαρχούσαν οι ευρωπαϊκές χώρες αντιπροσωπεύοντας το 89% όλων των αλλοδαπών τουριστών. Από αυτούς 1674875 ήταν Βρετανοί, 1561113 Γερμανοί, 547473 Σκανδιναβοί, 517145 Ιταλοί 470945 Γάλλοι και 180429 Αμερικανοί (μικρός αριθμός). Τα συνολικά έσοδα από τον τουρισμό έφθασαν τα 2560 εκατομμύρια δολάρια περίπου το 1991. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία δημοσιευμένα από τον παγκόσμιο οργανισμό τουρισμού (WTO, 1992). Η Ελλάδα κατετάγη μεταξύ των κυριοτέρων ευρωπαϊκών χωρών σ'ό,τι αφορά τις διεθνείς τουριστικές αφίξεις – στην 10η θέση το 1991.

Η Ελλάδα επέτυχε μια αύξηση των αφίξεων κατά 9% το 1997 (σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος) και επέτυχε μια περαιτέρω αύξηση πλέον του 10% το 1999. Το 1999 οι διεθνείς αφίξεις έφθασαν τις 12.605.928 (μια αύξηση 63,7% από το 1991). Για την περίοδο Ιανουάριος – Σεπτέμβριος 2000, οι διεθνείς αφίξεις ανήλθαν σε 11808530 (NTOG, 2002). Τα τελευταία χρόνια, μια σειρά από άλλες χώρες της Μεσογείου προσέφεραν παρεμφερή, αλλά όχι όμοια, μαζικό τουριστικό προϊόντα (που ενσωματώνουν ήλιο, θάλασσα, άμμο, γραφικότητα, αρχαιολογικές περιηγήσεις κ.ά.) με χαμηλότερο κόστος απ'ό,τι η Ελλάδα – κύρια λόγω του χαμηλότερου εργατικού κόστους – φαινόμενο που συνεχίζει να υφίσταται. Η τουριστική ανάπτυξη κατά τις τελευταίες 10ετίες πήρε τη μορφή της παροχής διακοπών με παραθεριστικό χαρακτήρα και έχει μια αντίστοιχη δομή. Από τις αφίξεις διεθνών επισκεπτών αυτές πραγματοποιούνται κατά 76% κατά την 5μηνη περίοδο από Μάιο έως Σεπτέμβριο. Ο Ιούλιος και ο Αύγουστος φθάνουν στο 36% του συνόλου (NTOG, 2002). Η συνακόλουθη σπατάλη πόρων μαζί με την ανάγκη της απόσβεσης των παγίων και της κατανομής των σταθερών δαπανών στη διάρκεια ενός 7μήνου έναντι δώδεκα, καθιστούν πιο αδύναμη και τρωτή την ανταγωνιστική θέση της Ελλάδας. Τα τελευταία 3 χρόνια η Ελλάδα ξεκίνησε μια σταδιακή υιοθέτηση μορφής τουρισμού που εμπεριέχει και το στοιχείο των δραστηριοτήτων, προσφέροντας θεματικές διακοπές και προσπαθώντας να ικανοποιήσει ποικίλα ενδιαφέροντα για πολιτισμικές δραστηριότητες, αθλητικές δραστηριότητες, συνέδρια, ταξίδια κινήτρων, θαλάσσιο τουρισμό και κρουαζιέρες, γαστρονομικές εμπειρίες, θαλασσοθεραπεία, προγράμματα υγείας, θρησκευτικό τουρισμό, οικολογικό τουρισμό κ.ά. (WTO, 2001 – NTOG, 2002).

Ο Τουρισμός υπήρξε, συνεπώς, και συνεχίζει να έχει τεράστια σημασία για την οικονομική ανάπτυξη και την ευημερία στην Ελλάδα. Ο Τουρισμός και η Ξενοδοχειακή Βιομηχανία βοήθησαν πάρα πολύ στην γεωργική ανάπτυξη της περιφέρειας (Hodgson, 1987), ειδικά στην περίπτωση – πρώτη – απομονωμένων νησιών στο Αιγαίο και το Ιόνιο Πέλαγος-. Σύμφωνα με τον ΕΟΤ (2002), το 1999 ο Τουρισμός και τα ξενοδοχεία δημιούργησαν άμεσα 7,3% του

ελληνικού ΑΕΠ, και δημιούργησαν θέσεις εργασίας για το 7,6% του συνολικού εργατικού δυναμικού. Κατά την διάρκεια του ίδιου έτους, τα έσοδα από τις διεθνείς αφίξεις αφορούσαν το 41% του συνόλου του εισαχθέντος ξένου συναλλάγματος και αποτελούσαν το 68% του εισοδήματος του συνόλου των εξαγωγών (NTOG, 2002). Στα παραπάνω οφείλουμε να προσθέσουμε τις επιπτώσεις του πολλαπλασιαστού τουριστικού εισοδήματος. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο δείκτης αυτός δεν υπολογίστηκε ποτέ από τις ελληνικές αρχές.

1.2 Η Θέση της Γεωγραφικής Ενότητας στην Ευρύτερη Περιοχή

Η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης βρίσκεται στο βορειοανατολικό της χώρας μας, καταλαμβάνει έκταση 14.157,5 χιλιάδων στρεμμάτων και έχει πληθυσμό σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος για το 2001 610.254 κατοίκους.

Η Βόρεια πλευρά των συνόρων της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης αποτελούν τμήμα των εθνικών μας συνόρων με την Βουλγαρία και η ανατολική της πλευρά με την Τουρκία. Δυτικά συνορεύει με τη την Περιφέρεια κεντρικής Μακεδονίας συγκεκριμένα με τον Νομό Σερρών. Βρέχεται από το Αιγαίο και το Θρακικό πέλαγος στα νοτιοδυτικά και τα νοτιοανατολικά της σύνορα αντίστοιχα αποτελείται από τους Νομούς Έβρου, Ροδόπης, Ξάνθης, Δράμας και Καβάλας. Έδρα της περιφέρειας είναι η Κομοτηνή.

Στο Βορειοδυτικό τμήμα της Περιφέρειας απλώνεται ο Ν.Δράμας με οκτώ Δήμους (Δράμας, Κάτω Νευροκοπίου, Προσοτσάνης, Νικηφόρου, Παρανεστίου, Δοξάτου Καλαμακίου, Σιταγρών) και μια κοινότητα (Σιδηρόνερο). Στο ανατολικό τμήμα της εκτείνεται ο Νομός Έβρου με δεκατρείς δήμους (Αλέξανδρουπολης, Σαμοθράκης, Τραιανούπολης, φερών, τυχερού, Σουφλίου, Ορφέα, Διδυμοτείχου, Μεταξάδων, Ορεστιάδας, Βύσσας, Κυπρίνου και Τριγώνου)

Νότια και στο άκρο της Ανατολικής Μακεδονίας βρίσκεται ο Νομός Καβάλας, διαιρεμένος σε έντεκα δήμους (Καβάλας, Ελευθερούπολης, Ελευθερών, Θάσου, Κεραμωτής, Ορεινού Ορφανού, Παγγαίου, Πιερέων, Φιλίππων και Χρυσούπολης). Στο κέντρο της περιφέρειας οι Νομοί Ξάνθης και Ροδόπης με έξι δήμους (Ξάνθης, Αβδήρων, Βιστωνίδος, Μύκης, Σταυρούπολης και Τοπίου) και τρεις ανεξάρτητες κοινότητες (Θερμών, Κοτύλης, και Σατρών) στο Νομό Ξάνθης και εννέα δήμους (Κομοτηνής, Σαπών, Αρριανών, Αιγείρου, Ιάσμου, Μαρώνειας, Νέου Σιδηροχωρίου, Σώστη και Φιλλύρας) και τρεις ανεξάρτητες κοινότητες (Αμαξιάδων, Κέχρου και Οργάνης) στο Νομό Ροδόπης.

Γεωγραφικά η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης αποτελεί την ανατολική πύλη της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Τουρκία και τη Μέση Ανατολή αποτελεί την γέφυρα επαφής της Ευρώπης με τα Βαλκάνια και τη Μαύρη Θάλασσα. Η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης εξελίσσεται σε πολύ σημαντικό κόμβο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης καθώς θα συνδέει την Κεντρική-Δυτική Ευρώπη με την Μέση Ανατολή και Ασία μέσω της Εγνατίας Οδού και την ενδοχώρα των Βαλκανίων με την Μεσόγειο Θάλασσα μέσω των υπο κατασκευή 5 κάθετων αξόνων της Εγνατίας Οδού (Καβάλα-Προμαχώνας, Καβάλα-Εξοχή, Ξάνθη-Εχινός Κομοτηνή-Νυμφαία και

Αλεξανδρούπολη-Ορμένιο) των υπό εκσυγχρονισμό δύο λιμανιών και αεροδρομίων (Καβάλας, Αλεξανδρούπολης) της Περιφέρειας.

Η περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης προβλέπεται επίσης να μετατραπεί σε σημαντικό ενεργειακό κέντρο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης καθώς σχεδιάστηκε και ήδη δρομολογείται η κατασκευή του πετρελαιοαγωγού Μπούργκας-Αλεξανδρούπολης αλλά και προωθείται το σχέδιο μεταφοράς φυσικού αερίου από το Ιράν μέσω Τουρκίας στην Ευρώπη. Η νευραλγική στρατηγική και γεωπολιτική θέση της Περιφέρειας σύνεγγυς των Βαλκανικών χωρών έχει μια ευρύτερη σημασία σήμερα με τα τεκταινόμενα αυτή τη στιγμή στην Βαλκανική χερσόνησο. Οι προσδοκίες των χωρών αυτών σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση και την προσχώρησή τους είναι γνωστές και ως εκ τούτου η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης αποτελεί ένα σημαντικότατο πόλο αναφοράς για τις χώρες της Ανατολικής Βαλκανικής και της δυτικής παρευξείνιας ζώνης μέχρι τη Ρωσία.

1.3 Κλιματολογικές Συνθήκες

Στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης το κλίμα χαρακτηρίζεται στην παράκτια λωρίδα του ως Μεσογειακό και στην υπόλοιπη περιοχή ως Μεσευρωπαϊκό. Το μεγάλο ετήσιο θερμομετρικό εύρος του (άνω των 200C) οι πολύ χαμηλές θερμοκρασίες της ψυχρής εποχής οι συχνοί παγετοί οι συχνές χιονοπτώσεις και η ομοιόμορφη κατανομή της βροχής καθόλη την διάρκεια του έτους είναι μερικά από τα βασικά χαρακτηριστικά του Μεσευρωπαϊκού κλίματος.

1.4 Γενική Ανασκόπηση Φυσικού Περιβάλλοντος

Απο πλευράς φυσικών καλλωνών η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης συγκεντρώνει μια σειρά από ιδιαίτερα χαρακτηριστικά φυσικά και πολιτιστικά τα οποία συνδυαζόμενα αρμονικά προσφέρονται για περαιτέρω αξιοποίηση και ανάδειξη τους. Η προστασία και η ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος της αποτελεί μια από τις σημαντικές παραμέτρους της αναπτυξιακής της πολιτικής καθώς περιλαμβάνει περιοχές οι οποίες προστατεύονται από τη σύμβαση Ramsar και το κοινοτικό Πρόγραμμα Natura 2000.

Το Φυσικό περιβάλλον της περιοχής μελέτης αποτελείται από:

Πλούσιο Υδρογραφικό σύστημα

- Ο Ποταμός Νέστος στα όρια Νομών Καβάλας και Ξάνθης πηγάζει από την Βουλγαρία και σχηματίζει κοιλάδα μεταξύ των ορεινών εκτάσεων της Ροδόπης και των Όρεων Λεκάνης. Στα Στενά του Νέστου και σε μήκος 22 Km έχουν χαραχτεί διαδρομές πάνω

στο Ευρωπαϊκό μονοπάτι E6. Τα Στενά του Νέστου έχουν κηρυχθεί από το 1977 Αισθητικό Δάσος δηλαδή οικοσύστημα προστατευόμενο ιδιαίτερα από το νομικό πλαίσιο των δασικών διατάξεων.

- Οι Ποταμοί Μπόσμπος και φιλιουρί και τα ρεύματα Ακμάρ, Κόσαλου, Πάτερμου και Μπουκλουτζιάς διαρρέουν τον Νομό ροδόπης. Οι Μπόσμπος και Μπουκλουτζιάς καταλήγουν στην λίμνη Μητρικού στα νότια της Κομοτήνης
- Ο Έβρος συνολικού μήκους 515 Km εκ των οποίων τα 203 αποτελούν τα εθνικά σύνορα με την Τουρκία και τα 15 με την Βουλγαρία εκβάλλει με δύο βραχίονες στον ανοικτό κόλπο του Λίνου και σχηματίζει Δέλτα
- Ο Ποταμός Αγγίτης στην Δράμα με πηγές που αναβλύζουν μέσα από σπήλαιο σε υψόμετρο 123 μέτρων αποτελεί σημαντικό υδάτινο πόρο για την περιοχή.

Υγροβιότοποι και δασικές εκτάσεις με πανίδα και χλωρίδα ιδιαίτερης σπουδαιότητας

- Η λίμνη Ισμαρίδα η Μητρικού φιλοξενεί σημαντικό αριθμό πτηνών. Στην περιοχή έχουν παρατηρηθεί είδη που κινδυνεύουν υπό εξαφάνιση στην Ευρώπη.
- Η λίμνη Βιστωνίδα που φιλοξενεί περισσότερα από 200 είδη πτηνών που δεν παρατηρούνται αλλού στην χώρα μας υπο κανονικές συνθήκες.
- Το Τεχνητό πευκοδάσος στο λιμάνι Πόρτο Λάγος φιλοξενεί την μοναδική στην χώρα μας αποικία ερωδιών.
- Στην ευρύτερη περιοχή Δέλτα του Έβρου έχουν παρατηρηθεί 27 είδη σε χήνες και πάπιες, 27 είδη αρπακτικών πουλιών και τα 4 είδη γυπών της Ευρώπης.
- Στο Δέλτα του Νέστου που εκτείνεται σε μήκος 27 km συναντώνται αποικίες ερωδιών κορμοράνων και φλαμίγκος. Εδώ λειτουργεί κέντρο περιβαλλοντικής ενημέρωσης
- Το προστατευόμενο δάσος της Διαδιάς στο ομώνυμο χωριό και σε απόσταση 13 km από το Σουφλί του Νομού Έβρου με πλούσια χλωρίδα και πανίδα κυριαρχούν πεύκα θασίτικα και μαυρόπευκα βελανδίες και οξίες και πλήθος αρπακτικών πουλιών.
- Στην Νυμφαία το περιαστικό δάσος αναψυχής σε απόσταση 4 km από την έδρα της Περιφέρειας κυριαρχούν τα πεύκα οι δρύες και οι οξίες ενώ σκλήθρο φλαμουριά κέδρος και πλήθος αρωματικών φυτών αποτελούν την χλωρίδα του Νομού Ροδόπης.
- Το έντονο ορεινό ανάγλυφο της περιοχής του Λειβαδίτη που αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους βιότοπους για όλα τα μεγάλα θηλαστικά
- Το δάσος Πατέρμων βόρεια της Κομοτηνής προς την Γρατίνη όπου κυριαρχεί η δρυς και η οξυά
- Το όρος Φαλακρό στην Δράμα με πανίδα ιδιαίτερου βοτανικού ενδιαφέροντος
- Το έντονο ανάγλυφο από ορεινά και υποαλπικά λιβάδια πλούσιας χλωρίδας και πανίδας του Μενοίκιου όρους στην Δράμα
- Το παρθένο δάσος Φράκτου
- Στο δασικό χωριό Ελατιά της Δράμας συναντάται το μοναδικό στη χώρα μας δάσος ερυθρελάτης και στην ίδια περιοχή στην Θέση Μαγούλα το μοναδικό δάσος σημύδας.

Ιαματικές Πηγές

- Τα Ιαματικά λουτρά στην Νέα Κεσσάνη στον οικισμό Ποταμιά της Ξάνθης
- Οι θέρμες του Νομού Ξάνθης
- Το γεωθερμικό πεδίο της Τραιανούπολης στον Έβρο
- Οι Ιαματικές πηγές των Θερμών της Σαμοθράκης
- Οι Ιαματικές πηγές των Ελευθερών Καβάλας
- Τα λασπόλουτρα Λυδίας του Νομού Καβάλας
- Τα θερμιά του Νομού Δράμας

1.5 ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΛΞΗΣ

Ο Τουρισμός όπως και άλλες κοινωνικές ή οικονομικές δραστηριότητες δεν προκύπτουν τυχαία ή έστω ομοιόμορφα. Στην πράξη υπάρχουν περιοχές τοποθεσίες που είναι περισσότερο κατάλληλες για τουριστική ανάπτυξη από άλλες. Επιπλέον πρέπει να σημειωθεί και το γεγονός ότι η τουριστική ανάπτυξη είναι παράλληλα ένα πρόβλημα της ανταπόκρισης στις απαιτήσεις και ανάγκες των υφιστάμενων ή δυνητικών επισκεπτών στους φυσικούς ή ανθρωπογενείς πόρους μια περιοχής. Για τον λόγο αυτό θα προχωρήσουμε στην αναφορά των σημαντικότερων και αξιολογότερων τουριστικών πόρων της ΠΑΜΘ.

1.5.1 Παραλιακές Περιοχές

Οι Παραλιακές Περιοχές διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη πολλών ανθρώπινων δραστηριοτήτων και γενικά στην ανάπτυξη της Οικονομίας της ενδοχώρας τους. Ταυτόχρονα αποτελούν τα πιο πολύπλοκα και ευάλωτα φυσικά οικοσυστήματα η διαχείριση των οποίων παρουσιάζει αρκετές δυσκολίες και προβλήματα καθώς συνιστούν μια ενδιάμεση γραμμική ζώνη μεταξύ δύο διαφορετικών καταστάσεων της ξηράς και της θάλασσας. Υπάρχει επομένως μια ιδιαιτερότητα στις περιοχές αυτές η οποία επιβάλλει και την ανάλογη αντιμετώπιση σε ότι αφορά τα ζητήματα προστασίας και ανάπτυξης τους.

Σε όλους τους Νομούς της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης εκτός του Νομού Δράμας παρατηρούνται σημεία εξόδου προς την Θάλασσα, με σημαντικότερα τις πόλεις της Καβάλας και της Αλεξανδρουπόλης όπου υπάρχουν και τα δύο μεγάλα λιμάνια της Περιφέρειας. Στο σύνολο τους οι παραλιακές περιοχές της Περιφέρειας εκτείνονται σε ένα μήκος 400 περίπου χιλιομέτρων από τις εκβολές του Στρυμώνα μέχρι το Δέλτα του Έβρου.

Ειδικότερα η περιοχή από τις εκβολές του Στρυμόνα μέχρι την Νέα Πέραμο, στις δυτικές ακτές της καβάλας, παρουσίασε κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας έντονη αύξηση της κατασκευαστικής δραστηριότητας όσον αφορά εξοχικές κατοικίες. Η επέκταση της αυθαίρετης δόμησης είναι χαρακτηριστική κατά μήκος της παραλιακής ζώνης της περιοχής. Ως αποτέλεσμα της συγκέντρωσης των τουριστών είτε με μορφή επισκεπτών είτε με τη μορφή παραθεριστών κυρίως από τους Νομούς Σερρών Δράμας και Καβάλας.

Η παράκτια περιοχή από την Νέα Πέραμο ως την Καβάλα αποτελεί πόλο έλξης τουριστών εδώ και αρκετά χρόνια. Η περιοχή έχει αναπτυχθεί σε ζώνη τουριστικών δραστηριοτήτων με ξενοδοχεία παραθεριστικές και μόνιμες κατοικίες και κέντρα εστίασης.

Οι ακτές της περιοχής από την Καβάλα μέχρι την Νέα Καρβάλη αποτελούνται από μια σειρά κόλπων με αμμουδιές που σχηματίζονται από χαμηλούς λόφους με έντονες κλίσεις προς την Θάλασσα. Οι ακτές ωστόσο στην περιοχή επιβαρύνονται από τις χημικές βιομηχανίες που έχουν εγκατασταθεί στην κοινότητα της Νέας Καρβάλης.

Οι ακτές της πεδινής περιοχής της Χρυσούπολης του Νομού Καβάλας από την Νέα Καρβάλη μέχρι το Δέλτα του Νέστου, αποτελούνται από μια συνεχή ζώνη αμμουδιών πίσω από τις οποίες βρίσκονται λίμνες και λιμνοθάλασσες διαφόρων μεγεθών, οι οποίες προστατεύονται από την Συνθήκη RAMSAR. Σε αυτή την περιοχή διακρίνεται η ακτή της Κεραμωτής με το φυσικό της λιμάνι το οποίο επιβαρύνει τον θαλάσσιο χώρο καθώς χρησιμοποιείται έντονα για αλιεία αλλά και για εμπορευματικές και επιβατικές θαλάσσιες μεταφορές από και προς την Θάσο. Γύρω επίσης από τον οικισμό της Κεραμωτής παρατηρείται αυθαίρετη δόμηση και άναρχη ανάπτυξη υποδομών αναψυχής. Η ύπαρξη τέλος του αεροδρομίου στην Χρυσούπολη επιβαρύνει τις ακτές της περιοχής αυτής.

Οι ακτές γύρω από την λίμνη Βιστωνίδα, το Πόρτο Λάγος και την λίμνη Μητρικού αποτελούν υγροβιότοπους ιδιαίτερης σημασίας και προστατεύονται από την διεθνή συνθήκη RAMSAR. Στην περιοχή αυτή την τελευταία δεκαετία παρουσιάστηκε τουριστική δραστηριότητα, κυριότερα στις παράκτιες περιοχές των Αβδήρων του Νομού Ξάνθης (πρόκειται για τις παράλιες της Λαφρούδας, της Μάντρας, του Μυρωδάτου και των Μαγγάνων) και των παράκτιων περιοχών Φαναρίου και Αρωγής του Νομού Ροδόπης. Το Πόρτο Λάγος εξυπηρετεί τα αλιευτικά σκάφη των δύο παραπάνω Νομών. Επιπλέον τα γεωθερμικά πεδία της περιοχής στην Νέα Κεσσάνη, Νέο Εράσμιο και Μάγγανα ώθησε την ανάπτυξη ιχθυοκαλλιεργειών, όπου γίνεται χρήση γεωθερμικής ενέργειας στην παραγωγή σπαραγγιών και την εκτροφή τσιπούρας.

Οι ακτές της Μαρώνειας και του Ιμέρου στον Νομό Ροδόπης είναι κυρίως βραχώδεις και απόκρυμνες με ενδιάμεσες μικρές αμμουδιές και χαλκιώδεις ακτές οι οποίες προσελκύουν τα τελευταία χρόνια σημαντικό αριθμό τουριστών κυρίως ντόπιους παραθεριστές. Πρόκειται για τους παραθαλάσσιους οικισμούς της Μέσης και του Ιμέρου και τις παραλίες των Προσκηρυτών της Αλκυόνας και του πλατανίτη.

Στις ακτές του Έβρου μέχρι το Δέλτα του Έβρου το οποίο προστατεύεται από την Συνθήκη RAMSAR, κυριαρχεί η πόλη της Αλεξανδρούπολης με το μεγάλο λιμάνι που διαθέτει για να εξυπηρετεί τις εμπορευματικές μεταφορές και που συνδέει τον Νομό με το νησί της Σαμοθράκης. Κατά μήκος των ακτών της πόλης τόσο στα δυτικά όσο και στα ανατολικά αυτής αναπτύσσονται οικιστικές τουριστικές και αστικές δραστηριότητες.

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι παρά τη φαινομενική χωρητικότητα της παραλιακής ζώνης, η οποία θα μπορούσε να αποτελέσει μεγάλο υποδοχέα τουριστικών και παραθεριστικών δραστηριοτήτων η ύπαρξη των υγροτόπων περιορίζει αποφασιστικά τις θέσεις που είναι πραγματικά κατάλληλες για χωροθέτηση αναπτυξιακών τουριστικών δραστηριοτήτων.

Από άποψη φυσικής καταλληλότητας στις περιοχές των υγροτόπων λίγες θέσεις ενδείκνυνται για την ανάπτυξη τουριστικών και παραθεριστικών δραστηριοτήτων. Τα βαλτώδη εδάφη η υγροσκοπική βλάστηση το ανάγλυφο του εδάφους και ο πολύ μεγάλος αριθμός κουνουπίων καθόλη τη διάρκεια του έτους κάθε άλλο παρά ελκυστικά χαρακτηριστικά για θερινή διαμονή ανεκτού επίπεδου αποτελούν.

Οι πλέον κατάλληλες και ενδιαφέρουσες περιοχές για θαλάσσιες τουριστικές δραστηριότητες βρίσκονται στο Νομό Καβάλας. Η περιοχή μεταξύ Νέας Περάμου και νέας Καρβάλης (Ν.Ηρακλείτσα, Παληό, Μπάτης, Καλαμίτσα, Άσπρη άμμος, ακόμη και η πόλη της Καβάλας) θεωρείται από πλευράς φυσικής καταλληλότητας, αισθητικού ενδιαφέροντος, κλίματος (απάνεμο λόγω κλειστού κόλπου-προστασίας από Θάσο) αλλά και υδάτων η πλέον ενδιαφέρουσα περιοχή του ηπειρωτικού τμήματος του Νομού.

Οι παραλίες της Θάσου θεωρούνται ελκυστικές από πολλές απόψεις (Λιμένας, Μακρύαμμος, Χρυσή Αμμουδιά, Παναγιά, Κίνυρα, Αλυκή, Αστρίδα, Ποτός, Πευκάρι, Λιμενάρια, Μαριές, Καλλιράχη, Πρίνος, Ραχώνι, Παχύς, Γλυφάδα, Νυστέρι). Όλες οι παραλίες συνδέονται μεταξύ τους με τον ασφαλτοστρωμένο περιφερειακό δρόμο του νησιού. Οι παραλίες είναι αξιόλογες με πεύκα και ψιλή άμμο αλλά στο μεγαλύτερο μέρος τους είναι αναξιόπιστες.

Στο Νομό Ξάνθης από το Δασοχώρι μέχρι και το Πόρτο Λάγος η περιοχή λόγω του υγρότοπου, παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά προβλήματα των περιοχών των υγρότοπων που προαναφέρθηκαν. Σήμερα έχουν αναπτυχθεί παραλίες όπως στο Εράσμιο, Μάγγανα, Μυρωδάτο, Άβδηρα, Μάνδρα, Πόρτο Λάγος.

Στο Νομό Ροδόπης η περιοχή από το Φανάρι μέχρι τους Προσκυνητές εμφανίζει τα ίδια με τα παραπάνω προβλήματα λόγω του υγρότοπου. Παρά τις δυσμενείς συνθήκες αναπτύχθηκαν οι παραλίες Φανάρι, Αρωγή, Μέση, Ίμερος, Προσκυνητές. Στον ίδιο Νομό από τον Πλατανίτη μέχρι τα Πετρωτά (παραλίες Μαρώνειας: Πλατανίτης, Άγιος Χαράλαμπος, Πετρωτά) οι παραλίες είναι ενδιαφέρουσες, χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα.

Στους δύο Νομούς Ξάνθης και Ροδόπης και μέσα στις περιοχές των υγροβιότοπων της Συνθήκης Ramsar υπάρχουν αρκετοί αρχαιολογικοί χώροι.

Στο Νομό Έβρου, στο ηπειρωτικό τμήμα του, οι παραλίες από Δικέλλα μέχρι Αλεξανδρούπολη (Δικέλλα, Μεσημβρία, Μάκρη, Χιλή, Αλεξανδρούπολη) θεωρούνται αξιοποιήσιμες.

Η περιοχή ανατολικά της Αλεξανδρούπολης δεν έχει αναπτυχθεί ως προς τις παραλίες, γιατί εμφανίζει τα δύο βασικά προβλήματα: του βιότοπου του Δέλτα του Έβρου και των απαγορεύσεων λόγω παραμεθόριας περιοχής.

Στη Σαμοθράκη υπάρχουν αρκετές αξιόλογες παραλίες: Καμαριώτισσα, Παλαιόπολη, Καρυώτες, Λουτρά στις οποίες υπάρχει πρόσβαση με άσφαλτο και Αγία Παρασκευή, Κήπος, Άγγιστρος, Παχία άμμος που εξυπηρετούνται από χαλικόδρομο.

Οι προσβάσεις στις παραλίες του ηπειρωτικού τμήματος της Περιφέρειας είναι άνετες και εκτός από τα Πετρωτά στο Νομό Ροδόπης που εξυπηρετούνται από χαλικόδρομο, όλες οι άλλες εξυπηρετούνται από ασφαλτοστρωμένους δρόμους.

1.5.2. Ορεινοί Όγκοι

Οι ορεινές εκτάσεις της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης καλύπτουν το 39,6% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας και περιλαμβάνουν δήμους, κοινότητες και οικισμούς του ορεινού όγκου της Ροδόπης τόσο στην Ξάνθη όσο και στον Νομό Ροδόπης, αλλά και τα άλλα βουνά που υπάρχουν τόσο στην ηπειρωτική Θράκη και Ανατολική Μακεδονία, όσο και στα δύο νησιά της Περιφέρειας την Θάσο και την Σαμοθράκη.

Τμήμα του ορεινού συγκροτήματος της Ροδόπης, με χαμηλές κορυφές, γνωστού σαν «Βουνά του Έβρου», αποτελεί το δάσος της Ήαδιάς, με πεύκα (θασίτικα και μαυρόπευκα), βελανιδιές και οξυές γνωστό παγκοσμίως για τα αρπακτικά πουλιά που ζουν σε αυτό. Στην Σαμοθράκη παρουσιάζεται έντονη ορεινή μορφολογία εδάφους, με πλούσια πλατανοδάση γεμάτα φτέρες, πυκροδάδνες, λυγαριές και μέντες. Το βουνό Φεγγάρι ή Σάος της Σαμοθράκης έχει κορυφή στα 1.650 μ. Σε υψηλότερα υψόμετρα κυριαρχούν καστανιές και θαμνόκεδρα.

Στο βόρειο τμήμα του Νομού Ροδόπης, σημαντικότερο όρος στην περιοχή αποτελεί εκείνο του Παπίκιου. Περιέχει αρπακτικά πτηνά και απειλείται από την υλοτόμηση. Ο ορεινός όγκος του Νομού Ξάνθης, διατηρεί άθικτη την αρχιτεκτονική του και αυθεντικά τα παραδοσιακά γεφύρια που αριθμητικά είναι περίπου 50. Τα ορεινά χωριά στην περιοχή της Σταυρούπολης και του Εχίνου έχουν την δική τους φυσιογνωμία η οποία δεν έχει δεχθεί παρά λίγες μικρές παρεμβάσεις από τον άνθρωπο. Η ορεινή ζώνη του Νομού αποτελείται από 80 οικισμούς και θεωρείται η πλέον κατοικημένη ορεινή περιοχή στην Ελληνική Επικράτεια, με περισσότερους από 20.000 κατοίκους.

Ο Νομός Δράμας, είναι προικισμένος με πλούσια δασική έκταση. Στην οροσειρά της Κεντρικής Ροδόπης με ψηλότερη κορυφή αυτήν του Παρθένου Ήασους με 1.953 μ. (ψηλότερη της Ροδόπης είναι η Μουσάλα με υψόμετρο 2.925 μ. σε βουλγαρικό έδαφος), διακρίνονται τα δάση της Ελατιάς ή Καρά Ντερέ, στην περιοχή Σιδηρονέρου - Σκαλωτές. Η περιοχή βρίσκεται στο κεντρικό και βόρειο τμήμα του νομού και εκτείνεται κατά μήκος της ελληνοβουλγαρικής μεθορίου.

- Το Φαλακρό Όρος, ορθώνεται στο κέντρο του νομού Ήαμας και συγκαταλέγεται στα ψηλότερα βουνά της χώρας. Το βουνό συγκροτείται από ένα σύμπλεγμα τριών όγκων: το βορειοδυτικό με ψηλότερη κορυφή το «Άγιο Πνεύμα» και υψόμετρο 1629 μ., το νοτιοδυτικό με ψηλότερη κορυφή τον «Άγιο Παύλο» στα 1768 μ. και το ανατολικό με ψηλότερη κορυφή τον «Προφήτη Ηλία» στα 2232 μ., που περιβάλλεται και από τις κορυφές «Βάρδενα» και «Χιονότρυπα». Η σημασία της γλωρίδας και της πανίδας του Φαλακρού επέβαλαν την ένταξη και προστασία του στο δίκτυο «ΦΥΣΗ 2000», με το όνομα «Κορυφές Όρους Φαλακρού».

- Το Μενοίκιο Όρος, οριοθετεί το δυτικό όριο του νομού Ψράμας και αποτελεί την προς νότο συνέχεια του Φαλακρού. Η ψηλότερη κορυφή του Μενοικίου είναι η "Μαυρομάτα" στο Νομό Σερρών με υψόμετρο 1.963 μ., ενώ η ψηλότερη κορυφή του στο Νομό Δράμας το "Θαμνοτόπι" με υψόμετρο 1.952 μ. Το βουνό χαρακτηρίζεται από το έντονο ανάγλυφο, από τα ορεινά και υποαλπικά λιβάδια με πλούσια χλωρίδα, τα δάση οξιάς και οξιάς -υβρυδογενούς ελάτης, το δάσος υπεραιώνιων δένδρων καστανιάς και την πλούσια ορνιθοπανίδα που φιλοξενεί. Η χλωρίδα που συνθέτει την υψηλή βλάστηση του βουνού αποτελείται από οξιά, καστανιά, υβρυδογενή ελάτη, μαύρη πεύκη, κέδρα, δρυς, γαύρο, ιτιές, σκλήθρα, σορβιές, σφενδάμια, φράξο, κρανιά, αγριοτριανταφυλλιές, μύρτιλλο κ.ά. Ενδιαφέρονσα όμως είναι η ποώδης βλάστηση εξαιτίας της σπανιότητας και του μεγάλου αριθμού των ειδών: κρίνος ο μάρταγος, σαξιφράγες, τσάι του βουνού (σιδηρίτης), αγριγαρύφαλα, ίριδες, παιώνια, κενταυρέες, καμπανούλες, αγριοπανσές, θυμάρι, ορχιδέες, δακτυλιόριζες κ.ά., καθώς και πολλά αγρωστώδη και ψυχανθή ψυτά.

Τέλος στον Νομό, υπάρχουν κυνηγότοποι στις περιοχές Παρανεστίου και Νευροκοπίου.

- Στον Νομό Καβάλας τα δάση εντοπίζονται στις πλαγιές του Παγγαίου, στα όρη της Λεκάνης αλλά και στο νοτιανατολικό τμήμα στις εκβολές του Νέστου. Οι πλαγιές των βουνών της Θάσου καλύπτονται κυρίως από πεύκα, έλατα, βελανίδια και από πλήθος ειδών της άγριας χλωρίδας.

Το Παγγαίο όρος διακρίνεται από τα εκτεταμένα ορεινά βοσκοτόπια, εσωτερικούς απόκρημνους γκρεμούς, χειμάρρους και δάση. Τα κυριότερα προβλήματα είναι η εντατική δασοπονία και τα λατομεία μαρμάρου. Σε τμήμα της περιοχής απαγορεύεται το κυνήγι.

Το όρος Σύμβολο, αποτελεί απροστάτευτη περιοχή με μεγάλα αρπακτικά πτηνά και ιδιαίτερου αισθητικού ενδιαφέροντος δάσος.

Τα αισθητικά δάση Αμυγδαλέωνος και Στενών Νέστου. Το δάσος Ιψαρίου στη Θάσο: Το κύριο χαρακτηριστικό της περιοχής είναι η παρουσία ενός αρκετά μεγάλου βουνού για τα δεδομένα των Μεσογειακών νησιών. Αποτελεί μία περιοχή με σπάνια χλωρίδα και σπάνιας ομορφιάς δάσος, τα οποία είναι εντελώς απροστάτευτα. Η μεγαλύτερη απειλή προέρχεται από το οδικό δίκτυο, τις φωτιές και την υλοτόμηση.

1.5.3. Νησιά

1.5.3.1. Θάσος

Ο νησιωτικός χώρος της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης περιλαμβάνει τα νησιά της Θάσου και της Σαμοθράκης, στον Νομό Καβάλας και Έβρου αντίστοιχα. Θάσος Η Θάσος αποτελεί τον κύριο τουριστικό πόλο έλξης της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης. Από τα μεγαλύτερα νησιά της χώρας, βρίσκεται στον κόλπο της Καβάλας, στο Βόρειο τμήμα του Αιγαίου Πελάγους.

Το βορειοανατολικό τμήμα του νησιού της Θάσου είναι ορεινό, με πευκοδάση, απότομες καταπράσινες χαράδρες και απόκρημνες ακρογιαλιές, σε αντίθεση με την νοτιοδυτική πλευρά του νησιού που είναι πιο επίπεδη, καλυμμένη από ελαιώνες, στις πλαγιές λόφων, όπου

βρίσκονται και οι περισσότεροι οικισμοί του νησιού. Το χαρακτηριστικό βουνό του νησιού, το Υψάριο, φθάνει στα 1.204 μ.

Πρωτεύουσα του νησιού είναι ο Λιμένας ή Θάσος, η οποία είναι χτισμένη στη θέση της αρχαίας πόλης. Τουριστικό ενδιαφέρον προκαλούν τα Τείχη που περιστοιχίζουν ολόκληρη την αρχαία πόλη (7ος – 5ος αιώνας), η Ακρόπολη, η Αρχαία Αγορά, το Παλιό Λιμάνι, το Αρχαίο Θέατρο, ο Ναός του Πυθίου Απόλλωνα, το Χορηγικό Μνημείο. Τα κτίσματα του 7^{ου} π.Χ. αιώνα και οι παλαιοχριστιανικές βασιλικές στην Αλυκή, μαζί με τα αρχαία λατομεία αποτελούν απόδειξη ότι το θασίτικο μάρμαρο ήταν πάντα κατάλληλο για αρχιτεκτονικές και γλυπτικές κατασκευές.

Στη Θάσο συναντά κανείς, παραθαλάσσια αλλά και ορεινά χωριά. Κοντά στη θάλασσα βρίσκονται ο Μακρύαμμος, ο Αρχάγγελος, ο Άγιος Ιωάννης, τα Λιμενάκια, ο Ποτός, το Πευκάρι, η Αλυκή, η Κοίνυρα, η Σκάλα Μαριών κ.α. ενώ στα ορεινά ο Θεολόγος, ο Πρίνος, η Παναγία και Παριές όπου τα σπίτια διατηρούν τα παραδοσιακά ξύλινα χαγιάτια και τις καλυμμένες με σχιστόλιθο στέγες.

Το νησί διαθέτει τρία λιμάνια, το λιμάνι του Πρίνου, το λιμάνι των Λιμεναρίων και το λιμάνι της Θάσου, έναντι των 8 λιμανιών που περιλαμβάνει συνολικά η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης. Πρόκειται για λιμάνια μικτής χρήσης, επιβατικά, εμπορικά και αλιευτικά. Τα αλιευτικά σκάφη εξυπηρετούνται συμπληρωματικά από μικρότερα μεμονωμένα λιμάνια, τα αλιευτικά καταφύγια, που βρίσκονται σε παραθαλάσσιους παλιούς οικισμούς και ειδικότερα στη Σκάλα Ραχωνίου, στη Σκάλα Σωτήρα, στη Σκάλα Καλλιράχης και στη Σκάλα Ποτού Θεολόγου στα δυτικά παράλια του νησιού.

Το νησί της Θάσου αποτελεί μία από τις πλέον τυπικές περιπτώσεις παράκτιων περιοχών, όπου ο μαζικός τουρισμός δημιούργησε σοβαρές συνέπειες στο θαλάσσιο και στο υπόλοιπο φυσικό περιβάλλον. Για πολλές δεκαετίες αποτέλεσε τον γνωστότερο πόλο έλξης τουριστών, με αποτέλεσμα τη μεγάλη συγκέντρωση των τουριστών, είτε με τη μορφή επισκεπτών, είτε με τη μορφή παραθεριστών, ήταν η υποβάθμιση των τουριστικών πόρων και του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος.

1.5.3.2.Σαμοθράκη

Η Σαμοθράκη βρίσκεται στο βορειοανατολικό Αιγαίο, στο μέσο του Θρακικού Πελάγους. Η συνολική έκταση του νησιού ανέρχεται σε 180,364 km², αποτελώντας το 1,3% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης. Το μήκος των ακτών του νησιού ανέρχεται στα 59 χιλιόμετρα καλύπτοντας το 8,8% του συνολικού μήκους ακτών της Περιφέρειας.

Το χαρακτηριστικό της Σαμοθράκης είναι η ορεινή μορφολογία του εδάφους, που σε συνδυασμό με την πλούσια φυσική βλάστηση, αποτελούν φυσικές ομορφιές που δεν

συναντώνται συχνά στα υπόλοιπα νησιά του Αιγαίου. Το βουνό Φεγγάρι ή Σάος της Σαμοθράκης έχει κορυφή στα 1.650 μ. Το τοπίο είναι έντονα ορεινό, με ελάχιστες καλλιέργειες και κατά τόπους βραχώδες, αλλά με πολλά επιφανειακά νερά και δάση από πλατάνια, με πιο γνωστό αυτό στο ρέμα του Φονιά. Στο νησί υπάρχουν προσιτές παραλίες μεάμμο, βότσαλα ή μεγάλες στρογγυλεμένες πέτρες, αλλά και απόκρημνες ακτές στη Ν.Α. πλευρά του νησιού.

Πρωτεύουσα της Σαμοθράκης είναι η Χώρα η οποία βρίσκεται στο εσωτερικό του νησιού και απέχει 6 χιλιόμετρα από το μικρό λιμάνι του νησιού, την Καμαριώτισσα. Πρόκειται για τεχνητό λιμάνι τοπικής σημασίας που χρησιμοποιείται για εμπορικούς, επιβατικούς και αλιευτικούς σκοπούς. Το νησί διαθέτει και ένα αλιευτικό καταφύγιο σε νέα παραλία εκτός οικισμών και συγκεκριμένα στην τοποθεσία Θερμά που εντοπίζεται στα βόρεια παράλια.

1.5.4 Το Δέλτα του Νέστου

Το Δέλτα του Νέστου καταλαμβάνει έκταση 500 τ. χλμ και υπάγεται διοικητικά στο Νομό Καβάλας και στο Νομό Ξάνθης. Ο ποταμός πηγάζει από την Βουλγαρική Ροδόπη και αφού διασχίσει κοιλάδες και φαράγγια, στα βουνά μεταξύ Όρβηλου και Ροδόπης, μπαίνει στο ελληνικό έδαφος. Χύνεται απέναντι από το νησί της Θάσου και το μήκος του, στο ελληνικό έδαφος, είναι 130 χλμ. Δυτικά από τις εκβολές του ποταμού υπάρχει η λιμνοθάλασσα του Αγιάσματος (Γκουμπουρνου), σημαντικός βιότοπος για πολλά είδη υδροβίων πουλιών και μια σειρά από πολλές λιμνοθάλασσες όπως της Βάσοβας, Ερατεινού, Κοκάλας, Κεραμωτής, Γεφυρακίου κ.α.

Στην περίοδο της Τουρκοκρατίας, το παρθένο δάσος του Δέλτα του Νέστου ονομάστηκε "Κοτζά Ορμάν", που θα πει "Μέγα Δάσος", λόγω της έκτασης και της πυκνότητάς του. Το δάσος αυτό επιβίωσε ως τη δεκαετία 1940-50, οπότε, κατά τη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου, κάηκε μεγάλο μέρος του. Μέχρι το 1942 είχε έκταση 72.000 στρ. μάκρος 27 χλμ. και πλάτος 3-7 χλμ. Μετά το τέλος του εμφύλιου, αποψιλώθηκε ότι είχε απομείνει από το δάσος, για να καλλιεργήσουν στην περιοχή του Δέλτα υβρίδια Λεύκας και αργότερα υβρίδια καλαμποκιού. Από τότε μέχρι σήμερα έγιναν πολλές επεμβάσεις σ' αυτό το μοναδικό δάσος, με αποτέλεσμα να έχει συρρικνωθεί στα 1.500 μόνο στρέμματα. Μετά από πολλές προσπάθειες της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης 700 στρέμματα από αυτό το δάσος έχουν τεθεί σήμερα υπό καθεστώς προστασίας.

1.5.5 Δέλτα του Έβρου

Το Δέλτα του Έβρου είναι το τμήμα του ποταμού με την μεγάλη οικολογική αξία. Τόπος αναπαραγωγής και ξεχειμωνιάσματος για χιλιάδες υδρόβια πουλιά. Οι πρώτες προτάσεις για την προστασία της περιοχής του Δέλτα έγιναν από την Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης, το 1962. Παρά τις αλλοιώσεις που έχει υποστεί από τότε, το Δέλτα του Έβρου παραμένει και σήμερα ένας από τους σημαντικότερους βιότοπους της Ευρώπης. Ο Έβρος χωρίζεται, στην περιοχή του Δέλτα, σε δυο κύριους βραχίονες. Ο ένας η λεγόμενη 'ευθυγράμμιση', δέχεται το μεγαλύτερο όγκο των νερών του ποταμού. Ο άλλος είναι η παλιά

κοίτη, που αποτελεί το σύνορο με την Τουρκία. Στο Δέλτα του Έβρου συναντάμε μια αρκετά μεγάλη ποικιλία βιοτόπων, όπως γυμνά αλίπεδα, υφάλμυρα έλη, χορτολείβαδα, καλλιέργειες σταριού και καλαμποκιού περιοχές με αρμυρίκια, μικρά παραποτάμια δάση, υπολείμματα των αρχαίων δασών, καλαμιώνες, έλη εποχιακά ή μόνιμα, με γλυκό νερό, λιμνοθάλασσες, αμμώδεις ακτές και φυτοκοινωνίες με *Halocnemum* sp. κατά μήκος των ακτών, όπως και αμμοθίνες, που σχηματίζουν συχνά ένα φράγμα.

1.5.6 Η Λίμνη Βιστωνίδα

Η λίμνη Βιστωνίδα βρίσκεται στα σύνορα των Νομών Ξάνθης Ροδόπης και είναι προέκταση του όρμου του Πόρτο - Λάγους. Έχει έκταση 45.000 στρέμματα και το βάθος της κυμαίνεται από 2 ως 3,5 μέτρα. Η λίμνη είναι ο φυσικός αποδέκτης όλων των ορεινών χειμάρρων της περιοχής. Σε αυτή χύνονται τα ποτάμια Κόσυνθος και Κομψάτος (Κουρού).

Στα παράλια του Πόρτο - Λάγους, η βλάστηση που επικρατεί σχηματίζεται από διάφορα αμμόφιλα είδη όπως η *Sakile maritima*, η *Salicornia europaea* και ο θαλάσσιος κρίνος (*Pancreatium maritimum*). Το άλσος με παραθαλάσσια πεύκα (*Pinus maritima*), που βρίσκεται μπροστά στο λιμάνι του Πόρτο - Λάγους, προέρχεται από αναδάσωση. Η λίμνη Μητρικού ή Ισμαρίδα Η λίμνη Μητρικού ή Μάνα ή Ισμαρίδα βρίσκεται στο Νομό Ροδόπης, σε μια περιοχή πλούσια σε υγρότοπους. Η λίμνη Μητρικού απέχει μόλις 3 χλμ από τις ακτές του Θρακικού Πελάγους και δέχεται τα νερά δυο ποταμών. Από το βορρά κατεβαίνει και χύνεται μέσα στη λίμνη ο ποταμός Μπόσπος ενώ από ανατολικά έρχεται ο ποταμός Φιλιουρής ή ρέμμα Φιλιουρής, που χύνεται στο νότιο μέρος της λίμνης. Η κοιλάδα του ποταμού Φιλιουρή θεωρείται επίσης σημαντικός βιότοπος και έχει περιληφθεί στο δίκτυο βιοτόπων της Ε.Ο.Κ. ενώ στα νοτιοδυτικά, κοντά στις ακτές, υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός από λιμνοθάλασσες, από τις οποίες οι πέντε μεγαλύτερες είναι η λίμνη Καρατζά (Αρωγή), η Αλυκή (Μέση), η Ξηρολίμνη (Φαναρίου), η Πτελέα και το Έλος (Καρατζαλί). Η έκταση της λίμνης Μητρικού μαζί με τη λεκάνη απορροής του ποταμού Μπόσπου είναι 370 τ.χ., ενώ η έκταση των λιμνοθαλασσών φθάνει τα 132 τ.χ.

Οι περιοχές της περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης που συμπεριλαμβάνονται στο Δίκτυο NATURA 2000 είναι:

1.5.7 Το Δάσος της Δαδιάς

Το δάσος της Δαδιάς βρίσκεται κοντά στο Σουφλί και συνδέεται οικολογικά με το Δέλτα του Έβρου. Πρόκειται για μια σειρά δασωμένα υψώματα, που βρίσκονται στο Νομό Έβρου, δυτικά από το χωριό Δαδιά και αποτελούν τμήμα ενός ορεινού συγκροτήματος με χαμηλές κορυφές, γνωστού σαν «Βουνά του Έβρου».

Τα δάση της περιοχής αποτελούνται κυρίως από δύο είδη πεύκων, την Τραχεία πεύκη (*Pinus brutia*) και το Μαυρόπευκο (*Pinus nigra*). Ανάμεσα σε αυτά υπάρχει μια μεγάλη ποικιλία θάμνων, όπως και πολλά σπάνια ποώδη φυτά. Στο δάσος της Λαδιάς ζουν και αναπαράγονται συνολικά είκοσι ένα είδη αρπακτικών πουλιών, από τα πιο σπάνια είδη αρπακτικών της Ευρώπης.

1.5.8 Στενά του Νέστου

Ένα βαθύ φαράγγι του Ποταμού Νέστου με ψηλούς απόκρημνους βράχους, δασωμένες πλαγιές, παραποτάμιο δάσος και μακκία βλάστηση. Οι ανθρώπινες δραστηριότητες επικεντρώνονται στην κτηνοτροφία ενώ μια σιδηροδρομική γραμμή διασχίζει την περιοχή. Οι περιορισμοί στο κυνήγι δεν εφαρμόζονται.

1.5.9 Κεντρική Ροδόπη και Κοιλάδα του Νέστου

Ένα εκτεταμένο δάσος στην κορυφογραμμή της Ροδόπης ανάμεσα στον ποταμό Νέστο και τα βουλγαρικά σύνορα, συμπεριλαμβανομένου και του Παρθένου Δάσους του Παρανεστίου, που αποτελείται από δάση οξειάς (*Fagus sp.*) και πεύκων (*Pinus sp.*) με δάση βελανιδιάς (*Quercus sp.*) στα χαμηλότερα υψόμετρα. Οι κύριες ανθρώπινες δραστηριότητες είναι η δασοπονία, η κτηνοτροφία και το κυνήγι. Η εκμετάλλευση του δάσους είναι έντονη και πρόσφατα το οδικό δίκτυο επεκτάθηκε με αποτέλεσμα τη διάνοιξη και υλοτομία απομακρυσμένων περιοχών. Στον Ποταμό Νέστο έχει προγραμματιστεί η κατασκευή τεσσάρων φραγμάτων με τους αντίστοιχους ταμιευτήρες από τα οποία τα δύο έχουν αρχίσει να κατασκευάζονται. Το φράγμα του Θησαυρού θεωρείται ένα από τα μεγαλύτερα της Ευρώπης.

1.5.10 Κοιλάδα του Κομψάτου

Λόφοι βόρεια του Ιάσμου και των Αμαξιάδων με την απότομη κοιλάδα του Κομψάτου, δάσος από βελανιδιές (*Quercus sp.*) που βόσκειται ελεύθερα και βαθιές κοιλάδες με πυκνό παραποτάμιο δάσος κατά θέσεις. Οι κύριες ανθρώπινες δραστηριότητες είναι η κτηνοτροφία και το κυνήγι. Υπάρχουν διάσπαρτοι οικισμοί. Απειλείται από την ανάπτυξη και την διάνοιξη δρόμων

1.5.11 Κορυφές του Όρους Φαλακρού

Το ιδιαίτερο γεωλογικό υπόστρωμα (αποτελείται από γρανίτες και μάρμαρα), σε συνδυασμό με τις κλιματικές, εδαφικές και τοπογραφικές συνθήκες δημιούργησαν μια σημαντική ποικιλία βιοτόπων ιδιαίτερου βοτανικού ενδιαφέροντος. Εκτός των κοινών θηλαστικών και πτηνών της ευρύτερης περιοχής συναντώνται σπάνια ασπόνδυλα που χαρακτηρίζουν την αξία της πανίδας της περιοχής, ενώ η σημασία της χλωρίδας αποδίδεται σε σπάνια για την χώρα μας ποώδη φυτά που σχηματίζουν αξιόλογους οικότοπους στις κορυφές, στα λιβάδια και στις βραχώδεις εξάρσεις του βουνού.

Διατηρητέο Μνημείο της Φύσης

- Παρθένο Δάσος Φρακτού Ν. Δράμας (ΦΕΚ 121/Δ/21.2.1980)
- Αισθητικά Δάση

- Μπάμπουρας Αλυκής Θάσου (ΦΕΚ 415/Β/19.11.1962)
- Λιμένας Θάσου (ΦΕΚ 1501/Β/14.12.1976)
- Περιοχή Θεολόγου Θάσου (ΦΕΚ 116/Β/3.3.1977)
- Δάσος Αμυγδαλεώνα (ΦΕΚ 606/Δ/1979)
- Παγγαίο Όρος (ΦΕΚ 367/Β/26.6.1981)
- Ακρωτήριο Βρασίδας (ΦΕΚ 363/Β/11.4.1994)

1.6. Ανθρωπογενείς Τουριστικοί Πόροι

1.6.1. Αστικά Κέντρα

Ο αστικός πληθυσμός της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης καταλαμβάνει το 40% του συνολικού της πληθυσμού. Τα αστικά κέντρα της Περιφέρειας είναι:

- η Καβάλα, με 60.187 κατοίκους,
- η Κομοτηνή, με 45.934 κατοίκους,
- η Δράμα, με 38.546 κατοίκους,
- η Αλεξανδρούπολη με 41.860 κατοίκους,
- η Ξάνθη με 41.779 κατοίκους και
- η Ορεστιάδα με 19.669 κατοίκους

Καβάλα

Η Καβάλα, χτισμένη αμφιθεατρικά πάνω σε δύο λόφους και στις πλαγιές του βουνού Συμβόλου, είναι μία από τις γραφικότερες πόλεις της Μακεδονίας, αλλά και από τις μεγαλύτερες της Ελλάδας.

Το πλέον ανεπτυγμένο αστικό κέντρο της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, βρίσκεται τοποθετημένο πάνω ακριβώς στον οδικό άξονα Θεσσαλονίκης-τουρκικών συνόρων. Τη γεωστρατηγική του εικόνα, συμπληρώνει το 2ο μεγαλύτερο εμπορικό λιμάνι της Εγνατίας Οδού, ανατολικά της πόλης της Καβάλας.

Με ένα μεγάλο λιμάνι και μια εξίσου μεγάλη μαρίνα στο κέντρο της πόλης, σε συνδυασμό με το λιμάνι της Νέας Περάμου και τη μαρίνα της Νέας Ηρακλείτσας, η Καβάλα αποτελεί εκτός των άλλων και ένα από τα σημαντικότερα αλιευτικά κέντρα της χώρας. Στην πόλη λειτουργεί μια από τις μεγαλύτερες ιχθυόσκαλες της Μεσογείου, απ' όπου διακινούνται εμπορεύματα στις εσωτερικές και διεθνείς αγορές. Η ανάπτυξη της αλιείας, κατέστησε επιτακτική την ανάγκη να δημιουργηθεί στην Καβάλα, ένα από τα τρία Ινστιτούτα Αλιευτικών Ερευνών (ΙΝΑΛΕ) που λειτουργούν στην Ελλάδα.

Ως εμπορικό και βιομηχανικό κέντρο κατέχει τη δεύτερη θέση στη Β. Ελλάδα, μετά τη Θεσσαλονίκη. Εκτός από τις βιομηχανίες επεξεργασίας καπνού και τις καπναποθήκες, μέσα στην πόλη λειτουργούν εργοστάσια τροφίμων, αλιψάστων, κυλινδρόμυλοι και δρυζόμυλοι, ενώ από το λιμάνι της εξάγονται τα καπνά της Μακεδονίας και της Θράκης.

Κομοτηνή

Η Κομοτηνή είναι χτισμένη στην πεδιάδα που αρχίζει από τους πρόποδες του ορεινού συγκροτήματος της Ροδόπης σε υψόμετρο 45μ. και διασχίζεται από τον ποταμό Μπουκλουτζά. Η ρυμοτομία της δεν είναι ομοιόμορφη. Ένα μεγάλο τμήμα (η παλαιά πόλη) έχει καθαρά ανατολίτικο χρώμα και κατοικείται κυρίως από Τούρκους. Η νέα όμως πόλη παρουσιάζει ευρωπαϊκή εμφάνιση με σύγχρονα οικοδομήματα, δρόμους, πλατείες και κέντρα.

Η θέση της πάνω στην Εγνατία οδό, η οποία συνέδεε το Δυρράχιο με την Κωνσταντινούπολη, της έδωσε προνόμια κυρίως οικονομικού χαρακτήρα, ώστε σταδιακά, εξελίχθηκε και εμφανίστηκε στον ορίζοντα της τοπικής ιστορίας, στην σκιά βέβαια της γειτονικής της Μαξιμιανούπολης (στα νεότερα χρόνια Μοσυνούπολης), η υπεροχή της οποίας, μέχρι την καταστροφή της από τους Βουλγάρους, ήταν αδιαμφισβήτητη. Η λειτουργία του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου της Θράκης, με την έδρα της Διοίκησής του στην Κομοτηνή έδωσε ώθηση στην οικονομική ζωή της πόλης. Στην Κομοτηνή έχουν την έδρα τους 7 Τμήματα του Δ.Π.Θ., το Τμήμα Νομικής, το Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού, το Τμήμα Ιστορίας και Εθνολογίας, το Τμήμα Ελληνικής Φιλολογίας, το Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης, το Τμήμα Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων και Ανάπτυξης και το Τμήμα Γλωσσών, Φιλολογίας και Πολιτισμού των Παρευξείνιων Χωρών. Η Πανεπιστημιούπολη βρίσκεται σε απόσταση οκτώ περίπου χιλιομέτρων από την πόλη και διαθέτει φοιτητική εστία δυναμικότητας επτακοσίων κλινών, εστιατόριο που εξυπηρετεί το σύνολο των φοιτητών που ζουν στην Κομοτηνή και κλειστό κολυμβητήριο.

Δράμα

Η πόλη της Δράμας είναι κτισμένη στους πρόποδες του βουνού Φαλακρό, σε υψόμετρο 115μ., κοντά στην πεδιάδα των Φιλίππων, σε μία τοποθεσία με πλούσια βλάστηση και άφθονα νερά.

Στα τέλη του 18ου αιώνα, η παραγωγή και το εμπόριο του καπνού, η λειτουργία σιδηροδρομικού σταθμού και το οδικό δίκτυο προς το λιμάνι της Καβάλας ενισχύουν την εμπορική κίνηση της πόλης. Μέχρι σήμερα στην περιοχή της Αγίας Βαρβάρας της πόλης, διασώζονται οι πολυόροφες καπναποθήκες του μεσοπολέμου που παραπέμπουν στην εποχή της οικονομικής άνθισης. Στην πόλη σήμερα λειτουργούν κυρίως εργοστάσια επεξεργασίας καπνού.

Στην Δράμα είναι συγκεντρωμένες οι βασικές υπηρεσίες διοίκησης, εκπαίδευσης, περίθαλψης και αθλητισμού. Λειτουργούν σύγχρονο νοσοκομείο, δίκτυο αθλητικών εγκαταστάσεων με κλειστά γυμναστήρια, κολυμβητήριο και το Τμήμα Δασοπονίας του Τεχνολογικού Ιδρύματος Καβάλας.

Στο κέντρο της πόλης υπάρχουν οι πηγές της Αγίας Βαρβάρας, γύρω από τις οποίες έχει αναπτυχθεί ένας πρότυπος χώρος αναψυχής με αιωνόβια δένδρα, νερά που τρέχουν προς όλες τις κατευθύνσεις, τα παλιά καπνομάγαζα, παραδοσιακά σπίτια και σύγχρονες εγκαταστάσεις που στεγάζουν το Φεστιβάλ Ταινιών Μικρού Μήκους και τη δημοτική επιχείρηση Δ.Ε.Κ.Π.Ο.Τ.Α

Αλεξανδρούπολη

Η σημερινή πόλη της Αλεξανδρούπολης βρίσκεται στη θέση της αρχαίας Σάλης, πόλης με έντονη παρουσία κατά τον 5ο π.Χ. αιώνα, σύμφωνα με τον ιστορικό Ηρόδοτο. Σήμερα η Αλεξανδρούπολη είναι το διοικητικό, οικονομικό και συγκοινωνιακό κέντρο της Θράκης. Είναι το μοναδικό μεγάλο λιμάνι της Θράκης και ο σπουδαιότερος συγκοινωνιακός της κόμβος, σε απόσταση περίπου 15 χλμ. από τα ελληνοτουρκικά σύνορα. Ο αστικός οικισμός, το πολεοδομικό σχέδιο του οποίου εκπονήθηκε το 1877 από τους Ρώσους μηχανικούς που συνόδευαν τα στρατεύματά τους στις επιχειρήσεις του Ρωσοτουρκικού πολέμου, σχετίζεται με την δημιουργία του σιδηροδρόμου Θεσσαλονίκης-Κωνσταντινούπολης. Στην Αλεξανδρούπολη έχουν την έδρα τους, το τμήμα ιατρικής, το τμήμα μοριακής βιολογίας και γενετικής, η σχολή επιστημών αγωγής που συγκροτείται από το παιδαγωγικό τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης και το παιδαγωγικό τμήμα νηπιαγωγών. Η Πανεπιστημιούπολη βρίσκεται σε απόσταση οκτώ περίπου χιλιομέτρων από την πόλη.

Ξάνθη

Πρωτεύουσα του νομού Ξάνθης, χτισμένη στους πρόποδες της οροσειράς Ροδόπης, στα στενά του ποταμού Κόσινθου. Η ύπαρξη της πόλης από αιώνες ως ένας μικρός αστικός οικισμός γίνεται φανερό από τις διάφορες ιστορικές αναφορές. Η σημασία της πόλης αυξάνει κατά την διάρκεια του 13^{ου} αιώνα.

Στην Ξάνθη έχει την έδρα της η Πολυτεχνική Σχολή που συγκροτείται από το Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών, το Τμήμα Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών, το Τμήμα Μηχανικών Περιβάλλοντος, το Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών και το Τμήμα Μηχανικών Παραγωγής και Διοίκησης. Η Πανεπιστημιούπολη βρίσκεται σε απόσταση τεσσάρων περίπου χιλιομέτρων από την πόλη και διαθέτει φοιτητική εστία δυναμικότητας τριακοσίων κλινών και εστιατόριο που εξυπηρετεί το σύνολο των φοιτητών που ζουν στην Ξάνθη.

1.6.1.1. Παραδοσιακοί Οικισμοί

Σε όλη την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης συναντούμε αξιόλογους παραδοσιακούς οικισμούς με ιστορικό, πολιτιστικό αλλά και αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον. Στην πόλη της Ξάνθης, πέρα από τον νέο αστικό ιστό, συναντούμε δύο ακόμα αρχιτεκτονικούς ιστούς: της Παλιάς Πόλης και των Καπναποθηκών. Οι παρεμβάσεις αναπαλαίωσης και συντήρησης στα κτίρια της Παλιάς Πόλης και η δραστηριοποίηση των πολιτιστικών φορέων την έχουν αναδείξει σε Πόλη του Πολιτισμού. οι Καπναποθήκες διατηρήθηκαν από τα τέλη της δεκαετίας του '70 έως σήμερα. Τα αρχιτεκτονικά τους

στοιχεία είναι Μακεδονικού και Ευρωπαϊκού ρυθμού και παραπέμπουν στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, αναβιώνοντας όλη την ιστορία του καπνού και της σημαντικής οικονομικής άνθισης

που γνώριζε τότε ο Νομός Ξάνθης αλλά και η ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, εξαιτίας του ότι βρισκόταν σε ένα σταυροδρόμι προς την Κωνσταντινούπολη και προς το κέντρο της Ευρώπης δια μέσου της Φιλιππούπολης. Αρχοντικά των ακμαίων αστικών κέντρων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας συναντώνται ακόμη και σήμερα στους Νομούς της Ξάνθης και Ροδόπης. Στον νεότερο οικισμό των Αβδήρων της Ξάνθης σώζονται παλιά αρχοντικά με χαρακτηριστική θρακιώτικη αρχιτεκτονική. Η αρχιτεκτονική του ορεινού όγκου της Ροδόπης και της Ξάνθης παρέμεινε άθικτη. Η νησιώτικη αρχιτεκτονική είναι εμφανής στα παράλια της Θράκης, στους οικισμούς της Μάκρης και της Μαρώνειας.

Χαρακτηριστικό δείγμα παραδοσιακού οικισμού στον Έβρο, αποτελεί ο διατηρητέος οικισμός της Χώρας στην Σαμοθράκη, οικισμός μεσογειακού ρυθμού, χτισμένος αμφιθεατρικά πάνω στο βουνό, του Σουφλίου και του Διδυμοτείχου, ο γαλλικής αρχιτεκτονικής φάρος της Αλεξανδρούπολης, οι πέτρινες κατασκευές στους Μεταξάδες και τα Πετρωτά.

Στην ύπαιθρο του Νομού Δράμας και ιδιαίτερα στα ορεινά και ημιορεινά τμήματά της συναντούμε δείγματα παραδοσιακής αρχιτεκτονικής που αντανakλούν την τοπική γεωργική και κτηνοτροφική δραστηριότητα και τις εμπορικές συναλλαγές παλαιότερων αιώνων στο Παγονέρι, τα Λευκόγεια, το Περιθώρι, το Νευροκόπι, τον Γρανίτη, την Καλή Βρύση, την Καλλιθέα, τα Κοκκινόγεια, την Προσοτσάνη, τον Νικηφόρο, την Ψηλή Ράχη, το Τείχος, το Καπνόφυτο, τον Θόλο, την Πρασινάδα, την Κρήνη και τη Στέρνα.

Στον Νομό Καβάλας, δείγματα αξιόλογης αρχιτεκτονικής βρίσκουμε στην Χρυσούπολη, την Ελευθερούπολη, την Νικήσιανη και την Κεραμωτή. Η Θάσος με τους ορεινούς οικισμούς του Θεολόγου και της Παναγιάς, συνδυάζει νησιωτική και τυπική ορεινή βαλκανική αρχιτεκτονική. Στην Νέα Καρβάλη ο πέτρινος παραδοσιακός οικισμός Ακόντισμα και στην πόλη της Καβάλας, το παλιό της τμήμα με τους λιθόστρωτους δρόμους, το τέμενος του Ιμαρέτ και τα κτίσματα ανατολικών συνοικιών συνθέτουν μια ιδιαίτερη ποικιλία τόσο σε αισθητική όσο και σε υλικά κατασκευής.

1.6.2. Ήθη, Έθιμα, Λαογραφικές Εκδηλώσεις

Η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης έχει διατηρήσει σε μεγάλο βαθμό τα δείγματα της πολιτιστικής της κληρονομιάς. Τα κυριότερα μνημεία, μουσεία, χώροι αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, ιστορικές τοποθεσίες και οικισμοί παρουσιάζονται παρακάτω για κάθε ένα νομό ξεχωριστά.

Νομός Καβάλας

- Το Μεσαιωνικό Φρούριο, κτίσμα της Μεσαιωνικής εποχής (14ος αιώνας π.Χ.)

- Οι καμάρες, στη συνοικία της Παναγίας. Η γέφυρα που πάνω της ήταν το αυλάκι που έφερνε νερό από τα βουνά στο υδραγωγείο. Όλο το συγκρότημα του υδραγωγείου χτίστηκε το 16ο αιώνα από το σουλτάνο Σουλεϊμάν Β΄ το Μεγαλοπρεπή.
  - Το Ιμαρέτ, τουρκικό οικοδόμημα του 19ου αιώνα που βρίσκεται κοντά στο λιμάνι. Χτίστηκε από τον ιδρυτή της αιγυπτιακής δυναστείας Μοχάμετ Άλι. Λειτουργήσε αρχικά ως και στη συνέχεια ως άσυλο απόρων. Σήμερα ένα τμήμα του λειτουργεί σα χώρος διασκέδασης.
  - Το σπίτι που γεννήθηκε ο Μοχάμετ Άλι στη συνοικία της Παναγίας. Σώζεται σε καλή κατάσταση.
  - Ο χώρος που στέγαζε το χαρέμι και σήμερα λειτουργεί ως μουσείο.
  - Η συνοικία Παναγία, η θέση της Χριστούπολης. Σε πολλά σημεία σώζονται τα βυζαντινά τείχη, ενώ η θέα από την περιοχή αυτή είναι μαγευτική.
  - Οι εκκλησιές της Παναγίας (15ου αιώνα) και του Άγιου Παντελεήμονα.
  - Το αντρικό μοναστήρι του Άγιου Συλλά ή Σίλα στην είσοδο της πόλης.
  - Φίλιπποι: ο σημαντικότερος αρχαιολογικός χώρος της ανατολικής Μακεδονίας, 17 χλμ ΒΔ από την Καβάλα, με μνημεία χαρακτηριστικά της ελληνιστικής, ρωμαϊκής και παλαιοχριστιανικής περιόδου. Περιλαμβάνει την αρχαία πόλη των Φιλίππων (ΦΕΚ 35/Β/2.2.1962) και το διατηρητέο μνημείο εκτός των τειχών των Φιλίππων, την Βασιλική Γ΄ (ΦΕΚ 36/Β/3.2.1962), υπό την αρμοδιότητα της ΙΗ΄ Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων.
  - Το Μουσείο Φύσης Νέστου στη Χρυσούπολη της Καβάλας, στο εσωτερικό του οποίου ο επισκέπτης μπορεί να βρει πολύ χρήσιμες πληροφορίες για τους υγροτόπους και τα οικοσυστήματα του Δέλτα του Νέστου, τους κινδύνους που τα απειλούν, καθώς και οδηγίες για τους εκδρομείς, ώστε να χαίρονται τη φύση χωρίς να την καταστρέφουν.
- Το Αρχαιολογικό Μουσείο στην Καβάλα,
  - Το Λαογραφικό στην Καβάλα,
  - Πινακοθήκη στην Καβάλα,
  - Αρχαιολογικό στη Θάσο.

Νομός Ροδόπης

- Τα ερείπια του τείχους του βυζαντινού οικισμού στο κέντρο της πόλης. Ως το 1922 που κατεδαφίστηκε τμηματικά, σωζόταν σε πολύ καλή κατάσταση. Σήμερα υπάρχει μόνο ένα τμήμα με στρωγγυλούς και τετράπλευρους πύργους.
- Η παλαιά πόλη γύρω από το κάστρο. Κατοικείται κατά πλειοψηφία από μουσουλμάνους και έχει έντονο παραδοσιακό χρώμα με τα στενά δαιδαλώδη δρομάκια της, τα χαμηλά σπίτια με τις κεραμιδένιες στέγες και τα καφασωτά παράθυρα.
- Η παλαιά αγορά, με μικρομάγαζα, παλιατζήδικα, παραδοσιακές οικοτεχνίες και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά σιδεράδικα και γανωματζήδικα.

- Τα λίγα αρχοντικά της πόλης, που γλίτωσαν την ανοικοδόμηση. Χτισμένα από μαστόρους της Φιλιππούπολης, παρουσιάζουν ένα ενδιαφέρον κράμα ανατολίτικων και ευρωπαϊκών στοιχείων.
- Η αρμένικη γειτονιά που κινδυνεύει να χαθεί.
- Η εκκλησία της Παναγίας, η Μητρόπολη, που χτίστηκε στα χρόνια της τουρκοκρατίας, στη θέση παλαιότερου βυζαντινού ναού. Έχει ξυλόγλυπτο τέμπλο και παλιές τοιχογραφίες.
- Το Εσκι τζαμί, και δύο άλλα μικρότερα.
- Στην Γρατινή, τα ερείπια της Βυζαντινής πόλης Γρατιανού, που μετά την καταστροφή της Μοσυνουπόλεως το 14ο αιώνα, ήταν το σπουδαιότερο κέντρο της περιοχής, κοντά στο χωριό Γρατινή, στους πρόποδες της Ροδόπης, 19 χλμ. βορειοανατολικά από την Κομοτηνή. Έξω από τα τείχη της πόλης έχει ανασκαφεί μικρό, ίσως ταφικό, παρεκκλήσι, 13ου αιώνα. Στα βόρεια της Γρατινής, κοντά στο χωριό Πάτερμα, μέσα στο δάσος σώζεται μεσαιωνικό γεφύρι με τρία τόξα. Στην ίδια περιοχή υπάρχουν ερείπια κτισμάτων ενός ατείχιστου βυζαντινού οικισμού ανάμεσα στα οποία και μια μονόχωρη βυζαντινή εκκλησία, 11ου-12ου αιώνα.
- Ο αρχαιολογικός χώρος της Μαρώνειας, στο βουνό Ίσμαρος: Αρχαία Πόλη, προϊστορική ακρόπολη Εργάνης, Μαξημιανούπολη (κοντά στο Μίσχο), Αναστασιούπολη (ρωμαϊκά ερείπια), Αρχαία Στρύμη (χωρίς ιδιαίτερο ενδιαφέρον), Περιοχή Συμβόλου και διάφορες περιοχές ορεινής Ροδόπης, Προϊστορική Τούμπα Παραδημής ΝΔ Κομοτηνής.
- Βυζαντινή Μαρώνεια - Παλαιοχριστιανικές Βασιλικές στον Άγιο Χαράλαμμο (Παραλία Μαρώνειας), ξύλινη Βασιλική στη θέση Σύναξη (ανατολικά Μαρώνειας)
- Στην νότια πλευρά της οροσειράς της Ροδόπης: ερείπια κάστρων, μονών, εκκλησιών, ατείχιστων οικισμών: Ερείπια εκκλησιών σε περιοχές από Πολύανθο έως Σώστη, Βυζαντινά Μνημεία Παπίκιου όρους, κέντρου μοναχισμού,
- Βυζαντινά οχυρά Αναστασιούπολης κοντά στους Αμαξάδες
- Μεσαιωνική γέφυρα ποταμού Κομψάτου και προχριστιανικό νεκροταφείο μεταξύ γέφυρας και Πολύανθου.
- Ο ιστορικός χώρος "Οχυρά " της Νυμφαίας
- Το Αρχαιολογικό Μουσείο στην Κομοτηνή.

Νομός Δράμας

- Τα βυζαντινά τείχη στο κέντρο της πόλης και οι ναοί της Αγ. Σοφίας και των Ταξιαρχών, 10ου και 11ου αι. αντίστοιχα.

- Στην εκκλησία της Αγ. Σοφίας μπορούμε να δούμε μια μικρή αρχαιολογική συλλογή.
- Η Αγία Βαρβάρα, κτισμένη σε μια τοποθεσία με πλούσιες πηγές και βλάστηση. Εδώ η παράδοση και οι θρύλοι μιλούν για νεράιδες, νύμφες και φαντάσματα Τούρκων.
- Το σπήλαιο των πηγών του ποταμού Αγγίτη (Μααρά) έχει εξερευνηθεί σε μήκος 4,5 χιλιομέτρων, είναι προσπελάσιμο στα 2,5 χιλιόμετρα και επισκέψιμο στα πρώτα 500 μέτρα. Οι πηγές Αγγίτη σε υψόμετρο 123 μέτρων, αποτελούν την έξοδο και εμφάνιση του υπόγειου ποταμού που διασχίζει το σπήλαιο Μααρά. Το σπήλαιο είναι ένας σωληνοειδής αγωγός ο οποίος συνδέεται άμεσα με τις καταβόθρες του Οχυρού στο οροπέδιο του Κάτω Νευροκοπίου και σε υψόμετρο 535 μέτρων. Κατά μήκος του σπηλαιού υπάρχουν πλατώματα και αίθουσες πλάτους μέχρι 25 μέτρων, σε εναλλαγή με στενώματα πλάτους μέχρι 1 μέτρου. Χαρακτηριστικό του αποτελεί το υπόγειο ποτάμι και οι σταλακτίτες με ποικιλία χρωμάτων, σχημάτων και μεγεθών. Η μέση θερμοκρασία του νερού μέσα στο σπήλαιο είναι 11,5 οC και του αέρα 12,5 οC.
- Το Λαογραφικό Μουσείο του Λυκείου Ελληνίδων Δράμας.

Νομός Έβρου

- Ο αρχαιολογικός χώρος της Σαμοθράκης, κέντρο μυστηριακής λατρείας των Καβήρειων στον Ιερό των Μεγάλων Θεών, βρίσκεται στην Παλαιοπόλη, στην βόρεια παραλία του νησιού, υπό την αρμοδιότητα της ΙΘ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων.
- Οι αρχαιολογικοί χώροι της Μεσημβρίας, της Μάκρης και του Σερρείου
- Οι σπηλιές του Διδυμοτείχου και τα ερείπια της Πλωτινούπολης στο Διδυμότειχο.
- Οι αρχαιολογικοί χώροι της Παλαιόπολης
- Οι ταφικοί τύμβοι στην Ορεστιάδα και το Τρίγωνο
- Παλαιολιθικοί τάφοι στην Δίκελλα, Μάκρη, Τείχη Τραϊανούπολης κοντά στις Φέρρες.
- Τα τείχη της Τραϊανούπολης.
- Παναγία η Κοσμοσώτεια στις Φέρρες (η παλαιότερη εκκλησία),
- Το Τζαμί Χαμίτ στο Διδυμότειχο (το παλαιότερο στον Ευρωπαϊκό χώρο), Βυζαντινές εκκλησίες Διδυμοτείχου, Βυζαντινή ακρόπολη Πυθίου κοντά στο Διδυμότειχο, Βυζαντινά μνημεία στη Μάκρη (οχυρώματα, ναοί) ,
- Ναοί και μονές στο Αλεποχώρι, στο Παλιούρι, στην Κορνοωλιά, στο Πραγιά (κοντά στην Ορεστιάδα), Βυζαντινά ερείπια Τραϊανούπολης κοντά στις Φέρρες, Βυζαντινές τοιχογραφίες στο σπήλαιο Αγίων Θεοδώρων Β. της Αλεξανδρούπολης, Κάστρα Σουφλίου και Πυθίου.
- Τα κύρια μουσουλμανικά μνημεία (Τέμενος Διδυμοτείχου, Τεκές Κιζίλ Ντελή στη Ρούσσα Ν. Έβρου)
- Το Μουσείο Μεταξίου στο αρχοντικό Κουρτίδη στο Σουφλί.
- Αρχαιολογική συλλογή στην Αλεξανδρούπολη,
- Συλλογή Εκκλησιαστικής τέχνης στη Μητρόπολη Αλεξανδρούπολης,

- Λαογραφικό Μουσείο στο Διδυμότειχο,
- Λαογραφικό Μουσείο στην Ορεστιάδα,
- Λαογραφική συλλογή στην Νέα Βύσσα,
- Αρχαιολογικό Μουσείο στη Σαμοθράκη.

Νομός Ξάνθης

- Το βυζαντινό κάστρο της Ξάνθειας, στα βόρεια της σημερινής πόλης, επάνω στην κορυφή του λόφου που ελέγχει τη δίοδο προς την ενδοχώρα. Σώζονται πολλά τμήματα των τειχών, πύργοι, τοξωτές πυλίδες και θολωτές στέρνες.
- Η διατηρητέα παλαιά πόλη, στην πλαγιά του λόφου του κάστρου, με γραφικά στενά δαιδαλώδη δρομάκια και διώροφα συνήθως σπίτια, με σαχνισιά και ζωηρά χρώματα, πολλά από τα οποία είναι χτισμένα από Καστοριανούς τεχνίτες.
- Η παλαιά αγορά, με μικρομάγαζα, πάγκους και έντονο ανατολίτικο χρώμα.
- Οι μεγάλες καπναποθήκες, του τέλους του 19ου και των αρχών του 20ού αι., με τη χαρακτηριστική αρχιτεκτονική τους.
- Το ειδυλλιακό προάστιο Παλαιά Χρυσά, στα δυτικά της πόλης, με ωραία παλιά αρχοντικά.
- Η περιοχή του χείμαρρου Κοσύνθου, το «Τσάγι», στα βόρεια της πόλης.
- Η μονή Παμμεγίστων Ταξιαρχών (σε αναδασωμένη περιοχή πάνω από την Ξάνθη), με την Εκκλησιαστική Σχολή της Ξάνθης, η μονή της Παναγίας της Καλαμούς και της Παναγίας της Αρχαγγελιώτισσας ή Σαμαρόβιανης, 2 χλμ από την πόλη. Όλες αυτές οι μονές είναι νεότερα κτίσματα που ίσως διαδέχτηκαν βυζαντινά.
- Οι Βυζαντινές οχυρώσεις των Τοξοτών.
- Η Βυζαντινή πόλη (Πολύστυλο) των Αβδήρων.
- Ο αρχαιολογικός χώρος της πόλης των Αβδήρων, Φρούρια και αρχαιολογικοί χώροι Παρανέστιας περιοχής (Σταυρούπολη, Πασχαλιά, Κομνηνά, Νεοχώρι), Ερείπια Αρχαίας Δικαιόπολης κοντά στο Πόρτο Λάγος.
- Το Λαογραφικό Μουσείο στην Ξόνθη,
- Αρχαιολογική συλλογή στην Ξόνθη,
- Εκκλησιαστική συλλογή στην Ξόνθη

Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται κάθε χρόνο σε ολόκληρη την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, διατηρούν στο μεγαλύτερο ποσοστό τους τον παραδοσιακό τοπικό χαρακτήρα, τα ήθη και τα έθιμα των περιοχών. Οι περισσότερες εκδηλώσεις πραγματοποιούνται κατά την περίοδο της άνοιξης και του καλοκαιριού.

Αντιπροσωπευτικά δείγματα των πολιτιστικών δραστηριοτήτων κάθε Νομού παρουσιάζονται ακολούθως:

Νομός Καβάλας

- Ελευθέρια, το δεύτερο 15νθήμερο Ιουνίου στην Καβάλα.
- Ναυτική εβδομάδα στην Καβάλα.
- Γιορτή Σταφυλιού κατά τους μήνες Αύγουστο και Σεπτέμβριο στο Ελαιοχώρι.
- Λαϊκό Πανηγύρι στην Χρυσούπολη.
- Γιορτή πατάτας στην Λεκάνη.
- Καζαβιτιανά τον Σεπτέμβριο στον Άνω Πρίνο Θάσου.
- Κλύδωνας στην Καβάλα.
- Αράπηδες στην Νικήσιανη.
- Ποντιακός Γάμος στον Ζυγό.
- Τσανιά στο Παλαιοχώρι.
- Θασιακός Γάμος στον Θεολόγο Θάσου.
- Φεστιβάλ Φιλίππων κατά τους μήνες Ιούλιο ως Σεπτέμβριο στους Φιλίππους.
- Φεστιβάλ «Ηλιος & Πέτρα» στο υπαίθριο θέατρο Ν.Καρβάλης.

Νομός Δράμας

- Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου ταινιών μικρού μήκους (Αρχές Σεπτέμβρη)
- «Ελευθέρια» Δήμου Δράμας (1η Ιουλίου – επταήμερο εκδηλώσεων)
- «Αναστενάρια» Πυροβασίες Μαυρολεύκης (Αγ.Κωνσταντίνου και Ελένης)
- Μεταμφιέσεις του δωδεκαήμερου (5,6,7,8, Ιανουαρίου)
- «Αράπηδες» Μοναστηρακίου
- «Πατουρλήδες» και «Καρναβάλια» Ξηροποτάμου
- «Αρκούδες» και «Καρναβάλια» Βόλακα
- «Μπαμπούγερα» Καλής Βρύσης
- «Ημέρα της Μπάμπως» Πετρούσας
- «Κουρμπάνι» στο Καλαμπάκι (Αγ.Αθανασίου – 18 Ιανουαρίου)
- «Καλόγερος» Καλαμπακίου, Μαυρολεύκης (Δευτέρα της Τυρινής)
- Καρναβάλι Χωριστής – Καθαρή Δευτέρα (Αποκριές: εβδομάδα πολιτιστικών εκδηλώσεων).
- Επέτειος μάχης Οχυρών ΛΥΣΣΕ (6 Απριλίου – Οχυρό)
- Ιπποδρομίες στο Δήμο Δοξάτου (2 Μαΐου)
- «Ημέρα του Θεού» στη Μικρόπολη (2ο Σάββατο μετά του Θωμά)
- «Αντάμωμα» Συγκέντρωση Σαρακατσαναίων στο Δασικό χωριό Ελατιάς (20 Ιουλίου, Προφήτη Ηλία).
- «Ακρίτεια» Πολιτιστικές-Αθλητικές Εκδηλώσεις, Κ.Νευροκόπι.

Νομός Ξάνθης

- «Θρακικές Λαογραφικές Γιορτές» την τελευταία εβδομάδα της Αποκριάς στην Ξάνθη.
- «Γιορτές Παλιάς Πόλης» το πρώτο 15νθημερο του Σεπτεμβρη στην Ξάνθη.

Νομός Ροδόπης

- «Η γιορτή της Μπάμπως» την 8η Ιανουαρίου, κατά την οποία ανατρέπονται ο κοινωνικός ρόλος της γυναίκας και η σχέση της με το άλλο φύλο, στην Στρώμη, στους Προσκυνητές, στην Ν. Πέτρα και την Ξυλαγανή.
- «Καρναβάλι» στις Σάπες.

Νομός Έβρου

- «Ελευθέρια» από 5 έως 14 Μαΐου στην Αλεξανδρούπολη
- «Ελευθέρια» από 24 έως 26 Μαΐου στο Διδυμότειχο
- «Το Πανηγύρι των Αγίων Θεοδώρων», με αναπαράσταση θρακιώτικου γάμου στο Ελαιοχώρι
- «Η γιορτή του Τρύφωνα» των αμπελουργών, στα Δίκαια.

1.6.3. Άλλες Τουριστικές Υποδομές, Υπηρεσίες

Η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης διαθέτει σημαντικές τουριστικές υποδομές, οι οποίες αφορούν Οργανωμένες Ακτές, Χιονοδρομικά Κέντρα, Ορειβατικά Καταφύγια, Περιηγητικά Μονοπάτια, Κέντρα Πληροφόρησης Επισκεπτών, Εγκαταστάσεις Θερμαλιστικού Τουρισμού και Επισκέψιμους Αρχαιολογικούς Χώρους. Ενδεικτικά μπορούν να αναφερθούν τα παρακάτω: Όσον αφορά τις οργανωμένες παραλίες αυτές χωροθετούνται στους 4 από τους 5 νομούς της Περιφέρειας καθώς βρέχονται από το Αιγαίο Πέλαγος. Μεγαλύτερη συγκέντρωση παρουσιάζεται στην Θάσο και την Σαμοθράκη, καθώς οργανωμένες παραλίες βρίσκονται κατά μήκος των δύο νησιών. Οργανωμένες παραλίες οι οποίες αποτελούν πόλους έλξης πολλών τουριστών υπάρχουν επίσης στα παράλια του νομού Καβάλας (Οφρυνίο, Κάριανη, Ν.Πέραμος, Ν.Ηρακλείτσα, Καλαμίτσα, Παλιό, Περιγιαλί, Κεραμωτή). Στο ηπειρωτικό του νομού Έβρου, οι οργανωμένες παραλίες βρίσκονται απέναντι απ' την Σαμοθράκη στην περιοχή από την Αλεξανδρούπολη - Ν.Χιλή έως την

Ν.Μάκρη, ενώ ξεχωρίζει αυτή της Αγ. Παρασκευής. Στον νομό Ροδόπης ξεχωρίζει η περιοχή της Μαρώνειας έως το Φανάρι.

Τέλος στον νομό Ξάνθης οι παραλίες Μάνδρας, Αβδήρων, Μυρωδάτου Μαγγάνων και Ερασμίου συμπληρώνουν τον κατάλογο των οργανωμένων ακτών της Περιφέρειας. Στα πλαίσια των υποδομών των παραλιακών περιοχών της Περιφέρειας εντάσσεται και η Μαρίνα της Θάσου η οποία αποτελεί το μοναδικό αποκλειστικά τουριστικό λιμάνι της Περιφέρειας, το οποίο εξυπηρετεί τις ανάγκες ελλιμενισμού σκαφών αναψυχής.

Εκτός όμως από τις παραλίες στην Περιφέρεια συναντώνται σπουδαίοι ορεινοί όγκοι, στους οποίους οι παρεμβάσεις για την δημιουργία υποδομών συνετέλεσαν στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων ορεινού τουρισμού (σκι, κανό, ράφτιγκ, ορειβασία, περιηγήσεις). Ειδικότερα στον νομό Δράμας λειτουργεί το Χιονοδρομικό Κέντρο του Φαλακρού και στον νομό Καβάλας το Χιονοδρομικό Κέντρο του Παγγαίου τα οποία διαθέτουν πίστεις για σκι (της Δράμας διαθέτει επιπλέον λιφτ και χιονοδρομικούς αναβατήρες), καθώς επίσης και καταφύγια. Στον ορεινό όγκο του νομού Ροδόπης διατάσσονται τα καταφύγια του Ε.Ο.Σ. Κομοτηνής και Πολύαρνου, ενώ στην Ξάνθη βρίσκονται τα καταφύγια Λειβαδίτη (δυναμικότητας 36 κλινών) και Καλλιθέας (20 κλινών).

Στον νομό Δράμας καταφύγια υπάρχουν στην Μικρόπολη (8 κλίνες), καθώς και άλλα τρία την ευθύνη των οποίων έχει ο Ελληνικός Ορειβατικός Σύλλογος Δράμας: Κιουρί, Λαμαρίνα και Μπαρτίσεβα δυναμικότητας 10 κλινών έκαστο.

Τέλος στον νομό Καβάλας και συγκεκριμένα στο όρος Παγγαίο λειτουργούν τα καταφύγια της Καλλιθέας, του Πεταλούδα και του Χατζηγεωργίου (δυναμικότητας 15, 15 και 80 κλινών αντίστοιχα). Επιπλέον κατά μήκος της Περιφέρειας διατάσσονται μονοπάτια που χρησιμοποιούνται επί αιώνες και στα οποία έγιναν παρεμβάσεις έτσι ώστε να υπάρχει πρόσβαση από τους επισκέπτες που καταφθάνουν στην περιοχή. Θα πρέπει όμως να σημειωθεί ότι το Ευρωπαϊκό Μονοπάτι Ε6 (ορειβατικό μονοπάτι) εκτείνεται σε μεγάλο μέρος της Περιφέρειας από το Φαλακρό Όρος της Δράμας την ορεινή Ξάνθη και Κομοτηνή, πριν καταλήξει στην Σαμοθράκη.

Όπως προαναφέρθηκε σε προηγούμενες ενότητες στην Περιφέρεια εκτείνονται περιοχές Ειδικής Προστασίας (Βιότοποι) οι οποίες μάλιστα προστατεύονται από διεθνείς συνθήκες. Στα όρια αυτών των περιοχών λειτουργούν ειδικά Κέντρα Πληροφόρησης Επισκεπτών.

Στην Τραϊανούπολη λειτουργεί το «Κέντρο Πληροφόρησης Δέλτα Έβρου» όπου υπάρχει μόνιμη έκθεση και ειδικά διαμορφωμένη αίθουσα προβολών. Επιπλέον στον νομό Έβρου λειτουργεί το «Οικοτουριστικό Κέντρο Ενημέρωσης Βιοτόπου Δαδιάς», στην ευρύτερη περιοχή της οποίας υπάρχουν παρατηρητήρια και βιολογικός σταθμός της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης. ενώ στην περιοχή του Πότρο - Λάγος η εξυπηρέτηση των πολιτών γίνεται από το «Κέντρο Ενημέρωσης λίμνης Βιστωνίδας». Τέλος στην Κεραμωτή λειτουργεί το «Κέντρο Πληροφόρησης Δέλτα Νέστου».

Υποδομές στα πλαίσια του Θερμαλισμού υπάρχουν στην Καβάλα στα Λουτρά Ελευθερών, στις Θερμές του νομού Ξάνθης όπου λειτουργούν υδροθεραπευτήρια με ειδικές εγκαταστάσεις και στην Σαμοθράκη όπου συναντώνται οι ιαματικές πηγές Θερμών, στις οποίες είναι εγκατεστημένοι τρεις ομαδικό και δέκα ατομικό λουτήρες. Οι υπόλοιπες

περιοχές της Περιφέρειας όπου υπάρχουν ιαματικές πηγές (Θερμιά Δράμας, Λυδία Καβάλας, Ν.Κεσσάνη Ξάνθης, Τραϊανούπολη Έβρου) παραμένουν αναξιοποίητες, καθώς δεν σημειώθηκαν ιδιαίτερες παρεμβάσεις από πλευράς κύριων και συμπληρωματικών υποδομών.

Παράλληλα με τους Αρχαιολογικούς Χώρους της Περιφέρειας οι οποίοι περιγράφηκαν αναλυτικά σε προηγούμενες ενότητες, αναπτύχθηκαν υποστηρικτικές υποδομές (μουσεία, χώροι αναψυχής) τα οποία αποτελούν πόλους έλξης των επισκεπτών.

1.6.4. ΑΛΛΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ .

1.6.4.1.ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ - ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο ιαματικός τουρισμός αποτελεί τμήμα του τουρισμού υγείας εξελίσσεται σε μια από τις σημαντικές μορφές τουρισμού. Τα άτομα που συμμετέχουν στη μορφή αυτή τουρισμού έχουν σαν κίνητρό τους την αποκατάσταση της φυσικής τους κατάστασης.

Η αγορά του τουρισμού υγείας είναι σημαντική στην Δυτική και Κεντρική Ευρώπη. Στην Ελλάδα μόλις τα τελευταία 10 χρόνια ξεκίνησε ένα τουριστικό ρεύμα της μορφής αυτής, με την έννοια ότι η ροή των σημερινών «καταναλωτών» του ιαματικού τουρισμού διαφέρει από τους αντίστοιχους τουρίστες της προηγούμενης δεκαετίας. Σήμερα διακρίνουμε μια σύνθεση πελατείας ατόμων αποκλειστικά δεύτερης και τρίτης ηλικίας, που ανήκει σε μεσοανώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα και κάνει χρήση ειδικών εγκαταστάσεων υδρο-λουτρο-θαλασσο-αεροθεραπείας που πλαισιώνουν κατά κανόνα τις κλασσικού τύπου εγκαταστάσεις για ιαματικούς σκοπούς.

Παλαιότερα η πελατεία του ιαματικού τουρισμού απαρτιζόταν αποκλειστικά από άτομα τρίτης ηλικίας που ανήκαν κυρίως σε μεσοανώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα.

Η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης διαθέτει σήμερα έναν σημαντικό αριθμό από ιαματικές πηγές. Ο όγκος των επισκεπτών που ανήκει όμως στην μεσοκατώτερη κοινωνικοοικονομική τάξη εξυπηρετείται σε εγκαταστάσεις που είναι είτε απαρχαιωμένες, είτε απέχουν σημαντικά από ότι θεωρείται σήμερα σύγχρονη εγκατάσταση εξυπηρέτησης τουριστών ιαματικού - θεραπευτικού τουρισμού.

Το τελευταίο παίρνει μάλιστα επιπρόσθετες διαστάσεις αν θεωρήσουμε ότι οι σύγχρονες εγκαταστάσεις προϋποθέτουν καταλύματα αξιώσεων με συμπληρωματικές εγκαταστάσεις (πχ εστιατόρια, χώρους ψυχαγωγίας, χώρους άθλησης κλπ) και απαιτεί ειδικές ιατρικές και φυσικοθεραπευτικές υπηρεσίες.

Μια ανάπτυξη του θεραπευτικού - ιαματικού τουρισμού στην Περιφέρεια θα εξυπηρετούσε κύρια την ζήτηση εντός των ορίων της χώρας. Η ζήτηση από το εξωτερικό κρίνεται ως ελάχιστα πιθανή.

1.6.4.2.ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΣ

Ο τουρισμός περιπέτειας αναφέρεται σε μια μορφή τουρισμού με έντονο το στοιχείο του αγνώστου, του απροσδόκητου, των εκπλήξεων. Οι συνηθισμένες μορφές τουρισμού περιπέτειας στη χώρα μας σχετίζονται με δραστηριότητες που προϋποθέτουν σημαντική κόπωση που πραγματοποιείται σε πλαίσιο αθλητικού τύπου δραστηριοτήτων. Οι πιο γνωστές είναι το rafting, το canoeing, οι ασκήσεις προσανατολισμού, η πεζοπορία σε γνωστές ή άγνωστες περιοχές κ.α.

Τα άτομα που συμμετέχουν στον τουρισμό περιπέτειας είναι συνήθως νέοι στην ηλικία, κάτοικοι αστικών κέντρων και στην πλειοψηφία τους ελεύθεροι επαγγελματίες και στελέχη επιχειρήσεων, όπως έδειξαν τα αποτελέσματα σχετικών ερευνών στο εξωτερικό. Στην Ελλάδα παρατηρείται αυξανόμενο ενδιαφέρον για τη μορφή αυτή τουρισμού που προέρχεται κυρίως από τους κατοίκους μεγάλων αστικών κέντρων της χώρας (Αθήνα, Θεσσαλονίκη). Η απάντηση στη ζήτηση αυτή γίνεται από εξειδικευμένα πρακτορεία που οργανώνουν μικρής διάρκειας ταξίδια περιπέτειας, προσφέροντας παράλληλα και τον αναγκαίο, εξοπλισμό για κάποιες από τις μορφές του τουρισμού αυτού (πχ. ειδικά συναφή για canoeing και rafting).

Η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης διαθέτει σε μεγάλο βαθμό τους πόρους εκείνους που είναι αναγκαίοι για την ανάπτυξη του τουρισμού περιπέτειας. Διαθέτει εντυπωσιακούς ορεινούς όγκους, δασώδεις εκτάσεις, ορεινά μονοπάτια, τον ποταμό Νέστο σε ορισμένα τμήματα του οποίου ήδη σήμερα πραγματοποιούνται δραστηριότητες τουρισμού περιπέτειας και γενικότερα ένα φυσικό απόθεμα που μπορεί να προσφέρει υψηλού βαθμού ικανοποίηση στους λάτρεις του τουρισμού περιπέτειας.

1.6.4.3.ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Στο συνεδριακό τουρισμό υπάγονται κάθε είδους οργανωμένες εκδηλώσεις όπως συνέδρια ή συναντήσεις με μεγάλο ή μικρό αριθμό συμμετεχόντων και σε οποιοδήποτε επίπεδο: τοπικό, περιφερειακό, εθνικό ή διεθνές. Επειδή ο συνεδριακός τουρισμός είναι περιορισμένης διάρκειας (δύο έως τέσσερις ημέρες συνήθως) είναι συνηθισμένο να συνδυάζεται με κάποιες άλλες μορφές τουρισμού όπως πχ. πολιτισμικό τουρισμό, ή με μορφές τουρισμού που έχουν κάποια σχέση με το βασικό θέμα του συνεδρίου πχ. θρησκευτικό, οικοτουρισμό.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού είναι η δημιουργία της κατάλληλης υποδομής και ανωδομής και ειδικότερα η ύπαρξη συνεδριακών κέντρων με κατάλληλο εξοπλισμό και βοηθητικούς χώρους αιθουσών συνεδρίων σε ξενοδοχεία κ.α. Εκτός από την υποδομή σημαντικό στοιχείο αποτελεί και η οργανωτική υποστήριξη που με σύγχρονη τεχνογνωσία και εφαρμογές μάρκετινγκ θα κατορθώσει να υποστηρίξει μεγάλες και μικρότερες διοργανώσεις.

Στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης υφίστανται σήμερα υποδομές για την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού σε ορισμένες ξενοδοχειακές μονάδες της Αλεξανδρούπολης και της Καβάλας, οι οποίες προβλέπεται να εκσυγχρονιστούν και να επεκταθούν, καθώς επίκειται και η κατασκευή μεγάλου συνεδριακού κέντρου στην Κομοτηνή. Στην αγορά του συνεδριακού τουρισμού στην Περιφέρεια συμβάλλει η ύπαρξη

εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (ΑΕΙ, ΤΕΙ) σε αστικά κέντρα, Νοσοκομείων και άλλων Ιδρυμάτων και Υπηρεσιών.

Η ενίσχυση της μορφής αυτής τουρισμού εκτός του πυρήνα των ιδρυμάτων και υπηρεσιών που προαναφέρθηκαν οφείλει να συνδυαστεί με θεματικά πακέτα που σχετίζονται με τουριστικούς πόρους της Περιφέρειας, οι οποίοι βρίσκονται σε αφθονία και έχουν μεγάλη αξία (πχ. φυσικοί πόροι, υδροβιότοποι και άλλες περιοχές ειδικής προστασίας κλπ). Το τελευταίο θα επιτρέψει την ανάπτυξη μιας αγοράς συνεδριακού τουρισμού στην Περιφέρεια η οποία βρίσκεται ούτως ή άλλως σε ανάπτυξη στη χώρα μας και θα επιτρέψει στην Περιφέρεια να συγκαταλεχθεί μεταξύ των επιλογών της διοργάνωσης συνεδρίων.

1.6.4.4.ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η βασική μορφή τουρισμού που έχει αναπτυχθεί στην Ελλάδα, είναι όπως έχει αναλυθεί, ο παραθεριστικός - παραθαλάσσιος τουρισμός (3S) με άμεσες δραστηριότητες στην θάλασσα. Παρά το γεγονός ότι ένα ανάλογο τουριστικό προϊόν προφέρεται και από άλλες ανταγωνιστικές προς την Ελλάδα χώρες που βρέχονται από τη Μεσόγειο, έχει πλέον αναγνωριστεί ότι ένα από τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα είναι το Αρχιπέλαγος του Ιονίου και φυσικά εκείνο του Αιγαίου Πελάγους με τα πολυάριθμα νησιά του. Το Αρχιπέλαγος του Αιγαίου αποτελεί την ιδανική περίπτωση για την ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού και ήδη σήμερα η μορφή αυτή τουρισμού πραγματοποιείται με σκάφη αναψυχής διαφόρων τύπων, ιδιωτικά ή ναυλωμένα κάθε είδους πχ. θαλαμηγούς, ιστιοφόρα, ταχύπλοα κλπ.

Η σημαντική διάσταση που παίρνει ο θαλάσσιος τουρισμός προκάλεσε το ενδιαφέρον της πολιτείας για την ανάπτυξή του μεταξύ άλλων διότι οι τουρίστες θαλάσσιου τουρισμού ανήκουν κατά κανόνα σε μεσοανώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα και διότι η κατά κεφαλήν δαπάνη είναι υψηλή.

Στα πλαίσια του ενδιαφέροντος αυτού, υλοποιούνται προγράμματα κατασκευής και εκσυγχρονισμού μαρινών για τον ελλιμενισμό και την εξυπηρέτηση και τον ανεφοδιασμό των σκαφών αυτών. Η σημερινή υποδομή της χώρας σε μαρίνες είναι σημαντική, υστερεί εν τούτοις σε σχέση με άλλες ανταγωνίστριες χώρες που δεν διαθέτουν ανάλογους πόρους (πχ. Ισπανία).

Οι κατασκευές αυτές είναι απαραίτητες και απαιτούν πιο συγκεκριμένα τη δημιουργία της κατάλληλης υποδομής και ανωδομής που είναι συνήθως πολύ υψηλού κόστους. Η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης μπορεί να θεωρηθεί ως η «οροφή» της ζώνης ανάπτυξης του θαλάσσιου τουρισμού της χώρας προς βορρά. Ήδη στη Θάσο προχωρά ο εκσυγχρονισμός της υφιστάμενης μαρίνας.

Η ολοκλήρωση ενός δικτύου κατασκευών μαρινών, θαλάσσιων καταφυγίων και άλλων αγκυροβολιών κατά μήκος της ακτογραμμής από την Καβάλα και ανατολικά μέχρι την Αλεξανδρούπολη μπορεί να επιτευχθεί χωρίς μεγάλες δαπάνες ή υποδομές « βαρέως» τύπου και με τη χρησιμοποίηση και αξιοποίηση υφιστάμενων λιμενικών υποδομών (π.χ. Παλιό Λιμάνι Καβάλας) και να αποτελέσει την θρυαλλίδα για την ανάπτυξη του θαλάσσιου Τουρισμού στο Βόρειο Αιγαίο.

1.6.4.5.ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο θρησκευτικός τουρισμός αποκλείει με τη σειρά του μια μορφή τουρισμού η οποία έχει δυνατότητες ανάπτυξης στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης. Στον θρησκευτικό τουρισμό θα εντάξουμε τις μετακινήσεις ατόμων που πραγματοποιούνται για λόγους προσκυνηματικούς, δηλαδή για θρησκευτικούς και λατρευτικούς σκοπούς. Στην κατηγορία του θρησκευτικού τουρισμού θ εντάξουμε και τα άτομα εκείνα που επισκέπτονται μνημεία με θρησκευτική αξία και που συνδυάζουν ένα ενδιαφέρον και για την πολιτισμική διάσταση των μνημείων αυτής (ιστορική, αρχιτεκτονική, λαογραφική κ. τ. λ.) παράλληλα με τη θρησκευτική. Πολύ συχνά οι μετακινήσεις προσκυνητών(ή θρησκευτικών τουριστών) γίνονται προκειμένου αυτοί να λάβουν μέρος σε θρησκευτικές εκδηλώσεις και τελετές.

Αν και δεν υφίστανται εξειδικευμένα στατιστικά στοιχεία που να αφορούν τις ροές των θρησκευτικών τουριστών, η αγορά του θρησκευτικού – προσκυνηματικού τουρισμού κρίνεται στην Ελλάδα – σύμφωνα με παρατηρήσεις- σαν μια αγορά που έχει μια αυξανόμενη τάση τα τελευταία 10 χρόνια. Η αγορά αυτή συντίθεται από άτομα ηλικίας 50 και άνω στην πλειοψηφία τους, οι οποίοι αξιοποιούν συνήθως τις δυνατότητες που τους προσφέρουν τα προγράμματα κοινωνικού τουρισμού ή συμμετέχουν ομαδικά μέσα από οργανωμένους συλλόγους ή τις τοπικές τους ενορίες. Παράλληλα με το παραπάνω τμήμα που διακινείται με ομαδικό τρόπο, υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός μεμονωμένων επισκεπτών οι οποίοι αξιοποιούν την παρουσίας τους εκεί για άλλους λόγους και συμμετέχουν στις διαδικασίες του θρησκευτικού τουρισμού.

Η κίνηση προσκυνητών ή θρησκευτικών τουριστών στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης απαρτίζεται – και πάλι σύμφωνα με παρατηρήσεις- σχεδόν αποκλειστικά από ημεδαπούς. Σε ότι αφορά τους αλλοδαπούς, παρατηρείται μια μικρή κινητικότητα πλην όμως σταθερή τα τελευταία χρόνια, που αναπτύσσεται κυρίως στα πλαίσια του θέματος «Στα βήματα του Αποστόλου Παύλου».

Οι πόροι για τη μορφή αυτή του τουρισμού είναι σημαντικοί κι ως προς την ποιοτική αλλά και ως προς την ποσοτική τους διάσταση, καθώς η περιοχή διαθέτει ένα σημαντικό αριθμό Μοναστηριών, κυρίως στο Παγγαίο και Παππίκιο Όρος, και εκκλησιαστικών μνημείων. Ιδιαίτερη αναφορά θα πρέπει να γίνει στο δίκτυο των «εκκλησιαστικών μουσείων» που έχουν ιδρυθεί στα σημαντικότερα αστικά κέντρα της Περιφέρειας και μπορούν να προσελκύσουν επισκέπτες με θρησκευτικά- πολιτισμικά κίνητρα πέρα από εκείνους που προσέρχονται από θρησκευτικά- προσκυνηματικά κίνητρα.

Το δίκτυο των «εκκλησιαστικών μουσείων» μπορεί να αποτελέσει ένα βασικό συστατικό στοιχείο «θεματικών» πακέτων τουρισμού που προορίζονται κυρίως για αλλοδαπούς επισκέπτες. Σε ότι αφορά την Περιφέρεια, καταλήγουμε ότι ο θρησκευτικός τουρισμός έχει προοπτικές ανάπτυξης. Οι προοπτικές αυτές απορρέουν από το γεγονός ότι οι ροές των προσκυνητών- αν και δεν αφορούν σημαντικά αριθμητικά μεγέθη- πραγματοποιούνται σε εκτός τουριστικής αιχμής περιόδους και ότι επαρκούν για τη συντήρηση και ανάπτυξη των πόρων θρησκευτικού τουρισμού που υπάρχουν σήμερα στην Περιφέρεια.

Η μέχρι τώρα δραστηριότητα του θρησκευτικού τουρισμού αφορά αποκλειστικά τον χριστιανικό κόσμο και τη χριστιανική λατρεία. Θα πρέπει όμως να σημειωθεί και η προοπτική ανάπτυξης- εφόσον το επιτρέψουν οι συνθήκες- της ανάπτυξης θρησκευτικού τουρισμού μουσουλμανικής λατρείας σε μια συνεργασία με τη γειτονική Τουρκία. Οι πόροι για την ανάπτυξη του τουρισμού αυτού στην Περιφέρεια είναι επαρκείς και σημαντικοί , καθώς υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός μουσουλμανικών μνημείων (π.χ. Διδυμότειχο).

1.6.4.6.ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο Αγροτουρισμός αναφέρεται στις δραστηριότητες υπαίθριας αναψυχής και τουρισμού που αναπτύσσονται στον αγροτικό χώρο και εντάσσονται στο πλαίσιο του αγροτικού περιβάλλοντος και της αγροτικής ζωής. Συγκεκριμένα αναφέρεται σε μορφές τουριστικών δραστηριοτήτων που εντάσσονται οργανικά και αρμονικά στον τοπικό περιβάλλον της υπαίθρου, δρουν συμπληρωματικά και παράλληλα με τις άλλες οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες που χαρακτηρίζουν τον αγροτικό χώρο και δημιουργούν τις προϋποθέσεις στους κατοίκους της υπαίθρου για την απόκτηση ενός πρόσθετου εισοδήματος.

Σύμφωνα με την διεθνή πρακτική και εμπειρία, ο Αγροτουρισμός διακρίνεται σε δύο τύπους.

A. Σε εκείνον που καλύπτει υποδοχή και φιλοξενία τουριστών σε αγροκτήματα, όπου οι φιλοξενούμενοι συμμετέχουν στην ζωή των αγροτών και στις αγροτικές δραστηριότητες γενικότερα.

B. Σε εκείνον που αφορά στη δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων και ενοικιαζόμενων δωματίων σε εξωαστικούς σχηματισμούς, όχι απαραίτητα αγροτικού χαρακτήρα και την φιλοξενία τουριστών σε αυτά. Ο τύπος αυτός είναι γνωστός στο εξωτερικό ως Bed and Breakfast.

Η ανάπτυξη του Αγροτουρισμού σε οποιαδήποτε περιοχή, προϋποθέτει την δημιουργία της κατάλληλης εκείνης τεχνικής και ιδιαίτερα τουριστικής υποδομής και ανωδομής και κύρια την αξιοποίηση των τουριστικών (φυσικών και ανθρωπογενών) πόρων της περιοχής με την ταυτόχρονη προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Όσον αφορά την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης, ελήφθη υπόψη ο αγροτικός χαρακτήρας της περιοχής, όπως προκύπτει από την διάρθρωση και εξέλιξη του Περιφερειακού Ακαθάριστου Προϊόντος και την θετική εμπειρία από την υλοποίηση των Κ.Π. Leader I, II, στην περιοχή και προέκυψε το συμπέρασμα ότι ο Αγροτουρισμός αποτελεί μια πρόσφορη για ανάπτυξη μορφή τουρισμού στην περιοχή.

Τέλος, κρίνεται σημαντική η παράλληλη ανάπτυξη και εμβάθυνση του θεσμού του Αγροτουριστικού (γυναικείου ή νεανικού) Συνεταιρισμού με σκοπό την παραγωγή, προώθηση και διάθεση τοπικών προϊόντων. Με τον τρόπο αυτό και το τοπικό αγροτουριστικό προϊόν θα εμπλουτισθεί με επιπλέον δραστηριότητες (π.χ. γευσιγνωσία τοπικών φαγητών, γλυκών και κρασιών, επισκέψεις σε παραδοσιακές αγροτοβιοτεχνικές μονάδες και πρότυπα αγροκτήματα) και τα τοπικά προϊόντα θα εξασφαλίσουν ένα επιπλέον κανάλι διάθεσης και προώθησης, δημιουργώντας πολλαπλασιαστικά οφέλη για την τοπική αγροτική οικονομία.

1.6.4.7.ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο οικότουρισμός αποτελεί μια μορφή τουρισμού που εμπνέεται κυρίως από τη φυσική ιστορία μιας περιοχής, αλλά και από τις τοπικές πολιτιστικές παραδόσεις. Είναι γενικότερα ο τουρισμός στη φύση, ο οποίος συμβάλλει στην προστασία της διοχετεύοντας οικονομικούς πόρους στις προστατευόμενες περιοχές, δημιουργώντας έτσι θέσεις εργασίας για τις τοπικές κοινωνίες και προσφέροντας περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Παράλληλα ο οικότουρισμός αναδεικνύει το φυσικό τοπίο και τον πολιτισμό, προεκτείνει την γνώση και κατανόηση που έχουν οι τουρίστες γι' αυτά, προωθεί την προστασία της φύσης και συμβάλλει στην ευημερία των ντόπιων.

Ο Οικότουρισμός είναι ο ταχύτερα εξελισσόμενος τομέας της παγκόσμιας τουριστικής βιομηχανίας. Στην χώρα μας ο οικότουρισμός δεν παρουσιάζει την ανάπτυξη που παρατηρείται διεθνώς, όμως είναι ενθαρρυντική η τάση ανάπτυξης που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια.

Στην Περιφέρεια Ανατολική Μακεδονία και Θράκης υπάρχουν πολλές περιοχές οι οποίες διαθέτουν πλούσιο οικότουριστικό απόθεμα (π.χ. τα Στενά και το Δέλτα του Νέστου, τα Δάση του Ορεινού Όγκου της Ροδόπης, το Δάσος της Δαδιάς, οι Λιμνοθάλασσες της Βιστωνίδας και του Μητρικού, και το Δέλτα του Έβρου) και στις οποίες παρατηρούνται οικότουριστικές δραστηριότητες ή υφίστανται οι προϋποθέσεις για την ανάπτυξή τους.

Πρέπει να σημειωθεί ότι σε όλο το εύρος των περιοχών αυτών μπορούν να δραστηριοποιηθούν οικότουρίστες στις διάφορες μορφές οικότουρισμού, αποκομίζοντας υψηλό επίπεδο ικανοποίησης από τις δραστηριότητες αυτές.

1.6.5. Τάσεις της Ζήτησης, Πιθανές Ομάδες – Στόχοι και Χώρες Προέλευσης

Από τα διαθέσιμα στοιχεία ερευνών του ΕΟΤ και την διεθνή βιβλιογραφία για το σύνολο της Ελλάδας, εκτιμάται ότι ο τουρισμός στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης μπορεί να στηριχθεί σε 2 κατηγορίες μορφών τουρισμού:

α) τον παραθεριστικό και περιηγητικό τουρισμό που διακινείται μαζικά και όπου λαμβάνουν χώρα δραστηριότητες που σχετίζονται με τον ήλιο και τη θάλασσα και

β) όλες τις υπόλοιπες μορφές τουρισμού με αιχμή οικότουρισμό και τις παράπλευρες εκφάνσεις του για τον οποίο η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης διαθέτει πλούσιους πόρους.

Η πρώτη μορφή είναι δυνατόν να συνεχίζει να προσελκύει αλλοδαπούς τουρίστες παραθεριστικού τουρισμού και για την Περιφέρεια, με τη γνωστή τυπολογία που παρουσιάστηκε σε άλλα κεφάλαια καθώς και σ' αυτήν που παρατίθεται:

		Δ.Ευρώπη	Α.Ευρώπη
Τάξη	Χαμηλή	16%	17%
	Μεσαία	50%	54%
	Υψηλή	35%	28%
Εισόδημα	Χαμηλό	10%	16%
	Μεσαίο	21%	23%
	Υψηλό	30%	30%
Μόρφωση	Χαμηλή	39%	31%
	Μέση	26%	46%
	Υψηλή	38%	41%

Πηγή : Market Analysis/EOT (1997).

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει με σαφήνεια, ότι η ανάγκη για αναβάθμιση των υποδομών και υπηρεσιών στην Ελλάδα και ειδικότερα στην Περιφέρεια προς ικανοποίηση των επισκεπτών που ανήκουν στην πλειοψηφία τους σε μέσο– ανώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα, είναι επιτακτική. Αυτό είναι φυσικά ανεξάρτητο από το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια, σύμφωνα με καταγραφείσες τάσεις, παρατηρείται αύξηση τουριστών που ανήκουν σε χαμηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα.

Συμπερασματικά, η πρώτη αυτή μορφή τουρισμού (παραθεριστικός, περιηγητικός) που αποτελεί και το σημαντικότερο μερίδιο της αγοράς μπορεί να συνεχίζει να προσελκύεται με τους «κλασσικούς» τρόπους. Θα έπρεπε όμως να καταβληθεί προσπάθεια για εξισορρόπηση της καμπύλης της ζήτησης σε μήνες εκτός αιχμής. Είναι προφανές ότι μέσω κατάλληλης τιμολογιακής πολιτικής, τα πιο εύρωστα οικονομικά στρώματα, προερχόμενα κυρίως από Ανατολική Ευρώπη αλλά και από τη Δυτική Ευρώπη, θα έπρεπε να αποτελούν αγορές-στόχους πρώτης προτεραιότητας.

Σ' ό,τι αφορά τις υπόλοιπες μορφές τουρισμού με δεδομένο ότι αφενός η υφιστάμενη ζήτηση από το εξωτερικό είναι ανύπαρκτη (στρέφεται αποκλειστικά σχεδόν προς την Ιταλία - 34% της ζήτησης στην περιοχή της Μεσογείου-) και ότι αφετέρου παρουσιάζεται μια ολοένα και εντονότερη κινητικότητα της ζήτησης για οικοτουρισμό στον Ελληνικό χώρο όπου δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία.

Οι πιθανές χώρες προέλευσης αλλοδαπών τουριστών στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης:

Γερμανία

Η Γερμανία αποτελεί μια πολύ σημαντική χώρα προέλευσης τουριστών καθώς κατέχει την δεύτερη θέση (10% των συνολικών χρημάτων που διατίθενται παγκοσμίως για τουρισμό), μετά τις ΗΠΑ, στην παγκόσμια κατάταξη των χωρών που ξοδεύουν τα περισσότερα χρήματα για διεθνή τουρισμό.

Για την Ελλάδα και ειδικότερα την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης, η Γερμανία παραμένει και θα συνεχίσει να παραμένει στο άμεσο μέλλον, μαζί με την Μεγ. Βρετανία, η σημαντικότερη χώρα προέλευσης αλλοδαπών τουριστών, παρά την γενική τάση ανάσχεσης του ρυθμού αφίξεων από την Γερμανία που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονίσουμε όμως ότι τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται γενικώς μια τάση ανάσχεσης του ρυθμού των αναχωρήσεων από την Γερμανία προς τουριστικούς προορισμούς του εξωτερικού και αυτό οφείλεται στην μείωση της αγοραστικής δύναμης των Γερμανών (Burkhart και Medlik, 1974).

Συγκεκριμένα το συνολικό ποσό χρημάτων που διέθεσαν οι Γερμανοί για διεθνή ταξίδια μειώθηκε από 48.500.000 δολάρια το 1999, σε 47.600.000 δολάρια το 2000, καταγράφοντας μια μείωση της τάξης του 1,8%.

Μεγάλη Βρετανία

Η Μεγάλη Βρετανία αποτελεί επίσης μια πολύ σημαντική χώρα προέλευσης τουριστών καθώς κατέχει την τρίτη θέση (7,7% των συνολικών χρημάτων που διατίθενται παγκοσμίως για τουρισμό), μετά τις ΗΠΑ και την Γερμανία, στην παγκόσμια κατάταξη των χωρών που ξοδεύουν τα περισσότερα χρήματα για διεθνή τουρισμό.

Για την Ελλάδα και ειδικότερα την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης, η Μεγ. Βρετανία παραμένει και θα συνεχίσει να παραμένει στο άμεσο μέλλον, μαζί με την Γερμανία, η σημαντικότερη χώρα προέλευσης αλλοδαπών τουριστών, παρουσιάζοντας θετικούς ρυθμούς εξέλιξης των αφίξεων την τελευταία πενταετία.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονίσουμε όμως ότι τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται γενικώς μια σημαντική τάση αύξησης του ρυθμού των αναχωρήσεων από την Μεγ. Βρετανία προς τουριστικούς προορισμούς του εξωτερικού. Συγκεκριμένα το συνολικό ποσό χρημάτων που διέθεσαν οι Βρετανοί για διεθνή ταξίδια αυξήθηκε από 35.600.000 δολάρια το 1999, σε 36.600.000 δολάρια το 2000, καταγράφοντας μια αύξηση της τάξης του 2,6%.

Ιταλία

Η Ιταλία αποτελεί μία σημαντική χώρα προέλευσης τουριστών καθώς κατέχει την έκτη θέση (3,2% των συνολικών χρημάτων που διατίθενται παγκοσμίως για τουρισμό), στην

παγκόσμια κατάταξη των χωρών που ξοδεύουν τα περισσότερα χρήματα για διεθνή τουρισμό.

Για την Ελλάδα και ειδικότερα την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης, η Ιταλία παραμένει και θα συνεχίσει να παραμένει στο μέλλον μια σημαντική χώρα προέλευσης αλλοδαπών τουριστών, παρά την στασιμότητα που χαρακτηρίζει τον ρυθμό των αφίξεων από την Ιταλία τα τελευταία χρόνια. Η στασιμότητα αυτή οφείλεται εν μέρει στην μείωση της αγοραστικής δύναμης των Ιταλών.

Συγκεκριμένα το συνολικό ποσό χρημάτων που διέθεσαν οι Ιταλοί για διεθνή ταξίδια μειώθηκε από 16.900.000 δολάρια το 1999, σε 15.500.000 δολάρια το 2000, καταγράφοντας μια πολύ σημαντική μείωση της τάξης του 8,6%.

Ολλανδία

Η Ολλανδία αποτελεί επίσης μια σημαντική χώρα προέλευσης τουριστών καθώς κατέχει την όγδοη θέση (2,5% των συνολικών χρημάτων που διατίθενται παγκοσμίως για τουρισμό), μετά την Ιαπωνία και την Γαλλία, στην παγκόσμια κατάταξη των χωρών που ξοδεύουν τα περισσότερα χρήματα για διεθνή τουρισμό.

Για την Ελλάδα και ειδικότερα την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης, η Ολλανδία παραμένει και θα συνεχίσει να παραμένει στο άμεσο μέλλον, μια σημαντική χώρα προέλευσης αλλοδαπών τουριστών, παρουσιάζοντας θετικούς ρυθμούς εξέλιξης των αφίξεων την τελευταία πενταετία.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονίσουμε όμως ότι τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται γενικώς μια σημαντική τάση αύξησης του ρυθμού των αναχωρήσεων από την Ολλανδία. Προς τουριστικούς προορισμούς του εξωτερικού. Συγκεκριμένα το συνολικό ποσό χρημάτων που διέθεσαν οι Ολλανδοί για διεθνή ταξίδια αυξήθηκε από 11.400.000 δολάρια το 1999, σε 11.800.000 δολάρια το 2000, καταγράφοντας μια αύξηση της τάξης του 4,0%.

Αυστρία

Η Αυστρία επίσης αποτελεί σημαντική χώρα προέλευσης τουριστών καθώς κατέχει την ενδέκατη θέση (1,9% των συνολικών χρημάτων που διατίθενται παγκοσμίως για τουρισμό), στην παγκόσμια κατάταξη των χωρών που ξοδεύουν τα περισσότερα χρήματα για διεθνή τουρισμό.

Για την Ελλάδα και ειδικότερα την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης, η Αυστρία παραμένει και θα συνεχίσει να παραμένει στο μέλλον αφίξεων από την Αυστρία τα τελευταία χρόνια.

Η στασιμότητα αυτή οφείλεται εν μέρει στην μείωση της αγοραστικής δύναμης των Αυστριακών. Συγκεκριμένα το συνολικό ποσό χρημάτων που διέθεσαν οι Αυστριακοί για

διεθνή ταξίδια μειώθηκε από 9.800.000 δολάρια το 1999, σε 9.300.000 δολάρια το 2000, καταγράφοντας μια σημαντική μείωση της τάξης του 5,6%.

Ουγγαρία

Η Ουγγαρία αποτελεί μια νέα τουριστική αγορά καθώς καταγράφει τα τελευταία χρόνια έναν σημαντικό αριθμό αναχωρήσεων σε τουριστικούς προορισμούς του εξωτερικού της τάξης των 11.000.000.

Για την Ελλάδα και ειδικότερα την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης, η Ουγγαρία αποτελεί μέχρι σήμερα μια μικρή τουριστική αγορά, με δυνατότητες όμως ανάπτυξης –παράλληλα με την βελτίωση της αγοραστικής δύναμης των Ούγγρων και την είσοδο της Ουγγαρίας στην Ε.Ε. - τα αμέσως επόμενα χρόνια.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονίσουμε όμως ότι τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται γενικώς μια στασιμότητα στον ρυθμό αύξησης των αναχωρήσεων από την Ουγγαρία προς τουριστικούς προορισμούς του εξωτερικού. Συγκεκριμένα ο συνολικός αριθμός των αναχωρήσεων μειώθηκε από 12.173.000 το 1997, σε 11.065.000 το 2000, καταγράφοντας μια πολύ σημαντική μείωση της τάξης του 9,1% την τελευταία τετραετία.

Τσεχία

Η Τσεχία αποτελεί επίσης μια νέα τουριστική αγορά καθώς καταγράφει τα τελευταία χρόνια έναν σημαντικό αριθμό ταξιδιών άνω των 4 ημερών σε τουριστικούς προορισμούς του εξωτερικού της τάξης των 2.500.000.

Για την Ελλάδα και ειδικότερα την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης, η Ουγγαρία αποτελεί μέχρι σήμερα μια μικρή αλλά ταχέως αναπτυσσόμενη τουριστική αγορά, με δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης –παράλληλα με την βελτίωση της αγοραστικής δύναμης των Τσέχων και την είσοδο της Τσεχίας στην Ε.Ε. - τα αμέσως επόμενα χρόνια.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονίσουμε όμως ότι τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται γενικώς μια σημαντική ανάπτυξη του αριθμού των ταξιδιών άνω των 4 ημερών από την Ουγγαρία προς τουριστικούς προορισμούς του εξωτερικού. Συγκεκριμένα ο συνολικός αριθμός των ταξιδιών αυτών αυξήθηκε από 2.109.700 το 1998, σε 2.580.500 το 2000, καταγράφοντας μια πολύ σημαντική μείωση της τάξης του 22% την τελευταία τριετία.

Πολωνία

Η Πολωνία αποτελεί μια νέα τουριστική αγορά καθώς καταγράφει τα τελευταία χρόνια έναν σημαντικό αριθμό αναχωρήσεων σε τουριστικούς προορισμούς του εξωτερικού της τάξης των 7.700.000.

Για την Ελλάδα και ειδικότερα την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης, η Πολωνία αποτελεί μέχρι σήμερα μια μικρή τουριστική αγορά, με δυνατότητες όμως

ανάπτυξης –παράλληλα με την βελτίωση της αγοραστικής δύναμης των Πολωνών και την είσοδο της Πολωνίας στην Ε.Ε. - τα αμέσως επόμενα χρόνια.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονίσουμε όμως ότι τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται γενικώς μια στασιμότητα στον ρυθμό αύξησης των αναχωρήσεων από την Πολωνία προς τουριστικούς προορισμούς του εξωτερικού. Συγκεκριμένα ο συνολικός αριθμός των αναχωρήσεων αυξήθηκε από 7.600.000 το 1998, σε 7.700.000 το 2001, καταγράφοντας μιαπολύ μικρή αύξηση της τάξης του 1,3% την τελευταία τετραετία.

Τουρκία

Η Τουρκία τέλος αποτελεί μέχρι σήμερα, για την Ελλάδα και ειδικότερα την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης, μια πολύ μικρή τουριστική αγορά, με δυνατότητες όμως ανάπτυξης –παράλληλα με την βελτίωση της αγοραστικής δύναμης των Τούρκων και την βελτίωση του πολιτικού κλίματος μεταξύ των δύο χωρών - τα αμέσως επόμενα χρόνια.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονίσουμε όμως ότι τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται μια σημαντική αύξηση των αφίξεων Τούρκων τουριστών στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης Συγκεκριμένα ο συνολικός αριθμός των αφίξεων Τούρκων τουριστών αυξήθηκε από 2.728 το 1996 σε 14.248 το 2000, καταγράφοντας μια τεράστια αύξηση της τάξης του 422% την τελευταία πενταετία

Πηγές :Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού, Ουγγρική Στατιστική Υπηρεσία, Τσέχικη Στατιστική Υπηρεσία, Πολωνικό Ινστιτούτο Τουρισμού, Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - ΠΡΟΣΒΑΣΗΜΟΤΗΤΑ

2.1. ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΙΜΟΤΗΤΑ

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης είναι η μεγάλη απόστασή της από τα κύρια κέντρα της χώρας. Ο βαθμός προσπέλασής των τουριστικών πόρων της περιφέρειας, όσον αφορά την οδική, σιδηροδρομική, θαλάσσια και αεροπορική πρόσβαση κρίνεται ότι βελτιώθηκε την τελευταία δεκαετία, παρ' όλα αυτά εκτιμάται ότι χρήζει περαιτέρω βελτίωσης, προκειμένου να επιτευχθεί η προσέλευση επισκεπτών από άλλες περιοχές της χώρας αλλά και από χώρες του εξωτερικού.

Η ολοκλήρωση της Εγνατίας Οδού και των κάθετων οδικών αξόνων, ο εκσυγχρονισμός του σιδηροδρομικού δικτύου, η αναβάθμιση των λιμανιών αποτελούν απαραίτητες προϋποθέσεις για την αναβάθμιση του ρόλου της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης και την ανάδειξή της σε γέφυρα επαφής της Ευρώπης με τα Βαλκάνια και τη Μαύρη Θάλασσα. Η ολοκλήρωση των υποδομών αυτών αξιοποιεί την γεωγραφική θέση της Περιφέρειας και ισχυροποιεί τους δεσμούς της με τις Βαλκανικές και Παρευξείνιες Οικονομίες. Τέλος η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης διαθέτει ένα μεγάλο δίκτυο επαρχιακών, διαδημοτικών και διακοινοτικών δρόμων, το οποίο εξασφαλίζει την προσπελασιμότητα στους τουριστικούς πόρους αλλά χρήζει βελτιώσεων κυρίως όσον αφορά το οδικό δίκτυο των Ορεινών Όγκων.

2.1.1. Οδική Πρόσβαση

2.1.1.1. Κύριο Οδικό Δίκτυο

Το κύριο οδικό δίκτυο της Περιφέρειας, το οποίο έχει συνολικό μήκος 2.847 Km, περιλαμβάνει τις εθνικές οδούς, καθώς και το επαρχιακό δίκτυο. Με την πραγματοποίηση έργων σχετικά με τις υποδομές των μεταφορών η κατάσταση του οδικού δικτύου της Περιφέρειας τα τελευταία έτη, έχει βελτιωθεί σημαντικά.

2.1.1.2. Εθνικό Οδικό Δίκτυο

Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται οι παρακάτω οδικοί άξονες Ε.Ο. 2 (Άξονας Ανατολής – Δύσης), η οποία αποτελεί τον μέχρι σήμερα κύριο οδικό άξονα της περιοχής μελέτης. Ξεκινά από την Θεσσαλονίκη και παρέχει διασύνδεση των νομών της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, καθώς διασχίζει την Καβάλα, την Ξάνθη, την Κομοτηνή και την Αλεξανδρούπολη. Με τον συγκεκριμένο οδικό άξονα, συνδέονται οι παραλιακές περιοχές των Νομών Καβάλας, Ξάνθης, Ροδόπης και Αλεξανδρούπολης, όπου και οι πρωτεύουσες των παραπάνω Νομών καθώς επίσης τα αεροδρόμια της Χρυσούπολης (Καβάλα) και της Αλεξανδρούπολης, καθώς και σημαντικότερα λιμάνια της Περιφέρειας (Καβάλας και Αλεξανδρούπολης).

Ε.Ο.14, η οποία συνδέει την Δράμα με την Ξάνθη μέσω Πρανεστίου και Σταυρούπολης, περιοχή η οποία διαθέτει πλούσιους φυσικούς και ανθρωπογενείς τουριστικούς πόρους. Ε.Ο.

51 (Άξονας Βορά – Νότου). Η αφετηρία του βρίσκεται στην Αλεξανδρούπολη, καταλήγει στο Συνοριακό Φυλάκιο των Καστανιών και συνεχίζει μέσω της επαρχιακής Οδού Καστανιών – Ορμενίου μέχρι το τριεθνές Ελλάδα – Βουλγαρίας – Τουρκίας. Με τον οδικό αυτό άξονα εξασφαλίζεται η σύνδεση της ΠΑΜΘ με την Τουρκία μέσω των Κήπων, με το Σβίλεγκραντ και την Κεντρική Βουλγαρία μέσω Ορμενίου, καθώς και η σύνδεση με τις Παρευξείνιες περιοχές μέσω Καστανιών. Στα πλαίσια της υλοποίησης του Ευρωπαϊκού Δικτύου Μεταφορών, ο συγκεκριμένος άξονας αποτελεί μέρος του Ευρωπαϊκού Διαδρόμου 9 (Ελσίνκι Φινλανδίας – Αλεξανδρούπολη).

Επαρχιακό Οδικό Δίκτυο

Το λοιπό επαρχιακό Δίκτυο εξυπηρετεί τόσο τα κύρια αστικά και παραγωγικά κέντρα της Περιφέρειας, όσο και τις μικρότερες αστικές και ημιαστικές περιοχές, και περιλαμβάνει του παρακάτω Οδικούς Άξονες οι οποίοι δεν διαθέτουν τα επιθυμητά γεωμετρικά χαρακτηριστικά αλλά ούτε και την κατάλληλη ποιότητα ασφάλτου.

Καβάλα – Φίλιπποι – Δράμα

Ξάνθη – Τασμος – Κομοτηνή

Ασπροβάλτα – Ελευθερούπολη – Καβάλα

Καστανιών – Ορμενίου – Τριεθνές

Αμφίπολη – Δράμα

Θα πρέπει στο σημείο αυτό να τονιστεί ότι το υφιστάμενο οδικό δίκτυο εξυπηρετεί σε ικανοποιητικό βαθμό τις ανάγκες μετακίνησης της Περιφέρειας. Με τα εκτεταμένα έργα οδοποιίας που βρίσκονται σε εξέλιξη επιδιώκεται η παράκαμψη των κύριων οδικών κόμβων από τα κύρια αστικά κέντρα, έτσι ώστε να μειωθεί ο χρόνος προσπέλασης της Περιφέρειας. Ωστόσο μετά την ολοκλήρωση της Εγνατίας Οδού τμήμα της οποίας, διέρχεται από την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης σε μήκος 258 χιλιομέτρων περίπου, αναμένεται περαιτέρω βελτίωση των μεταφορικών υποδομών, με την έννοια ότι θα βελτιωθεί σημαντικά η οδική προσπελασιμότητα της περιοχής, ενώ παράλληλα αυτό θα αποτελέσει παράγοντα μείωσης του κόστους διεκπεραίωσης (εμπόριο, μεταφορές, τηλεπικοινωνίες, ενέργεια) και μετακίνησης συντελεστών παραγωγής.

Δευτερεύον Οδικό Δίκτυο

Η Περιφέρεια διαθέτει ένα αρκετά ανεπτυγμένο δευτερεύον οδικό δίκτυο, το οποίο συνδέει τις αστικές και ημιαστικές περιοχές με τις αγροτικές αλλά και εξυπηρετεί την επικοινωνία μεταξύ των αγροτικών περιοχών. Το μεγαλύτερο μέρος του δικτύου αυτού είναι ασφαλτοστρωμένο και σε καλή κατάσταση, με εξαίρεση το Δευτερεύον Οδικό Δίκτυο του Ορεινού Όγκου της Ροδόπης όπου απαιτούνται ακόμα αρκετές διανοίξεις νέων δρόμων αλλά και ασφαλτοστρώσεις υφιστάμενων χωμάτινων δρόμων, ώστε να αποκτήσει η περιοχή ικανοποιητικό βαθμό προσπελασιμότητας των τουριστικών της πόρων.

2.1.2. Σιδηροδρομική Πρόσβαση

Η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης εξυπηρετείται από σιδηροδρομικό δίκτυο που διασχίζει τους τέσσερις από τους πέντε Νομούς της, την Δράμα, την Ξάνθη την Ροδόπη και τον Έβρο. Το συνολικό δίκτυο είναι μήκους περίπου 410 χιλιομέτρων, κατά το μεγαλύτερο τμήμα του αποτελεί μέρος του διαδρόμου Θεσσαλονίκης – Αλεξανδρούπολης ενώ συνδέει την Περιφέρεια με την Βουλγαρία στο Ορμένιο. Το σιδηροδρομικό δίκτυο εκτείνεται από τον Μεθοριακό Σταθμό Ορμενίου στα σύνορα με την Βουλγαρία μέχρι το Φωτολίβος στα όρια του Νομού Δράμας και Σερρών (Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας), με 34 σταθμούς. Η μέση ημερήσια κίνηση περιλαμβάνει 14 συρμούς, εκ των οποίων οι 9 είναι επιβατικοί και οι 5 εμπορικοί. Η σημερινή χάραξη και τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά της σιδηροδρομικής γραμμής, επιτρέπουν μέγιστη ταχύτητα 90 – 100 χλμ/ώρα κατά μέσο όρο. Σε μικρά τμήματά της είναι δυνατή η ανάπτυξη ταχύτητας μέχρι και 120 χλμ/ώρα. Το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης προβλέπει δράσεις εκσυγχρονισμού, βελτίωσης και νέας χάραξης τμημάτων του υφιστάμενου σιδηροδρομικού δικτύου, όπως της γραμμής από τα όρια της Περιφέρειας στον Νομό Δράμας μέχρι την Αλεξανδρούπολη και από την Αλεξανδρούπολη μέχρι το Ορμένιο. Οι δράσεις αυτές σε συνδυασμό με έργα βελτίωσης της ασφάλειας σε ισόπεδες διαβάσεις και ανακαινίσεις σιδηροδρομικών σταθμών, στόχο έχουν να επιτρέψουν την ανάπτυξη υψηλότερων ταχυτήτων μέχρι και 150 χλμ/ώρα και την βελτίωση της ασφάλειας της μεταφοράς επιβατών και εμπορευμάτων. Θα πρέπει επίσης να τονιστεί ότι τα τελευταία έτη παρατηρήθηκε αύξηση της επιβατικής κίνησης λόγω της δρομολόγησης των συρμών Intercity (από και προς Αθήνα και Θεσσαλονίκη), τα οποία επέφεραν μείωση της διάρκειας διαδρομής και επιπλέον ακρίβεια στην εκτέλεση των δρομολογίων. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει ότι εφόσον προσφέρονται υψηλού επιπέδου υπηρεσίες ο σιδηρόδρομος της Περιφέρειας θα μπορεί να αποτελεί μέσο ώστε να προσελκύει τουρίστες που επιθυμούν να επισκεφθούν την περιοχή.

Τέλος θα πρέπει να επισημανθεί η υφιστάμενη σιδηροδρομική γραμμή διέρχεται πολύ κοντά από σημαντικούς τουριστικούς πόρους της Περιφέρειας, προσφέροντας σημαντικό βαθμό προσπελασιμότητας προς αυτούς. Συγκεκριμένα διέρχεται από την περιοχή Δράμας – Πρανεστίου – Σταυρούπολης – Ξάνθης, η οποία διαθέτει πλούσιους τουριστικούς πόρους όπως περιγράφεται στις προηγούμενες ενότητες.

2.1.3. Θαλάσσια Πρόσβαση

Στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης υπάρχουν 12 λιμάνια τα οποία εξυπηρετούν τις εθνικές και τοπικές μετακινήσεις. Ως λιμάνια εθνικής σημασίας έχουν χαρακτηριστεί τα εμπορικά λιμάνια της Αλεξανδρούπολης και της Καβάλας, τα οποία συμπεριλαμβάνονται στα 13 σημαντικότερα της χώρας μας, από άποψη διακίνησης επιβατών και εμπορευμάτων. Επιπλέον στην περιοχή υπάρχουν αρκετά λιμάνια τα οποία χαρακτηρίζονται ως λιμάνια τοπικής σημασίας. Το λιμάνι της Αλεξανδρούπολης: Πρόκειται για τεχνητό λιμάνι που αναπτύσσεται κατά μήκος του νοτιανατολικού θαλάσσιου μετώπου της πόλης και περιλαμβάνει δύο χώρους, το υφιστάμενο λιμάνι και το Νέο Εμπορικό – Επιβατικό Λιμάνι, το οποίο κατασκευάζεται για την αποκλειστική εξυπηρέτηση εμπορικών

δρομολογίων. Το λιμάνι της Αλεξανδρούπολης εξυπηρετεί κυρίως τους νομούς Έβρου και Ροδόπης. Η επιβατική κίνηση πολλαπλασιάζεται κατά τους θερινούς μήνες κατά τους οποίους σημειώνεται και αύξηση της συχνότητας των δρομολογίων, λόγω της αύξησης της κίνησης προς την Σαμοθράκη και την Λήμνο.

Το λιμάνι της Καβάλας: Περιλαμβάνει το υπάρχον λιμάνι, από το οποίο εξυπηρετούνται οι ανάγκες μετακίνησης επιβατών και το νέο λιμάνι το οποίο κατασκευάζεται στην περιοχή της Ν. Καρβάλης και το οποίο εξυπηρετεί τις ανάγκες διακίνησης εμπορευμάτων και το οποίο παρουσιάζει αυξημένη κίνηση. Επιπλέον λειτουργεί η Ιχθυόσκαλα, το Λιμάνι της Κεραμωτής το οποίο εξυπηρετεί εμπορική και επιβατική κίνηση, το λιμάνι της Περάμου το οποίο εξυπηρετεί την επιβατική κίνηση προς την Θάσο και τέλος το μικρό λιμάνι της Ηρακλείτσας από το ελλιμενίζονται μικρά επαγγελματικά και ερασιτεχνικά πλεούμενα. Η μεγαλύτερη επιβατική κίνηση παρατηρείται στις πορθμειακές γραμμές προς την Θάσο, η οποία είναι ιδιαίτερα αυξημένη κατά τους θερινούς μήνες, γεγονός που επισημαίνει την τουριστική σημασία του νησιού αυτού.

Παρακάτω παρουσιάζονται τα κυριότερα λιμάνια τα οποία κρίνονται ως τοπικής σημασίας με βάση την εμπορευματική και επιβατική κίνηση. Το λιμάνι Καμαριώτισσας της Σαμοθράκης πρόκειται για εμπορικό, αλιευτικό και επιβατικό λιμάνι. Είναι τεχνητό και προστατεύεται από λιμενοβραχίονα μήκους 244μ. ενώ όλη η περίμετρος του λιμανιού είναι κρηπιδωμένη. Πρόσφατα εγκαινιάστηκαν δύο νέες ακτοπλοϊκές γραμμές, Σαμοθράκη-Λήμνος και Σαμοθράκη-Μαρώνεια-Πόρτο Λάγος. Το λιμάνι Πόρτο Λάγος Ν.Ξάνθης είναι φυσικό αγκυροβόλιο, βρίσκεται νότια της λίμνης

Βιστωνίδας, περιοχή που προστατεύεται από την συνθήκη Ramsar. Το λιμάνι εξυπηρετεί αποκλειστικά τις ανάγκες διακίνησης αγροτικών προϊόντων και δευτερευόντως πετρελαιοειδών, ενώ σε γενικές γραμμές δεν παρουσιάζει ιδιαίτερα αυξημένη κίνηση. Τα λιμάνια Φαναρίου, Ιμέρου και Μαρώνειας βρίσκονται στον νομό Ροδόπης. Πρόκειται για αλιευτικά καταφύγια στα οποία μετά από πρόσφατες παρεμβάσεις αναμένεται προσέλκυση τουριστικών σκαφών, ενώ προβλέπεται να γίνει διαχωρισμός των τουριστικών και αλιευτικών δραστηριοτήτων. Πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι από το λιμάνι της Μαρώνειας κατά τους θερινούς μήνες εξυπηρετούνται ανάγκες μετακίνησης επιβατών στην γραμμή Θάσος – Μαρώνεια – Σαμοθράκη, γεγονός που υπογραμμίζει την σημασία του στην ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων. Τα λιμάνια Θάσου, Πρίνου, Λιμεναρίων. Πρόκειται για λιμάνια τοπικής σημασίας, τα οποία βρίσκονται στο νησί της Θάσου, τα οποία όμως διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο στην τουριστική κίνηση, καθώς αποτελούν πηγή εισόδου των τουριστών στο νησί. Το λιμάνι Πρίνου είναι επιβατικό και εμπορικό. Διαθέτει κρηπίδωμα μήκους 150 μ. και διαθέτει 6 θέσεις προσέγγισης Ο/Γ. Μετά από πρόσφατες παρεμβάσεις ολοκληρώθηκε η κατασκευή νέου κεντρικού μόλου 80 x 23 μέτρα. Το λιμάνι των Λιμεναρίων είναι επιβατικό (υδρόπτερα) και αλιευτικό. Έχει κρηπίδωμα μήκους 150 μ. (βάθος 1,50 μ.) χωρίς προστασία και εξυπηρετεί σκάφη μέσης και παράκτιας αλιείας και σκάφη αναψυχής. Το λιμάνι της Θάσου είναι επιβατικό – εμπορικό και διαθέτει Μαρίνα Ε.Ο.Τ. για σκάφη αναψυχής. Έχει 5 θέσεις προσέγγισης Ο/Γ χωρίς προστασία ενώ η Μαρίνα λειτουργεί στον ίδιο θαλάσσιο χώρο και είναι το μοναδικό αποκλειστικά τουριστικό λιμάνι της Περιφέρειας, το οποίο εξυπηρετεί τις ανάγκες ελλιμενισμού σκαφών αναψυχής.

2.1.4. Αεροπορική Πρόσβαση

Στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης λειτουργούν δύο εθνικοί πολιτικοί αερολιμένες, της Αλεξανδρούπολης και της Καβάλας από τα οποία καλύπτεται η αεροπορική συγκοινωνία της περιοχής. Το αεροδρόμιο «Δημόκριτος» της Αλεξανδρούπολης βρίσκεται σε απόσταση 13 km από την Αλεξανδρούπολη, διαθέτει σύγχρονο αεροδιάδρομο δύο χιλιομέτρων και πλάτους 45 μέτρων. Σε σχέση με την υφιστάμενη επιβατική κίνηση οι υποδομές του αερολιμένα μπορούν να χαρακτηριστούν επαρκείς, καθώς έχει τις δυνατότητες να εξυπηρετήσει πολλαπλάσια κίνηση από την σημερινή. Ορισμένα προβλήματα και ελλείψεις παρουσιάζονται κυρίως στον εξοπλισμό του αεροδρομίου καθώς και σε γενικές υποδομές (περίφραξη, περιφερειακή οδός κλπ). Στον αερολιμένα μέχρι πρότινος πραγματοποιούνταν μόνο τακτικές πτήσεις αεροσκαφών της Ολυμπιακής Αεροπορίας, ενώ το τελευταίο διάστημα πραγματοποιούνται πτήσεις και από ιδιωτική εταιρία (Aegean Airlines), γεγονός που καταδεικνύει ότι η περιοχή παρουσιάζει προοπτικές ανάπτυξης. Τα δρομολόγια αφορούν πτήσεις από και προς Αθήνα, με σταθερό αριθμό πτήσεων 61 εβδομαδιαίως (31 δρομολόγια Αλεξανδρούπολη – Αθήνα και 30 Αθήνα – Αλεξανδρούπολη), καθώς και πτήσεις charter από το εξωτερικό κατά τους θερινούς μήνες.

Το αεροδρόμιο «Μέγας Αλέξανδρος» της Καβάλας, βρίσκεται στην Χρυσούπολη και ουσιαστικά αποτελεί την κύρια πύλη εισόδου αλλοδαπών τουριστών προς την Περιφέρεια και ειδικότερα προς την Θάσο. Κατασκευάστηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1970 και ξεκίνησε να εξυπηρετεί μόνο πτήσεις charter. Τα δρομολόγια των πτήσεων αφορούν πτήσεις από και προς Αθήνα και της, με σταθερό αριθμό πτήσεων 36 εβδομαδιαίως (18 δρομολόγια Καβάλα – Αθήνα και 18 Αθήνα – Καβάλα), καθώς και πτήσεις charter από το εξωτερικό κατά τους θερινούς μήνες.

Τέλος θα πρέπει να τονιστεί ότι το αεροδρόμιο της Αλεξανδρούπολης εξυπηρετεί και τοννομό Ροδόπης και το αεροδρόμιο της Καβάλας εξυπηρετεί τους νομούς Δράμας και Ξάνθης ενώ λόγω της γεωγραφικής θέσης τους (απόσταση από το οικονομικό και διοικητικό κέντρο των Αθηνών, γειτνίαση με τις Βαλκανικές χώρες και την Τουρκία), ο ρόλος που διαδραματίζουν στην μεταφορά εμπορευμάτων και επιβατών από και προς τα όρια της Περιφέρειας, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

2.2.ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

2.2.1. Επιπτώσεις Τουρισμού στην Οικονομία

Τα οικονομικά οφέλη από τη διαδικασία της τουριστικής ανάπτυξης της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, μπορούν να συνοψιστούν σε άμεσα και έμμεσα. Τα άμεσα, αποτελούν τα κέρδη των επιχειρηματιών που ασχολούνται με τον τουρισμό, το εισόδημα από την εργασία στον τομέα του τουρισμού, καθώς και τα εισοδήματα από τα ενοίκια των τουριστικών καταλυμάτων. Τα έμμεσα οφέλη συνίστανται στην αγορά πρώτων υλών και υπηρεσιών από τις τουριστικές επιχειρήσεις, τα οποία συνεπάγονται έσοδα σε άλλες επιχειρήσεις, καθώς και τα οφέλη από την απασχόληση στους σχετικούς με τον τουρισμό κλάδους του Δημοσίου και ιδιωτικού τομέα.

2.2.2. Επιπτώσεις Τουρισμού στην Τοπική Κοινωνία και στον Πολιτισμό

Η τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης είχε ορισμένες θετικές επιπτώσεις στην τοπική κοινωνία, ιδιαιτέρως στις περιοχές που εμφανίζουν έντονη τουριστική ανάπτυξη (Θάσο, Καβάλα), οικονομικές και κοινωνικές, με τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας, όπως περιγράφηκε σε προηγούμενα κεφάλαια. Όλα αυτά οδήγησαν στην άμβλυνση του αισθήματος της απομόνωσης των κατοίκων, στη μείωση του φαινομένου της μετανάστευσης και στη διατήρηση ζωντανών και δυναμικών κοινωνικών ιστών.

Η βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού, με γνώμονα την αξιοποίηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των περιοχών της Περιφέρειας και με σκοπό την επιμήκυνση της ροής της τουριστικής περιόδου, αποτέλεσε ισχυρό κίνητρο για σημαντικές βελτιώσεις στους τομείς της ύδρευσης, της επεξεργασίας λυμάτων, στο αστικό περιβάλλον και άλλων παρεμφερών δράσεων που αναβαθμίζουν την ποιότητα ζωής της τοπικής κοινωνίας. Ως συνέπεια των παραπάνω, στα πλαίσια του ΠΕΠ 1994 – 1999, η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης σχεδίασε και υλοποίησε το Υποπρόγραμμα 3 με τίτλο : «Τουρισμός – Περιβάλλον – Ποιότητα ζωής» με γνώμονα τις επιπτώσεις του Τουρισμού στην Τοπική Κοινωνία. Η Περιφέρεια, στα πλαίσια του παραπάνω Υποπρογράμματος, και αφού εκτίμησε τις επιπτώσεις του τουρισμού, υλοποίησε δράσεις βελτίωσης της ποιότητας ζωής, κυρίως σε επίπεδο δημιουργίας αποχετευτικών συστημάτων.

Να σημειωθεί επίσης ότι η αύξηση της επισκεψιμότητας των μουσείων και των αρχαιολογικών χώρων, έχει άμεσα και έμμεσα θετικά αποτελέσματα στην κοινωνική και οικονομική ζωή, καθώς και στην απασχόληση και στο εισόδημα των ντόπιων κατοίκων, αλλά κυρίως στην ανάδειξη και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς της τοπικής κοινωνίας.

Από τα στοιχεία που προέκυψαν από συνεντεύξεις με φορείς, προκύπτει ότι η πλειοψηφία των εκπροσώπων των φορέων που ρωτήθηκαν, εκτιμούν ως θετική τη στάση της τοπικής κοινωνίας απέναντι στην ανάπτυξη του τουρισμού. Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι η μέχρι σήμερα τουριστική ανάπτυξη, αλλά και οι μελλοντικές προοπτικές, προκαλούν θετική διέγερση των αντανακλαστικών της τοπικής κοινωνίας και αίσθημα αποδοχής. Η πολιτιστική

δραστηριότητα στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης παρουσιάζεται έντονη και ποικιλόμορφη, με παράλληλη ανάπτυξη των πολιτιστικών εκδηλώσεων σε όλους τους Νομούς της. Η ευρύτερη περιοχή, διαθέτει επίσης ένα πλούσιο ιστορικό απόθεμα σε αρχαιολογικούς χώρους, αρχαιολογικά ευρήματα και μνημεία αρχιτεκτονικού πολιτισμού, με τεράστιο ιστορικό και πολιτιστικό ενδιαφέρον. Όλα τα παραπάνω, παίζουν καθοριστικό ρόλο στην προσπάθεια προστασίας και ανάδειξης της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, καθώς και στη διατήρηση και προβολή της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας της περιοχής.

Η τουριστική ανάπτυξη στην Περιφέρεια, βοήθησε σε μεγάλο βαθμό στην ανάδειξη και προβολή αρκετών σημαντικών πολιτιστικών πόρων, όπως αρχαιολογικοί χώροι (Φίλιπποι, Αβδηρα, Αρχαίο Θέατρο Θάσου, Αρχαιολογικός Χώρος Σαμοθράκης), Βυζαντινά Μοναστήρια (Παγγαίου – Παπικίου), Παραδοσιακές Γειτονιές (Ξάνθη, Κομοτηνή).

Η ανάπτυξη του τουρισμού στην περιοχή, αποτέλεσε τέλος ισχυρό κίνητρο για την ανάδειξη και προστασία πολιτιστικών πόρων. Πιο συγκεκριμένα, η Περιφέρεια χρηματοδότησε τον σημαντικό αριθμό παρεμβάσεων στα πλαίσια του Υποπρογράμματος 3 του ΠΕΠ 1994 – 1999, όπως:

- Ολοκλήρωση αναστύλωσης και μετατροπής Βυζαντινού Μνημείου Κομοτηνής σε Εκκλησιαστικό Μουσείο
- Τουριστική – Πολιτιστική προβολή Περιφέρειας
- Ανάδειξη Μνημείων Παπικίου Όρους και Μαξιμιανουπόλεως
- Ανάπλαση – Ανάδειξη περιοχής Δυτικού Τείχους Αβδήρων
- Ανάπλαση – Ανάδειξη αρχαιολογικού χώρου Ιερού Σαμοθράκης
- Προστασία – Συντήρηση – Ανάδειξη Αρχαιολογικού χώρου Φιλίππων Καβάλας
- Προστασία – Συντήρηση – Ανάδειξη Αρχαιολογικού χώρου Νήσου Θάσου
- Προστασία – Συντήρηση – Ανάδειξη Βυζαντινού Κάστρου Πυθίου Ν. Έβρου
- Προστασία – Συντήρηση – Ανάδειξη Ανακτορούπολης και Μεσαιωνικού Υδραγωγείου Καβάλας
- Αξιολόγηση χώρων Πολιτιστικής Παράδοσης Σαμοθράκης
- Αποκατάσταση Λαογραφικού Μουσείου Ξάνθης
- Αποκατάσταση Λαογραφικού Μουσείου Καβάλας
- Ανακαίνιση – Συντήρηση Ιεράς Μονής Λαδιάς Κέντρο προβολής Πολιτιστικής Παράδοσης Θράκης.

2.3. Αξιολόγηση Ανθρώπινων Πόρων του Τουριστικού Τομέα

Στον τομέα του τουρισμού, ο ανθρώπινος παράγοντας παίζει καθοριστικό ρόλο και συμβάλει στην αναβάθμιση της ποιότητας των προσφερόμενων τουριστικών υπηρεσιών και γενικότερα στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τουρισμού κάθε χώρας.

Οι δραστηριότητες του Τουριστικού Τομέα συμβάλλουν σε σημαντικό βαθμό στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και στην αύξηση της απασχόλησης. Παρ' όλη τη σημασία όμως του τομέα στη συνολική ανάπτυξη της χώρας, παρατηρούνται ουσιαστικά ελλείμματα γνώσεων, δεξιοτήτων και συμπεριφοράς. Παράλληλα, υπάρχει περιορισμένη εξειδίκευση στο ανθρώπινο δυναμικό που δραστηριοποιείται είτε ως επιχειρηματίες, είτε ως μισθωτοί στον τουριστικό τομέα.

Στον τομέα της εκπαίδευσης - κατάρτισης, όσον αφορά τον τουριστικό κλάδο, στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, δεν παρέχονται συστηματικές υπηρεσίες. Τουριστική εκπαίδευση παρέχεται από τη Σχολή Τουριστικών Επαγγελματιών στην Αλεξανδρούπολη, στόχος της οποίας είναι, η δημιουργία εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού με γνώσεις και επαγγελματικές δεξιότητες που θα στελεχώσει τις τουριστικές επιχειρήσεις της ευρύτερης περιοχής και θα είναι ικανό να ανταποκρίνεται στις συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες του τουριστικού τομέα. Η σχολή ιδρύθηκε το 1978, και σήμερα υπάρχει σε αυτήν το ειδικό ξενοδοχειακό, εστιατοριακό τμήμα, το οποίο είναι διευθυντής φοίτησης. Η σχολή δέχεται απόφοιτους γυμνασίου και το σύνολο των ατόμων, που φοιτούν σε αυτήν, κατά τη διάρκεια των δύο ετών, ανέρχεται σε 65 άτομα. Παλιότερα, οι εκπαιδευόμενοι, κατάγονταν από την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, σήμερα όμως, προέρχονται από περιοχές εκτός της Περιφέρειας και μόλις αποφοιτήσουν, εγκαταλείπουν την περιοχή, κυρίως γιατί βρίσκουν ευκολότερα και καλύτερα αμειβόμενες θέσεις σε άλλες τουριστικές περιοχές της Ελλάδας, όπως σημείωσε τουριστικός παράγοντας της περιοχής. Αυτός είναι ένας από τους λόγους έλλειψης, στην Περιφέρεια, εξειδικευμένου προσωπικού στον τομέα του τουρισμού.

Κατά τη διάρκεια 1994 – 1999, ελάχιστα ήταν τα προγράμματα κατάρτισης που υλοποιήθηκαν στα πλαίσια του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης 1994 – 1999 και αφορούσαν την παροχή υπηρεσιών στον τουρισμό. Τα αντικείμενα των προγραμμάτων αυτών αφορούσαν τις εναλλακτικές και σύγχρονες μορφές τουρισμού, την οργάνωση και διοίκηση τουριστικών επιχειρήσεων καθώς και τις δραστηριότητες εξυπηρέτησης πελατών. Στα πλαίσια του Επιχειρησιακού Προγράμματος Συνεχιζόμενης Κατάρτισης και Προώθησης της Απασχόλησης 2000 - 2006, υπάρχει πρόθεση να πραγματοποιηθούν, στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, και για τη χρονική περίοδο μέχρι το 2003, προγράμματα κατάρτισης σχετικά με την προώθηση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον, πρέπει να δοθεί στο γεγονός ότι, ενώ παρέχονται κάποιες δυνατότητες τουριστικής εκπαίδευσης στην Περιφέρεια, υπάρχει έλλειψη ικανού και επαρκώς εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού στην τουριστική αγορά εργασίας. Αναλύοντας το επίπεδο εκπαίδευσης όσων ασχολούνται με τις τουριστικές δραστηριότητες, διαπιστώνεται η υπερίσχυση των αποφοίτων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ μικρός είναι ο αριθμός των ατόμων που είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι, αυτή η οικονομική δομή, που ευνοεί άτομα χωρίς προσόντα να εισέρχονται στην Τουριστική αγορά εργασίας, είναι ένα φαινόμενο, το οποίο εμποδίζει την προσαρμογή της χώρας μας στις έντονα διεθνοποιημένες συνθήκες της παγκόσμιας τουριστικής οικονομίας και δημιουργεί εμπόδια στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας του Τουριστικού Τομέα.

2.3.1. Προσδιορισμός Κριτηρίων Αξιολόγησης – Εντοπισμού των Ζωνών

Μετά την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης της τουριστικής υποδομής αλλά και την τρέχουσα εξέλιξη της τουριστικής ζήτησης στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης θα προχωρήσουμε στον προσδιορισμό ζωνών τουριστικής ανάπτυξης οι οποίες διαβαθμίζονται ως εξής:

α) Ζώνες Ωριμής Τουριστικής Ανάπτυξης

β) Τουριστικά Αναπτυσσόμενες Ζώνες

β) Ζώνες Δυναμικής Τουριστικής Ανάπτυξης

γ) Τουριστικά Αναξιοποίητες Ζώνες

Παρακάτω αναφέρονται τα χαρακτηριστικά της κάθε Ζώνης.

2.3.1.1. Ζώνες Ωριμής Τουριστικής Ανάπτυξης

Ως Ζώνες ώριμης τουριστικής ανάπτυξης θα οριστούν οι Ζώνες εκείνες οι οποίες έχουν επιτύχει ένα βαθμό ανάπτυξης και απολαμβάνουν τα πλεονεκτήματα της αναγνωρισιμότητάς τους ως τουριστικού προορισμού. Διαθέτουν μια οργανωμένη τουριστική υποδομή που προσφέρει ένα τουριστικό προϊόν στην πληρότητά του. Διαθέτει επίσης τις αναγκαίες υπηρεσίες για την υποστήριξη του προϊόντος του. Οι Ζώνες αυτές προσφέρουν εξειδικευμένες τουριστικές υπηρεσίες. Στον κύκλο ζωής του προϊόντος / προορισμού βρίσκονται στην θέση της ωριμότητας ή παρακμής και βρίσκονται συχνά κοντά στα όρια της φέρουσας ικανότητας.

2.3.1.2. Αναπτυσσόμενες Ζώνες

Ως αναπτυσσόμενες Ζώνες θα οριστούν εκείνες στις οποίες η τουριστική δραστηριότητα εξασφάλισε έναν σημαντικό τομέα της οικονομικής ζωής και διακρίνονται προοπτικές εφόσον εξασφαλιστούν οι προϋποθέσεις που είναι απαραίτητες για την ύπαρξη εξειδικευμένων υπηρεσιών και επαρκών, κατάλληλων υποδομών. Ως τουριστικός προορισμός οι περιοχές αυτές έχουν μερική αναγνωρισιμότητα. Στον κύκλο ζωής του προϊόντος / προορισμού βρίσκονται στο στάδιο της καθιέρωσης.

2.3.1.3. Ζώνες δυναμικής τουριστικής ανάπτυξης

Οι Ζώνες αυτές είναι περιοχές που «ανακαλύφθηκαν» πρόσφατα από τον τουρισμό. Διαθέτουν μόλις επαρκή υποδομή για διανυκτερεύσεις και εξυπηρέτηση των τουριστών. Οι υποστηρικτικές υπηρεσίες είναι ελλιπείς. Ο αριθμός των επισκεπτών είναι μικρός. Η αναγνωρισιμότητά τους ως τουριστικού προορισμού είναι περιορισμένη. Στον κύκλο ζωής του προϊόντος / προορισμού βρίσκονται στο στάδιο της ανάπτυξης.

2.3.1.4. Αναξιοποίητες Ζώνες

Οι αναξιοποίητες Ζώνες διαθέτουν τα απαραίτητα ελκτικά στοιχεία για τους τουρίστες - επισκέπτες. Δεν διαθέτουν ικανοποιητική υποδομή για διανυκτερεύσεις και εκλείπει εντελώς το στοιχείο της παροχής υποστηρικτικών υπηρεσιών. Ο αριθμός των επισκεπτών είναι περιορισμένος και απαρτίζεται κυρίως από εκείνους που μόλις «ανακάλυψαν» την περιοχή. Στον κύκλο ζωής του προϊόντος / προορισμού βρίσκονται στο στάδιο της εισαγωγής.

Το Χωροταξικό Σχέδιο της Περιφέρειας αποτέλεσε τη βάση της επιλογής των Ζωνών.

Εξαιρέθηκαν αρχικά οι περιοχές:

- αρδευόμενων καλλιεργειών
- λοιπών καλλιεργειών
- βοσκότοποι
- αστικής οικοδόμησης
- υδατοκαλλιέργειας
- εκμετάλλευσης πετρελαίων

Εξαιρέθηκαν επίσης οι εξής περιοχές ειδικής προστασίας:

- Δέλτα Έβρου
- Λίμνη Βιστωνίδας
- Δέλτα Νέστου
- Λίμνη Μητρικού

Ο λόγος της εξαίρεσης είναι διότι οι περιοχές αυτές προστατεύονται θεσμικά από την Συνθήκη RAMSAR, η οποία επιβάλλει αυστηρούς περιορισμούς ως προς τις χρήσεις. Το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο όσον αφορά την οριοθέτηση των Ζωνών I, II και III αλλά και των χρήσεων εντός αυτών των ζωνών, βρίσκεται υπό αναθεώρηση, κρίθηκε λοιπόν σκόπιμο να εξαιρεθούν οι παραπάνω ευαίσθητες περιοχές, εφόσον δεν ξέρουμε με ακρίβεια τι ακριβώς θα ισχύσει ως προς τις χρήσεις. Τέλος θα πρέπει να επισημάνουμε ότι, η μέχρι σήμερα τουριστική ανάπτυξη στις περιοχές αυτές, έχει αρχίσει να έχει κάποιες σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

Αντιθέτως συμπεριελήφθησαν περιοχές που έχουν χαρακτηριστεί από το χωροταξικό σχέδιο της Περιφέρειας ως «διάσπαρτη δόμηση α' και β' κατοικίας - τουρισμός» και «εκτεταμένες Ζώνες με διάσπαρτες μονάδες τουρισμού».

Οι χωρικές ενότητες που απέμειναν μελετήθηκαν με βάση τα παραπάνω κριτήρια. Χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα που προέκυψαν από συνεντεύξεις και δεδομένα καταγραφών δραστηριοτήτων που χρηματοδοτήθηκαν στο πλαίσιο των LEADER I και II και ΠΕΠ 1994-1999.

Ως κριτήρια για την ένταξη περιοχών σε μία από τις παραπάνω Ζώνες, προκρίθηκαν τα εξής κριτήρια:

1. Η αξία του τουριστικού αποθέματος (τουριστικοί πόροι) της Ζώνης
2. Η ύπαρξη τουριστικών επενδύσεων (καταλύματα και άλλες υπηρεσίες) στην Ζώνη
3. Η ύπαρξη τουριστικών υποδομών
4. Η ύπαρξη βασικής υποδομής (ύδρευση, αποχέτευση) στην Ζώνη
5. Τα υφιστάμενα χρηματοδοτικά προγράμματα
6. Οι υφιστάμενες χρήσεις γης της Ζώνης
7. Η ύπαρξη ή μη ασύμβατων με τον τουρισμό δραστηριοτήτων (ή περιβαλλοντικών περιορισμών) στην Ζώνη.

Οι ενότητες μελετήθηκαν ως προς τα παραπάνω κριτήρια προκειμένου να χαρακτηριστούν ανάλογα, αφού αξιολογήθηκαν σε μια κλίμακα 1-10 (10=ανώτατη βαθμολογία). Έτσι: Ως «Ζώνες Ωριμής Τουριστικής Ανάπτυξης» χαρακτηρίζονται εκείνες που συγκεντρώνουν μια βαθμολογία από 8-10 Ως «Αναπτυσσόμενες Ζώνες» εκείνες που συγκεντρώνουν 6-8 Ως «Ζώνες Δυναμικής Τουριστικής Ανάπτυξης» εκείνες που συγκεντρώνουν 3-6 Ως «Αναξιοποίητες» εκείνες που συγκεντρώνουν 1-3

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ

Η Υπηρεσία αυτή έχει έδρα την Κομοτηνή και λειτουργεί με πλήρεις αρμοδιότητες απο το 2001. Αποτελείται βάσει του άρθρου 15 του προεδρικού διατάγματος 313/2001 από το Τμήμα τουριστικών Εγκαταστάσεων και Επαγγελματών και από το Τμήμα Επιθεωρήσεων Ελέγχου και Τουριστικής Ανάπτυξης. Ο Διευθυντής προίσταται τόσο της αναφερόμενης υπηρεσίας όσο και του Γραφείου Υποστήριξης Τουρισμού Καβάλας. Η κατά τόπον αρμοδιότητα της ΠΥΤ εκτείνεται στην Περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης δηλαδή στους νομούς Δράμας, Καβάλας, Ξάνθης, Ροδόπης και Έβρου.

Στην αρμοδιότητα της ΠΥΤ ανήκουν:

Ξενοδοχεία	485
Ενοικιαζόμενα Δωμάτια/ Επιπλωμένα Διαμερίσματα/ Αυτοεξυπηρετούμενα	925
Camping	15
Τουριστικά Γραφεία	118
Γραφεία ενοικίασης οχημάτων (Car Rentals)	66
Γραφεία ενοικίασης Μοτοσυκλετών (Bike Rentals)	13
Τουριστικά Καταστήματα	18

Πίνακας 1

ΣΤΕΛΕΧΩΣΗ

Ο αριθμός των υπηρετούντων υπαλλήλων στην υπηρεσία της Κομοτηνής είναι δέκα (συμπεριλαμβανομένου και των υπαλλήλων στα γραφεία πληροφόρησης των παραμεθόριων περιοχών Κήποι και Ορμένιο). Η τεχνική Υπηρεσία αποτελείται από έναν μόνιμο μηχανικό και δυο αρχιτέκτονες με σύμβαση. Οι μισοί από τους υπαλλήλους ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 51-60 ετών, τρεις στην ηλικιακή ομάδα 20-30 και δυο στην ομάδα 31-40 ετών. Από αυτούς επτά είναι μόνιμοι και τρεις με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου. Ας προσθέσουμε ότι οι τρεις αυτοί υπάλληλοι είναι και οι ίδιοι που ανήκουν στην

ομάδα 20-30 ετών. Οι μισοί από αυτούς είναι ΔΕ, τέσσερις είναι ΠΕ ενώ ένας είναι ΤΕ. Τα παραπάνω στοιχεία παρουσιάζονται στη συνέχεια και με τη μορφή διαγραμμάτων :

Πίνακας 2

Πίνακας 3

Πίνακας 4

Πρόσθετα στοιχεία για το σύνολο των υπαλλήλων παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

Αριθμός υπαλλήλων:

Με μεταπτυχιακές σπουδές	1
Με διδακτορικό	0
Με τουριστικές σπουδές	0
Που γνωρίζουν αγγλικά	4
Που γνωρίζουν πάνω από 2 γλώσσες	0
Που χειρίζονται υπολογιστή	7
Απόφοιτοι ΕΣΔΔ	0
Συμμετοχή σε σεμινάρια, ημερίδες κλπ	όχι

Πίνακας 5

3.2 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

Η υπηρεσία δεν συντάσσει ετήσια έκθεση πεπραγμένων με στατιστικά στοιχεία όπως επίσης και δεν υπολογίζεται η ροή των εργασιών-αιτημάτων των πολιτών στην υπηρεσία σε εβδομαδιαία ή μηνιαία βάση αλλά και ο μέσος χρόνος διεκπεραίωσης των αιτημάτων. Τηρούνται ακόμη όλα τα βήματα της διαδικασίας που αναφέρονται στο παράρτημα 1 για την διεκπεραίωση ενός αιτήματος εκτός από την υπογραφή Τμηματάρχη καθώς αυτοί δεν υπάρχουν.

Σχετικά με τις επιθεωρήσεις των τουριστικών καταλυμάτων και γραφείων που ανήκουν στην αρμοδιότητα της ΠΥΤ παρατηρείται ότι διενεργούνται σε συνεργασία με την κεντρική υπηρεσία του ΕΟΤ και την αστυνομία λόγω έλλειψης προσωπικού που θα επέτρεπε την αυτόνομη διεξαγωγή της διαδικασίας. Σε περίπτωση παραβάσεων εκ μέρους των τουριστικών καταλυμάτων, γραφείων κλπ είτε επιβάλλονται χρηματικές κυρώσεις, είτε ανακαλείται το ειδικό σήμα λειτουργίας (ΕΣΛ) ή σε ακραίες περιπτώσεις σφραγίζονται. Η ανάκληση παρατηρείται ότι μπορεί να εκδοθεί ενίοτε και κατόπιν αιτήματος της επιχείρησης ή ως διοικητικό μέτρο. Η συχνότερη κύρωση που επιβάλλεται είναι η χρηματική.

Υπερβολικός φόρτος εργασίας παρουσιάζεται για την υπηρεσία κατά τους θερινούς μήνες, οπότε και είναι η περίοδος αιχμής της τουριστικής κίνησης, αλλά και προ της λήξης προγραμμάτων χρηματοδοτικής ενίσχυσης, όπως είναι το LEADER και ο αναπτυξιακός

νόμος. Ο Προϊστάμενος της Διεύθυνσης τονίζει ότι παρά τον αλτρουισμό των υπαλλήλων, η έλλειψη προσωπικού σε συνδιασμό με τον πολύ μεγάλο αριθμό των επιχειρήσεων υπό την επίβλεψή τους, ο υπερβολικός αυτός φόρτος εργασίας που παρουσιάζεται ειδικά κατά τις περιόδους αυτές είναι δύσκολο να αντιμετωπιστεί.

Τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η υπηρεσία είναι η έλλειψη προσωπικού, η μη κατάλληλη κτηριακή υποδομή, η ελλιπής υποστήριξη της κεντρικής υπηρεσίας αλλά και η ασάφεια της νομοθεσίας σε πολλά θέματα που άπτονται της υπηρεσίας. Επιθυμία συνεπώς της υπηρεσίας αποτελεί η αποτελεσματική αντιμετώπιση των παραπάνω προβλημάτων μέσω νέων προσλήψεων, εύρεσης καταλληλότερου χώρου, πληρέστερη υποστήριξη της κεντρικής υπηρεσίας σε θέματα κρίσεων αλλά και σε περιπτώσεις ασάφειας της νομοθεσίας έτσι ώστε να είναι σε θέση να λειτουργήσει αποδοτικότερα εξυπηρετώντας με ταχύτητα και αποτελεσματικότητα τις ανάγκες των ενδιαφερόμενων πολιτών.

Περιφέρεια Ανατ.Μακεδονίας-Θράκης

3.3. Παρουσίαση – Ανάλυση Εναλλακτικών Σεναρίων Τουριστικής Ανάπτυξης

Στη διεθνή βιβλιογραφία έχουν καταγραφεί οι παρακάτω 4 κατηγορίες τουριστικής ανάπτυξης. Η επιλογή της προσφορότερης μορφής τουριστικής ανάπτυξης θα γίνει συνεπώς στη βάση μιας από τις παρακάτω μορφές.

1. Η απόλυτα ελεύθερη και χωρίς περιορισμούς ανάπτυξη. Το σενάριο αυτό θεωρείται απαράδεκτο, διότι συνεπάγεται απλά την υπερπήδηση του ανώτατου ορίου της φέρουσας ικανότητας σε όλες τους τις εκφάνσεις. Παρουσιάζει ουσιαστικά ενδιαφέρον μόνον για εκείνους τους επιχειρηματίες που θα επιδιώξουν μεγιστοποίηση των κερδών τους σε σύντομο χρονικό διάστημα χωρίς ουσιαστικά να έχουν οποιαδήποτε έγνοια για το ποια θα είναι η πορεία του προορισμού μετά την –βεβαία- απαξίωσή του.

2. Η εντατική τουριστική ανάπτυξη. Στη βάση της, η εντατική τουριστική ανάπτυξη, είναι παρεμφερής με το σενάριο της ελεύθερης ανάπτυξης, δεδομένου ότι προκρίνει ουσιαστικές επεμβάσεις μεγάλης κλίμακας στο φυσικό περιβάλλον και έχει ως κύριο σκοπό την μεγιστοποίηση κερδών από τον τουρισμό. Η διαφορά μεταξύ των δύο είναι ότι στο δεύτερο σενάριο υπάρχει μια σημαντική κρατική παρέμβαση στην υλοποίηση των στόχων που περιέχονται στο σενάριο αυτό. Το σενάριο λαμβάνει υπόψη τη διάσταση του φυσικού περιβάλλοντος στο υπολογισμό της φέρουσας ικανότητας, χωρίς όμως να δίνει ιδιαίτερη σημασία στην κοινωνικο-πολιτιστική του διάσταση. Η τοπική κοινωνία πιέζεται συνήθως να αποδεχθεί ένα παρόμοιο μοντέλο. Το μοντέλο αυτό ανάπτυξης, συνυπολογίζεται συνήθως στην αξιολόγηση των εναλλακτικών σεναρίων, αλλά προκρίνεται σπανίως.

3. Εναλλακτική τουριστική ανάπτυξη. Το σενάριο της εναλλακτικής τουριστικής ανάπτυξης (ή οικοτουρισμού) έγινε ιδιαίτερα δημοφιλές τα τελευταία χρόνια. Λειτουργήσε ουσιαστικά σαν αντίδραση στον λεγόμενο «μαζικό» τουρισμό. Παρά τις αρχικές θετικές προθέσεις των σεναρίων εναλλακτικής ανάπτυξης, άρχισε ουσιαστικά να εκφυλίζεται κύρια λόγω της αντίθεσης των πληθυσμών υποδοχής, ίσως επειδή προτάσσει την αποκλειστική διασφάλιση του φυσικού περιβάλλοντος και αγνοεί τα καθαρά οφέλη που προκύπτουν από τον τουρισμό. Το σενάριο αυτό προτάσσει τις χαμηλότερες δυνατές τιμές φέρουσας ικανότητας. Υπερβάλλεται η σημασία των κοινωνικο-πολιτισμικών καθώς και των οικολογικών πτυχών και- ως κανόνας- παραγνωρίζονται οι αντίστοιχες οικονομικές και πολιτικές πτυχές. Αποτελεί το σενάριο αυτό τον αντίποδα του σεναρίου της ελεύθερης ανάπτυξης. Η μορφή αυτή ανάπτυξης προκρίνεται μόνον σε ειδικές περιπτώσεις (π.χ. προστατευόμενες περιοχές).

4. Βιώσιμη ανάπτυξη. Το τελευταίο αυτό σενάριο παίρνει θεωρητικά θέση μεταξύ των μεγαλύτερων και των μικρότερων τιμών της φέρουσας ικανότητας. Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης αποσκοπεί στον εναρμονισμό των τοπικών και περιφερειακών συμφερόντων και των αναγκών για προστασία του οικολογικού, κοινωνικοπολιτιστικού και πολιτικού περιβάλλοντος. Αυτό πετυχαίνεται μέσα από μια αρμονική διαχείριση εκείνων των πόρων που αποτελούν το ελκτικό στοιχείο του τουρισμού, κάτω όμως από το πρίσμα των αναγκών της αγοράς (των τουριστών) .

Λαμβάνοντας υπόψη τα επιμέρους στοιχεία της φέρουσας ικανότητας (φυσικοί, οικολογικοί πόροι, δημογραφικές χωρητικότητες) που είναι κατά κανόνα σταθερά καθώς και ένα εύρος τιμών της φέρουσας ικανότητας που είναι ελαστικό όπως η υποδομή και η κοινωνικο-

πολιτισμική χωρητικότητα του τοπικού πληθυσμού, μπορεί ένα σενάριο βιώσιμης ανάπτυξης να προσφέρει αρκετές εναλλακτικές τιμές φέρουσας ικανότητας. Το κατά πόσο η επιλογή θα βρίσκεται πλησιέστερα στο σενάριο της εντατικής ανάπτυξης ή στο μετριοπαθές του εναλλακτικού τουρισμού, εξαρτάται από την κατάσταση στη δεδομένη περιοχή. Τα παραπάνω μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι σχεδόν κάθε περιοχή ζητεί την εφαρμογή του μοντέλου της βιώσιμης ανάπτυξης. Στη συνέχεια η επιλογή του καταλληλότερου σεναρίου, θα προτείνεται μετά την ανάλυση της κάθε περιοχής.

3.3.1 Περιοχή Ν. Θάσου

Σύμφωνα με το κριτήριο 1 το νησί της Θάσου έχει χαρακτηριστεί ως ζώνη ώριμης τουριστικής ανάπτυξης (βαθμολογία 8,2 στον πίνακα αξιολόγησης ζωνών). Σ' ότι αφορά το 2ο κριτήριο, η Θάσος είναι ο δημοφιλέστερος προορισμός της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης για τουρίστες που πραγματοποιούν παραθεριστικό τουρισμό. Οι περισσότεροι είναι αλλοδαποί και το σημαντικότερο τους τμήμα φθάνει στο νησί μέσω οργανωμένων ταξιδιών («πακέτα»). Προτού προχωρήσουμε στο υπολογισμό της φέρουσας ικανότητας, είναι χρήσιμο να τεκμηριώσουμε και να οριθετίσουμε τον υπό συζήτηση χώρο.

3.3.1.1. Οριοθέτηση – Γενικά Χαρακτηριστικά

Η Θάσος βρίσκεται στον κόλπο της Καβάλας, σε απόσταση 12 ναυτικών μιλίων από την πόλη της Καβάλας και 8 ναυτικών μιλίων από την Κεραμωτή, στο Βόρειο τμήμα του Αιγαίου Πελάγους. Το νησί το οποίο είναι ένα από τα μεγαλύτερα της Ελλάδας ανήκει στο γεωγραφικό διαμέρισμα της Ανατολικής Μακεδονίας και ειδικότερα στο Νομό της Καβάλας. Το νησί της Θάσου έχει συνολική έκταση 383,672 km² Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης και καταλαμβάνει το 18,2% της έκτασης του Νομού Καβάλας και το 2,71% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας.

Το περίγραμμα της Θάσου είναι σχεδόν στρογγυλό, ενώ το μήκος των ακτών του ανέρχεται στα 116 χιλιόμετρα καλύπτοντας το 17,4% του συνολικού μήκους ακτών της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης. Η συνολική περίμετρος του νησιού ανέρχεται σε 100 χιλιόμετρα ενώ το μέγιστο πλάτος του, από ανατολάς προς δυσμάς, είναι 22 χιλιόμετρα και το μέγιστο ύψος του, από το βορρά προς το νότο 26 χιλιόμετρα.

Χαρακτηριστικό του νησιού της Θάσου είναι η ορεινή μορφολογία του εδάφους, που σε συνδυασμό με την πλούσια φυσική βλάστηση, αποτελούν φυσικές ομορφιές που δεν συναντώνται συχνά στα υπόλοιπα νησιά του Αιγαίου.

Το Β.Α. τμήμα του νησιού της Θάσου, χαρακτηρίζεται από απότομες καταπράσινες χαράδρες και απόκρημνες ακρογιαλιές, είναι ορεινό, σκεπασμένο από πευκοδάση και αποτελεί ιδανικό μέρος για περιήγηση και ορειβασία. Αντίθετα η Ν.Δ. πλευρά του νησιού είναι πιο επίπεδη, καλυμμένη από ελαιώνες, στις πλαγιές των λόφων, που συνθέτουν ένα πιο ήρεμο τοπίο. Το βουνό Υψάριο της Θάσου φθάνει στα 1.204 μ. Αυτή η υψομετρική διαφορά σε σχέση με το μέγεθος των νησιών δίνει στο νησί της Θάσου ένα ήπιο ημιορεινό - ορεινό τοπίο, το οποίο εκτός από τα δάση πεύκης διαθέτει και εκτεταμένους ελαιώνες.

Τα κύρια στοιχεία που χαρακτηρίζουν το νησί είναι η πολύ μεγάλη ιστορία του και το φυσικό του περιβάλλον, στο οποίο μεγαλύτερη αξία δίνουν τα δάση του νησιού, που φθάνουν μέχρι το θαλάσσιο κύμα. Δυστυχώς όμως, με τις μεγάλες πυρκαγιές κάηκαν 197.459 στρ. δασών και δασικών εκτάσεων και παρέμειναν άκαυτα μόνο 64.806 στρ.(1992), δηλ. το 25% των δασών και δασικών εκτάσεων περίπου.

Αξίζει να αναφερθούμε στο δάσος Ιψαρίου της Θάσου. Το κύριο χαρακτηριστικό της περιοχής είναι η παρουσία ενός αρκετά μεγάλου βουνού για τα δεδομένα των Μεσογειακών νησιών. Αποτελεί μία περιοχή με σπάνια χλωρίδα και σπάνιας ομορφιάς δάσος, τα οποία είναι εντελώς απροστάτευτα. Η μεγαλύτερη απειλή προέρχεται από το οδικό δίκτυο, τις φωτιές και την υλοτόμηση.

Οι περισσότεροι οικισμοί βρίσκονται στο Νοτιοδυτικό τμήμα του νησιού. Η Θάσος χαρακτηρίζεται από χρυσές αμμουδιές και όμορφα χωριά σκαρφαλωμένα στο βουνό διατηρώντας τον παραδοσιακό τους χαρακτήρα. Πρωτεύουσα του νησιού είναι ο Λιμένας ή Θάσος, η οποία είναι χτισμένη στη θέση της αρχαίας πόλης και έχει γνωρίσει σημαντική ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια. Αξίζει να σημειώσουμε το σύγχρονο μεγάλο λιμάνι του Λιμένα το οποίο φιλοξενεί πολλά φέρι μποτ και υδροπτέρυγα. Στο παλιό λιμάνι του Λιμένα βρίσκονται ακόμη παλιά ‘βακούφικα’, κτίρια από την εποχή της τουρκοκρατίας τα οποία είναι εγκαταλελειμμένα, έχει όμως ήδη ξεκινήσει πρόγραμμα αναπαλαίωσής τους σε έναν σημαντικό βαθμό, χαρίζοντας έτσι ένα ξεχωριστό «χρώμα» στο τμήμα εκείνο του Λιμένα.

Τέλος, μικρός αριθμός βιομηχανιών (επεξεργασίας ξύλου, ναυπηγικές επιχειρήσεις, επεξεργασίας μαρμάρου κ.λ.π.) συγκεντρώνονται στον Λιμένα, στο μοναδικό βιοτεχνικό πάρκο του νησιού.

3.3.1.2. Τουριστική Ελκυστικότητα – Πόλοι Έλξης

Το νησί της Θάσου διαθέτει πλούσιους τουριστικούς (φυσικούς και ανθρωπογενείς) πόρους, και αποτελεί τον κύριο τουριστικό πόλο έλξης όλης της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

Τουριστικό ενδιαφέρον προκαλούν τα Τείχη που περιστοιχίζουν ολόκληρη την αρχαία πόλη στην πρωτεύουσα του νησιού Λιμένας ή Θάσος (7ος – 5ος αιώνας), η Ακρόπολη, η Αγορά, το Θέατρο, ο Ναός του Πυθίου Απόλλωνα, το Χορηγικό Μνημείο κ.α.

Η ομορφιά της θάλασσας συνδυάζει την πλούσια βλάστηση από καταπράσινα πευκοδάση και ελαιώνες, με τα καθαρά κρυστάλλινα νερά, τον παραδοσιακό τρόπο ζωής στα χωριά, τους αρχαιολογικούς χώρους, την αρχαία πόλη και το αρχαιολογικό μουσείο στο Λιμένα της Θάσου, τα μοντέρνα καταστήματα και τη νυκτερινή ζωή. Όλα αυτά συνυπάρχουν σε αυτό το νησί.

Ελκυστικές από πολλές απόψεις θεωρούνται και όλες οι παραλίες της Νήσου Θάσου: Λιμένας, Μακρύαμμος, Χρυσή Αμμουδιά, Παναγιά, Ποταμιά, Κίνυρα, Αλυκή, Αστρίδα, Ποτός, Πευκάρι, Λιμενάρια, Μαριές, Καλλιράχη, Πρίνος, Παχύς, Γλυφάδα, Νυστέρι. Όλες οι παραλίες συνδέονται μεταξύ τους με τον ασφαλιστικό περιφερειακό δρόμο της Νήσου.

Το νησί διαθέτει περιμετρικό ασφαλισμένο δρόμο που επιτρέπει άνετη πρόσβαση σε όλους τους παραθαλάσσιους τουριστικούς οικισμούς. Ορεινά χωριά της Θάσου είναι Θεολόγος, η Παναγία και Παριές όπου τα σπίτια διατηρούν τα παραδοσιακά ξύλινα χαγιάτια και τις καλυμμένες με σχιστόλιθο στέγες, το Ραχώνι το οποίο είναι χτισμένο αρκετά ψηλά και φιλοξενεί μερικά από τα πιο όμορφα – πλην εγκαταλειμμένα – αρχοντικά του νησιού.

Ο Ποτός είναι ένα από τα παραδοσιακά θέρετρα διακοπών της Θάσου και μαζί με το Πευκάρι και τα Λιμενάρια κρατούν τα σκήπτρα της τουριστικής κίνησης. Όσο για τα Λιμενάρια, εκτός από τους λουκουμάδες, το παρελθόν ζωντανεύει και στο μεγάλο κτίριο στο λόφο του χωριού, χτισμένο σε στυλ γερμανικού πύργου. Σήμερα στέκει άδειο, να αγναντεύει την κορυφή του Αγίου Όρους στο βάθος του ορίζοντα. Το κτίριο αυτό, έδρα της γερμανικής εταιρίας που εκμεταλλευόταν το σιδηρομετάλλευμα του νησιού πριν από τον πόλεμο, στέκει σήμερα μισό- ανακατασκευασμένο από τον Δήμο. Η θέση και η αρχιτεκτονική του κτηρίου, εγγυώνται επιτυχία σε κάθε μορφής τουριστική επένδυση.

Αξιόλογος επίσης πόλος επίσκεψης τουριστών αποτελούν στα Λιμενάρια οι εγκαταστάσεις διαμετακόμισης του σιδηρομεταλλεύματος την εποχή εκείνη. Τα σημάδια του ορυκτού είναι εμφανή, καθώς η άμμος στην παραλία είναι ακόμη μαύρη. Πιο εντυπωσιακές όμως είναι οι πέτρινες αποθήκες, οι πύργοι-καμίνια για την κατεργασία του υλικού και οι πέτρινες αποβάθρες για τη φόρτωσή του, που μπορούν να χαρακτηριστούν ως σημαντικά δείγματα βιομηχανικής αρχιτεκτονικής.

Οι Αλυκές, ψαροχώρι χτισμένο σε μια στενή δασώδη μικρή χερσόνησο, διαθέτουν μεγάλο αριθμό από πέτρινες ψαροκαλύβες, οι οποίες αναπαλαιώνονται από ιδιώτες και μετατρέπονται σε πανέμορφες ψαροκαλύβες. Στην χερσόνησο των Αλυκών φιλοξενείται ένα από τα πιο γνωστά αρχαία λατομεία μαρμάρου του νησιού. Έχει φτιαχτεί ακριβώς πάνω στο κύμα, προκειμένου η φόρτωση του μαρμάρου να είναι πιο εύκολη.

Λίγα χιλιόμετρα από τις Αλυκές βρίσκεται το νοτιότερο σημείο του νησιού. Από εδώ και κάτω, στο χάρτη, υπάρχει μόνο θάλασσα. Το μέρος αυτό διάλεξαν οι μοναχοί από την Μονή Οσίου Φιλόθεου του Αγίου Όρους για μετόχι τους. Το μοναστήρι είναι αφιερωμένο στον Αρχάγγελο Μιχαήλ.

Πέρα από τα Κοίνυρα και τον οικισμό Αλυκές το πράσινο διαδέχονται οι καμένες εκτάσεις. Οι μεγάλες φωτιές της δεκαετίας του '80 δεν άφησαν πίσω τους τίποτε. Τα πευκοδάση έδωσαν τη θέση τους στα βάτα και τα πουρνάρια. Μέσα στα τελευταία 15 χρόνια, η ίδια η φύση μπόρεσε να αντικαταστήσει το δάσος σε πολύ μικρό ποσοστό – μικρότερο από 1%. Δεν βοηθά και το έδαφος που είναι βραχώδες και σε πολλά σημεία απόκρημνο.

Τα παράλια της Θάσου είναι περιοχές με μεσογειακό κλίμα και μεγάλη ηλιοφάνεια προστατευμένες από ανέμους, με καλή ποιότητα παραλίας και νερών, εξυπηρετούνται από ικανοποιητικά από τα υπάρχοντα συγκοινωνιακά δίκτυα και από αστικού τύπου εξυπηρετήσεις και προσφέρονται για ανάπτυξη παραθεριστικού τουρισμού (ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, παραθεριστικές κατοικίες, εγκαταστάσεις για την εξυπηρέτηση ημερήσιων λουόμενων). Τα υπάρχοντα στην περιοχή ενδιαφέροντα για τους επισκέπτες (αρχαιολογικοί χώροι, φεστιβάλ Φιλίππων – Θάσου, ενδιαφέροντα τοπία) ενισχύουν το ενδιαφέρον του επισκέπτη Έλληνα και ξένου για μεγαλύτερη παραμονή στην περιοχή. Στις

θέσεις αυτές μπορεί να αναπτυχθεί τουρισμός μαζικού τύπου υπό την προϋπόθεση ότι η ανάπτυξη αυτή θα είναι προγραμματισμένη και ελεγχόμενη.

Οι παραθεριστές μπορούν να απολαύσουν τις απέραντες αμμώδεις παραλίες, τους παλιούς ορεινούς οικισμούς και τα γραφικότερα ψαροχώρια της Θάσου. Υπάρχει μια κεντρική οδική αρτηρία που καλύπτει όλο το γύρο του νησιού ακολουθώντας παράλληλη πορεία με τις ακτές, και μικρότεροι δρόμοι που οδηγούν στους ορεινούς συνοικισμούς.

Ο επισκέπτης μπορεί να φθάσει στη Θάσο από την Καβάλα, την Κεραμωτή και τη Ν.Πέραμο. Η θαλάσσια πρόσβαση στο νησί γίνεται από τα τρία πορθμεία που εξυπηρετούν τους τουρίστες, ανάλογα με τον τόπο προέλευσής τους. Η πιο σύντομη διαδρομή για όσους έρχονται από ανατολικά αλλά και όσοι φθάνουν μέχρι την Καβάλα με αεροπλάνο είναι το πορθμείο της Κεραμωτής. Περίπου μισή ώρα μετά αποβιβάζονται στο χωριό Λιμένα ή στη Θάσο, την χώρα του νησιού. Όσοι έρχονται από την Καβάλα, απλά θα κατέβουν στο λιμάνι της πόλης και θα μπουν στο πρώτο φέρι της γραμμής. Η αποβίβαση γίνεται στον Πρίνο, το πλησιέστερο στην Καβάλα λιμάνι του νησιού. Η διαδρομή είναι λίγο μεγαλύτερη (1,5 ώρα), αλλά προσφέρει μοναδική θέα στην εξέδρα άντλησης πετρελαίου Πρίνος 1. Τελευταία δυνατότητα, η πρόσβαση από το πορθμείο της Νέας Περάμου, που εξυπηρετεί όσους έρχονται από δυτικά. Βέβαια θα πρέπει να σημειωθεί ότι από το πορθμείο της Ν.Περάμου άρχισαν να εκτελούνται δρομολόγια προς τη Θάσο μετά το 1998.

3.3.2. Παραλιακή Περιοχή Καβάλας

Σύμφωνα με το κριτήριο 1 η περιοχή Καβάλας- Ν.Περάμου έχει χαρακτηριστεί ως περιοχή ώριμης τουριστικής ανάπτυξης (βαθμολογία 8,5 στον πίνακα αξιολόγησης ζωνών). Σ' ότι αφορά το 2ο κριτήριο στην περιοχή Καβάλα – Ν.Περάμου πραγματοποιούνται, αμέσως μετά την Θάσο, οι περισσότερες διανυκτερεύσεις.

Η περιοχή αυτή μπορεί να χαρακτηριστεί ως πολυσυλλεκτικός προορισμός επισκεπτών. Η επισκεψιμότητα συντίθεται από παραθεριστές τουρίστες, διαβατικούς τουρίστες, επισκέπτες για εμπορικούς σκοπούς, συνεδριακούς τουρίστες κ.α. Τα δυτικά παράλια της Καβάλας μέχρι και την Ν.Πέραμο συγκεντρώνουν τους παραθεριστές – τουρίστες. Οι υπόλοιποι συνήθως καταλύουν στα ξενοδοχεία της πόλης της Καβάλας.

3.3.2.1 Τουριστική Ελκυστικότητα – Πόλοι Έλξης

Εγκατεστημένη στο άκρο της Ανατολικής Μακεδονίας η περιοχή της Καβάλας αποτελεί σταυροδρόμι πολιτισμών καθώς ενώνει την Ανατολή με τη Δύση και τα Βαλκάνια με τη Μεσόγειο. Η γεωγραφική θέση κλειδί της περιοχής λοιπόν, αποτελούν δυνατά σημεία και συμβάλλουν στην προαγωγή της περιοχής σε πόλο έλξης τουρισμού.

Η πόλη της Καβάλας περιβάλλεται από το κάστρο της, ενώ η παλιά πόλη αποτελεί απομεινάρια της πολιτισμικής κληρονομιάς, όπου διατάσσονται νεοκλασικά αρχοντικά του περασμένου αιώνα. Στις γειτονιές του κέντρου της πόλης βρίσκονται οι παλιές καπναποθήκες οι οποίες αν και αναμορφώθηκαν και σήμερα έχουν διαφορετικές χρήσεις (κυρίως κέντρα διασκέδασης), παρόλα αυτά αποπνέουν έντονη γραφικότητα.

Στην ευρύτερη περιοχή, συναντώνται πολλές φυσικές ομορφιές, καθώς και αρχαιολογικά, ιστορικά και θρησκευτικά μνημεία. Αξίζει να αναφερθεί το αρχαιολογικό μουσείο Καβάλας, όπου φυλάσσονται ευρήματα από την αρχαία Νεάπολη το Δημοτικό Μουσείο Καβάλας. Στην Καβάλα στεγάζεται επίσης Δημοτική Βιβλιοθήκη, η οποία διοργανώνει διάφορες εκδηλώσεις λόγου και τέχνης και εκδίδει έργα τοπικών λογοτεχνών. Τέλος υπάρχει το Δημοτικό Ωδείο.

Στην Καβάλα πραγματοποιούνται επιπλέον αρκετές και σημαντικές συνεδριακές εκδηλώσεις. Χώροι διοργάνωσης τους συνήθως είναι η αίθουσα συνεδρίων των ΤΕΙ Καβάλας, η Δημοτική Βιβλιοθήκη, το αμφιθέατρο της Νομαρχίας και οι αίθουσες ξενοδοχείων της περιοχής. Στην πόλη διοργανώνονται επίσης τακτικές και έκτακτες εκθέσεις προϊόντων, κυριότερη από τις οποίες είναι η έκθεση Χειροτεχνίας – Βιοτεχνίας και Βιομηχανίας, που διοργανώνεται από το Επιμελητήριο Καβάλας.

Σε απόσταση 15 χιλιομέτρων από την πόλη της Καβάλας βρίσκεται ο περίφημος αρχαιολογικός χώρος των Φιλίππων και αρκετά παραδοσιακά ορεινά χωριά, καθώς και παραλίες με πολλές αμμουδιές. Η περιοχή προσφέρεται συνεπώς και για την ανάπτυξη επιπρόσθετων μορφών τουρισμού (πχ. θρησκευτικός, ιστορικός, θεματικός, εναλλακτικός κ.α.), εκτός φυσικά από την κλασική μορφή του παραθεριστικού τουρισμού.

Τέλος αναφέρουμε ότι στην δυτική είσοδο της πόλης στεγάζεται η Δημοτική Επιχείρηση Τουρισμού και Ανάπτυξης Καβάλας. Πρόκειται για ένα γραφείο παροχής υπηρεσιών, το οποίο συμβάλλει καθοριστικά στην προβολή και προώθηση της περιοχής της Καβάλας τόσο στην εσωτερική όσο και στην διεθνή αγορά. Η Δημοτική Επιχείρηση Τουρισμού και Ανάπτυξης Καβάλας προσφέρει επίσης υπηρεσίες incoming και διοργανώνει συνέδρια καθώς και διάφορες εκδηλώσεις.

Οι δυτικές ακτές της Καβάλας είναι ιδιαίτερα κατάλληλες για διακοπές, καθώς πρόκειται για πολλά ακρογιάλια και απέραντες παραλίες οι οποίες απέχουν μόλις 15 χλμ από την πόλη. Στη Ν.Ηρακλείτσα και τη Ν.Πέραμο, υπάρχουν πολλές τουριστικές υποδομές, ξενοδοχεία και οργανωμένες πλαζ, ενώ παράλληλα προσφέρεται η δυνατότητα στους επισκέπτες για την ανάπτυξη και διαφόρων δραστηριοτήτων (καταδύσεις, αναρριχήσεις κ.α).

Συμπερασματικά λοιπόν θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Παραλιακή Περιοχή της Καβάλας είναι αναμφισβήτητη η ζώνη με τις μεγαλύτερες δυνατότητες και προοπτικές για την ανάπτυξη τουρισμού διακοπών στο χερσαίο τμήμα του νομού.

3.3.3. Περιοχή Ν. Σαμοθράκης

Σύμφωνα με το κριτήριο 1 (βαθμολογία στον 7 στον πίνακα αξιολόγησης ζωνών), η Σαμοθράκη έχει χαρακτηριστεί ως αναπτυσσόμενη ζώνη. Σ' ότι αφορά το 2ο κριτήριο, η Σαμοθράκη αποτελεί προορισμό για παραθεριστικό τουρισμό, με μια σημαντική πλειοψηφία ελλήνων επισκεπτών.

Η εξέταση μιας περιοχής με χαρακτήρα «αναπτυσσόμενης» ζώνης όπως η Σαμοθράκη, μιας περιοχής που κατά τεκμήριο έχει ακόμη περιθώρια ανάπτυξης- κρίνεται αναγκαία προκειμένου οι τιμές της φέρουσας ικανότητας που θα προκύψουν από τον σχετικό υπολογισμό και η τήρησή τους ασφαλώς να συμβάλλει στην ανακοπή ανάπτυξης ενός

«μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης» που περικλείει σοβαρούς κινδύνους ανέκκλητης απαξίωσης του τουριστικού προϊόντος της περιοχής.

3.3.3.1. Τουριστική Ελκυστικότητα – Πόλοι Έλξης

Οι παραλίες, τα καθαρά νερά και τα αρχαιολογικά ευρήματα καθιστούν τη Σαμοθράκη ανάμεσα στις αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές της χώρας μας, τόσο στον παραθεριστικό τουρισμό, όσο και στον ιαματικό τουρισμό.

Οι κηρυγμένοι αρχαιολογικοί χώροι του νησιού καταλαμβάνουν περίπου 700 στρ. και περιλαμβάνουν την Παλαιόπολη και τα Κεραμιδαριά στη βόρεια παραλιακή ζώνη, και το μικρό Βουνί και το Παπά Βουνός στη δυτική παραλία.

Οι περιοχές της Καμαριώτισσας και των Λουτρών, καθώς και οι παραλίες της Παλαιόπολης είναι αυτές που συγκεντρώνουν τα περισσότερα καταλύματα και τους παραθεριστές. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο τουρισμός παραθεριστικού χαρακτήρα αναπτύσσεται ιδιαίτερα στη Σαμοθράκη όπου παρατηρείται σημαντική ανάπτυξη των ενοικιαζόμενων δωματίων τα τελευταία έτη.

Πολλά γραφικά ταβερνάκια σερβίρουν ντόπιες σπεσιαλιτέ και ολόφρεσκα ψάρια και θαλασσινά. Καραβάκια κάνουν καθημερινά το γύρο του νησιού, με στάσεις για κολύμπι στις θαυμάσιες νοτιοανατολικές παραλίες που είναι προσπελάσιμες μόνο από τη θάλασσα. Μοναδική ευκαιρία για χαλάρωση αποτελούν οι ιαματικές πηγές στα Θερμά, οι οποίες είναι γνωστές από την αρχαιότητα για τις μοναδικές θεραπευτικές τους ιδιότητες, και περιέχουν τρεις ομαδικούς και δέκα ατομικούς λουτήρες.

Όσον αφορά τους πόλους έλξης θρησκευτικού τουρισμού, θα πρέπει να σημειωθεί ότι στο ναό της Κοίμησης της Θεοτόκου της Σαμοθράκης, φυλάσσονται τα λείψανα των πέντε Νεομαρτύρων του νησιού, το σπίτι ενός εκ των οποίων έχει μετατραπεί σε εκκλησία. Στο όρος Σάος, δίνεται η ευκαιρία τόσο σε έμπειρους ορειβάτες, όσο και σε απλούς περιπατητές να έρθουν σε επαφή με τη μοναδική φύση του νησιού, ενώ η δύσβατη Γρηά Βάθρα κοντά στα Λουτρά και ο εντυπωσιακός καταρράκτης του Φονιά είναι από τους πιο εντυπωσιακούς προορισμούς για τους λάτρεις του ορεινού τουρισμού.

Εκτός όμως από τις μοναδικές φυσικές ομορφιές η Σαμοθράκη είναι ονομαστή και για τους αρχαιολογικούς της θησαυρούς, καθώς η ιστορία του νησιού χάνεται στα βάθη των νεολιθικών χρόνων και συνεχίζεται σε όλη την αρχαιότητα με αποκορύφωση την άνθηση των Καβείρων Μυστηρίων που έκανε την Σαμοθράκη της αρχαιότητας γνωστή στα πέρατα του τότε γνωστού κόσμου.

Στη Σαμοθράκη υπάρχουν αρκετοί αρχαιολογικοί χώροι καθώς και μνημεία προκλασσικά, κλασσικά, ελληνιστικά, ρωμαϊκά κυρίως από τα οποία είναι το αρχαίο κέντρο μυστηριακής λατρείας όπου λάμβαναν χώρα τα γνωστά Καβείρια μυστήρια, ο Αρχαιολογικός χώρος Παλαιόπολης στην οποία βρίσκονται τα ερείπια του Ιερού των «Μεγάλων Θεών», με τον θόλο της Αρσινόης, την Στοά, το Τέμενος, και το θέατρο. Στο μουσείο φιλοξενείται, ανάμεσα στα άλλα, το αντίγραφο της Νίκης της Σαμοθράκης, το πρωτότυπο του οποίου βρίσκεται στον Λούβρο, και η Χώρα της Σαμοθράκης, η οποία είναι γνωστή για τους περίφημους παραδοσιακούς, ιστορικούς και γραφικούς οικισμούς.

Εξαιτίας του πανελλήνιου ενδιαφέροντος για τουρισμό στη Σαμοθράκη γεννήθηκε η ανάγκη της δημιουργίας πολιτιστικών εκδηλώσεων στο νησί. Ετήσια κορυφαία πολιτιστική εκδήλωση που πραγματοποιείται τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο στο νησί είναι τα «Καβείρια Σαμοθράκης», τα οποία διατηρούν το πνεύμα και τις παραδόσεις των αρχαίων εορτών των Καβερείων που γινόταν κάθε χρόνο στο νησί κατά την αρχαιότητα.

Αξίζει τέλος να αναφερθεί το Δημοσιογραφικό Συνέδριο Σαμοθράκης. Πρόκειται για ένα διεθνές συνέδριο ξένων ανταποκριτών ΜΜΕ και δημοσιογράφων βαλκανικών χωρών, το οποίο πραγματοποιείται κάθε Ιούνιο στη Σαμοθράκη.

Ο εύθραυστος χαρακτήρας του φυσικού περιβάλλοντος επιτρέπει την ανέγερση μικρής, κυρίως, κλίμακας ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων ή ξενώνων. Επιπλέον, η μεγάλη έκταση camping σε μη ελεγχόμενους χώρους αποδεικνύει την αναγκαιότητα για άμεση διερεύνηση της σκοπιμότητας δημιουργίας νέων εγκαταστάσεων για ελεύθερο και οργανωμένο camping, μια και η ζήτηση για τέτοιου είδους εγκαταστάσεις είναι μεγάλη. Σε κάθε περίπτωση, η εξέλιξη της δημιουργίας καταλυμάτων σε περιοχή με τα χαρακτηριστικά της Σαμοθράκης, επιβάλλει την ανάγκη για σχεδιασμό και έλεγχο της ανάπτυξης και σε ότι αφορά την μορφή και σε ότι αφορά τα μεγέθη.

Τέλος, από το νησί της Σαμοθράκης απουσιάζουν βασικές τουριστικές εγκαταστάσεις όπως συνεδριακά κέντρα, μαρίνες ελλιμενισμού, πολιτιστικές αίθουσες, γήπεδα αθλητικών δραστηριοτήτων, κέντρα θαλασσοθεραπείας κλπ.

3.4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

Η ανάλυση του εξωτερικού περιβάλλοντος (μη ελεγχόμενα) μέσω της μελέτης και της ανάλυσης των «ευκαιριών» και των «απειλών», η ανάλυση του εσωτερικού περιβάλλοντος (ελεγχόμενα) μέσω της μελέτης και ανάλυσης των «δυνατών σημείων» και των «αδυναμιών» προσφέρουν ένα πολύ σημαντικό εργαλείο για τη διατύπωση μιας στρατηγικής για την τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης. Συγκεκριμένα, με βάση την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, προκύπτουν οι παρακάτω δυνατότητες, αδυναμίες, ευκαιρίες και απειλές.

3.4.1. Δυνατά Σημεία

-Παρθένο φυσικό περιβάλλον. Η περιοχή μελέτης διαθέτει ένα πολύ σημαντικό κεφάλαιο σε φυσικό περιβάλλον που παραμένει αναλλοίωτο. Το τελευταίο οφείλεται σε μια πλειάδα από λόγους όπως π.χ. στην αναβολή οικονομικών δραστηριοτήτων στο μεγαλύτερο τμήμα της περιοχής των συνόρων κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου στο γεγονός ότι η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης είναι μια αραιοκατοικημένη περιοχή καθώς και σε άλλους κοινωνικούς, αλλά και οικονομικούς λόγους. Σήμερα το κεφάλαιο αυτό αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα διότι εφόσον διαμορφωθεί ένα κατάλληλο τουριστικό προϊόν, θα μπορεί αυτό ν' ανταποκριθεί σε μια τουριστική ζήτηση που στρέφεται ολοένα και περισσότερο προς μορφές τουρισμού ή διακοπών που είναι στενά συνδεδεμένες με την απόλαυση ενός γνήσιου και «παρθένου» φυσικού περιβάλλοντος.

-Σημαντικοί αρχαιολογικοί και πολιτισμικοί πόροι. Η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, παράλληλα με τους πλούσιους φυσικούς πόρους της, διαθέτει επίσης ένα σημαντικό κεφάλαιο σε πόρους αρχαιολογικού και πολιτισμικού χαρακτήρα. Η ανθρώπινη δραστηριότητα στην περιοχή από τους χρόνους της αρχαιότητας μέχρι σήμερα, η ποικιλία φυλών και πολιτισμών που για μικρότερα ή μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα έδρασαν στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη άφησαν πολύ σημαντικά ίχνη με τη μορφή μνημείων καθώς ηθών και εθίμων. Η δυνατότητα αυτή μπορεί να καλύψει τις ανάγκες για ένα «θεματικό τουρισμό» που αποτελεί ένα μικρό πιθανόν, αλλά σκληρό πυρήνα επισκεπτόν υψηλής συνήθως εισοδηματικής στάθμης και που παράλληλα τα μέλη του λειτουργούν συχνά ως «καθοδηγητές γνώμης», πολύ σημαντικό στοιχείο για τη δημιουργία της εικόνας ενός τουριστικού προορισμού.

-Συγκοινωνιακός κόμβος μεταξύ Δ. Ευρώπης, Βαλκανίων, Μ. Ανατολής. Η ιδιότητα της Περιφέρειας ν' αποτελεί τη γέφυρα μεταξύ τριών σημαντικών γεωγραφικών περιοχών (Δ. Ευρώπη, Βαλκάνια, Μ. Ανατολή), που δύο εκ των οποίων είναι αναπτυσσόμενες, αποτελεί ένα πολύ ουσιαστικό πλεονέκτημα για την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης. Το πλεονέκτημα, ως προς τον τουρισμό αυτό αποτελείται από δύο στοιχεία:α) ότι η κυκλοφορία ατόμων και εμπορευμάτων μεταξύ των παραπάνω γεωγραφικών περιοχών θα επιφέρει οπωσδήποτε την βελτίωση των υποδομών και ιδιαίτερα σε συγκεκριμένες κατηγορίες καταλυμάτων και επιχειρήσεων επισιτισμού αλλά και σε επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών και β) η περιοχή θα αποκτήσει την αναγκαία «αναγνωριστικότητα» απαραίτητη προϋπόθεση του έργου της τουριστικής προώθησης. Ο τοπικός πληθυσμός διάκειται ευνοϊκά στην ιδέα ανάπτυξης του τουρισμού.

Η στάση του τοπικού πληθυσμού απέναντι στην τουριστική ανάπτυξη αποτελεί καίρια προϋπόθεση για την επιτυχία της έχουν καταγραφεί σε διεθνές επίπεδο περιπτώσεις εχθρικής ή αρνητικής στάσης του τοπικού πληθυσμού, η οποία ανέτρεψε τη διαδικασία ανάπτυξης. Όπως προκύπτει από την πρωτογενή έρευνα που διεξήγαγε η ομάδα μελέτης στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, ο τοπικός πληθυσμός είναι θερμός στη συμπεριφορά του με επισκέπτες και διακρίνει τις δυνατότητες που μπορούν να προκύψουν από μια ανάπτυξη του τουρισμού στην περιοχή τους.

Υφίστανται σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης αυτόνομων ή συνδυασμένων πακέτων Η περιοχή μελέτης είναι γεωγραφικά ιδιαίτερα εκτεταμένη, παράλληλα υπάρχει μια σημαντική διασπορά των διάφορων κατηγοριών πόλων έλξης και άλλων τουριστικών πόρων. Πιστεύεται ότι μια καινοτόμα προσέγγιση στην οργάνωση τουριστικών «πακέτων» κατά ενότητες ή κατά θέμα θα κατορθώσει να προσδώσει με πρωτοτυπία στο τουριστικό προϊόν και θα επιτύχει να εξασφαλίσει μια θετική ανταπόκριση από τους επισκέπτες, τουρίστες ή άλλους περιηγητές. Τα πακέτα αυτά μπορεί να διαθέτουν έναν αμιγή χαρακτήρα ή και να αποτελεί συνδυασμό δύο ή περισσότερων θεμάτων.

3.4.2. Αδυνατα Σημεία

-Ξενοδοχειακή υποδομή με σημαντικές ελλείψεις και αδυναμίες. Το ξενοδοχειακό δυναμικό της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης βρίσκεται συγκεκριμένα κατά το ήμισυ του σχεδόν, στην περιοχή Θάσου- Καβάλας. Στο δυναμικό αυτό θα πρέπει να προστεθεί ένας αριθμός από μη καταγεγραμμένα ενοικιαζόμενα δωμάτια που

διαφεύγουν τους ελέγχους του ΕΟΤ. Απευθύνονται σε παραθεριστές και λειτουργούν κάτω από συνθήκες έντονης εποχικότητας και με χαμηλές πληρότητες που οδηγούν σε έντονο ανταγωνισμό που καταλήγει συχνά σε αθέμιτο ανταγωνισμό ή και σε μείωση της ποιότητας της προσφοράς των παρεχόμενων υπηρεσιών. Οι παρατηρήσεις αυτές ισχύουν και για τη Σαμοθράκη. Για τη υπόλοιπη περιοχή μελέτης θα παρατηρήσουμε ότι παρά το γεγονός ότι έχουμε μια αύξηση κλινών σε καταλύματα Α και Β κατηγορίας, η συνολική εικόνα που παρουσιάζεται είναι μιας «γερασμένης» ξενοδοχειακής υποδομής που προσπαθεί να εξυπηρετήσει μια σταθερή ίσως, αλλά υποτονική ζήτηση.

Οι αδυναμίες αυτές μπορούν να συνοψισθούν ως εξής:

- ξενοδοχειακό δυναμικό με μέσο όρο ηλικίας 15 έτη
- λειτουργία σε συνθήκες έντονης εποχικότητας και κατ' επέκταση πολύ χαμηλή πληρότητα σε εποχές εκτός αιχμής
- μικρή διάρκεια της εποχής αιχμής- ιδιαίτερα για τη Σαμοθράκη και τη Θάσο
- αδυναμία «ανοίγματος» της τοπικής ξενοδοχειακής βιομηχανίας στις αγορές του εξωτερικού (με εξαίρεση τη Θάσο, Καβάλα).

-Περιορισμένη εφαρμογή τεχνικών μάρκετινγκ από τη τουριστική βιομηχανία. Η έκταση και ένταση της χρησιμοποίησης των τεχνικών μάρκετινγκ βρίσκεται ακριβώς σε αντιστοιχία με τις παρατηρήσεις του προηγούμενου σημείου. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις συναντούμε επιχειρήσεις που ξεχωρίζουν διότι εφαρμόζουν συστηματικά το μάρκετινγκ δίνοντας έμφαση π.χ. στην τιμολόγηση, τα δίκτυα διαμονής με τη χρησιμοποίηση σύγχρονων ηλεκτρονικών μεθόδων (ηλεκτρονικά συστήματα κρατήσεων, ηλεκτρονικό εμπόριο) καθώς και της προώθησης – προβολής. Κατά κανόνα συναντούμε επιχειρήσεις που αναπαράγουν μια παθητική στάση στην αντιμετώπιση των πωλήσεων τους.

Καταγράφονται ελάχιστες εξαιρέσεις συνεργασίας επιχειρήσεων που σε τοπικό επίπεδο επιδιώκουν μια κοινή αντιμετώπιση των προβλημάτων ή αναλαμβάνουν κοινά συγκροτημένες και συντονισμένες ενέργειες, πλην βεβαίως ενεργειών οι οποίες χαρακτηρίζονται ως στοιχειώδεις π.χ. κοινή παρουσίαση σε τουριστικές εκθέσεις κ.λ.π.

Για τέσσερις περίπου δεκαετίες στην Ελλάδα λειτουργούσε το μοντέλο του τουρισμού των «3S» (ήλιος, θάλασσα, άμμος). Το μοντέλο σε συνεργασία με την αναγκαστική υιοθέτηση του μαζικού τουρισμού καθοδήγησε τα εκατομμύρια των τουριστών σε ορισμένες περιοχές της χώρας που διέθεταν παραλίες υψηλού επιπέδου, θέτοντας την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης στο περιθώριο, με τη συνέργεια φυσικά και άλλων πολιτικών και οικονομικών παραγόντων. Παράλληλα ο μεγάλος όγκος της προσπάθειας προβολής της χώρας αφιερώθηκε και συνεχίζει να αφιερώνεται στους καθιερωμένους προορισμούς με ένα μερίδιο για την Αν. Μακεδονία και Θράκη που είναι ιδιαίτερα χαμηλό και ταυτόχρονα είναι αφιερωμένο κυρίως στην προβολή της περιοχής Καβάλας- Θάσου. Το αποτέλεσμα είναι ότι

και στο ελληνικό επίπεδο και κατά κύριο λόγο στο ξένο, η Θράκη να μην συνδέεται με προορισμό για τουριστικές δραστηριότητες. Αποτελεί μια «άγνωστη χώρα» (terra incognita) για τους αλλοδαπούς, αλλά και για πολλούς Έλληνες.

-Η περιοχή δεν διαθέτει συγκεκριμένη «εικόνα» (image)

Το σημείο αυτό είναι άμεσα συνδεδεμένο με το προηγούμενο σημείο. Η «εικόνα» αποτελεί στοιχείο με τεράστια σημασία για την προώθηση των τουριστικών προϊόντων, που είναι άυλα προϊόντα. Η «εικόνα» μπορεί λοιπόν να λειτουργήσει σαν ένα από τα πλέον «χειροπιαστά» στοιχεία στην αντίληψη του δυνητικού επισκέπτη.

Οι εκστρατείες προβολής επιβοηθούνται σε μεγάλο βαθμό όταν οι προορισμοί διαθέτουν μια θετική «εικόνα» και αντίθετα, συναντούν τεράστιες δυσκολίες όταν αυτή είναι είτε αρνητική είτε- όπως στην περίπτωση μας- δεν υφίσταται καθόλου.

-Το ή τα τουριστικά προϊόντα της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, χαρακτηρίζονται από πολυποικιλία και πολυδιάσταση.

Η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης καλύπτει πολύ μεγάλη γεωγραφική έκταση στην οποία ανευρίσκονται σε αφθονία φυσικοί πόροι κατάλληλοι για μια σειρά τουριστικών δραστηριοτήτων που εντάσσονται στο πλέγμα των ενσωματωμένων «ήπιων μορφών τουρισμού» (οικολογικός, περιπατητικός, πολιτισμικός κ.λ.π.). Είναι όμως γεγονός ότι κάθε μια από τις μορφές τουρισμού είναι εξαιρετικά δύσκολο- αν όχι αδύνατο- να στηρίζει μια αυτοδύναμη τουριστική ανάπτυξη, λαμβανομένων υπόψιν των σημαντικών αποστάσεων από τουριστικό πόρο σε τουριστικό πόρο. Το αδύνατο αυτό σημείο σημειώνεται- μπορεί κάτω από προϋποθέσεις – να αποτελέσει ισχυρό σημείο με την προϋπόθεση ότι θα εξευρεθούν λύσεις αντιμετώπισης των δύο αυτών χαρακτηριστικών προκειμένου να σχηματισθούν «πακέτα»- προτάσεις για τον οργανωμένο τουρισμό που αποτελεί και την ατμομηχανή της τουριστικής ανάπτυξης.

-Ο ανταγωνισμός σε ελληνικό και ξένο επίπεδο είναι ισχυρός και έντονος.

Ο ανταγωνισμός για τουριστικά προϊόντα που προσφέρει ή έχει τη δυνατότητα να προσφέρει η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης είναι πολύ ισχυρός με την έννοια ότι στην τουριστική αγορά προσφέρονται τουριστικά προϊόντα άρτια και εξαιρετικής ποιότητας σε προορισμούς που είναι ήδη καθιερωμένοι ή έχουν συντελέσει σημαντικές προόδους ως προς την καθιέρωσή τους.

-Υπάρχει έλλειψη καταρτισμένου εργατικού δυναμικού.

Η παροχή υπηρεσίας (σέρβις) είναι ένα πολύ σημαντικό συστατικό του τουριστικού προϊόντος. Το σέρβις αναδεικνύεται σ' ένα βασικό μειονέκτημα του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος στην περιοχή της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, παρά το γεγονός ότι λειτουργεί Σχολή Τουριστικών Επαγγελματιών στην Αλεξανδρούπολη και ότι έχουν διεξαχθεί πλήθος σεμιναρίων κατάρτισης διαφόρων κατηγοριών, δικαιούχων σε διαφορετικά αντικείμενα ευρύτερου φάσματος του τουρισμού όπως προκύπτει από πρωτογενή έρευνα στα πλαίσια της Διατριβής. Εκτός από την ανάγκη αναβάθμισης του σέρβις, παρουσιάζεται και η ανάγκη για στελέχωση με καταρτισμένους επαγγελματίες για τις

διαφορετικές μορφές τουρισμού που κρίνονται ως δυνητικές ανάπτυξης (οικολογικός, πολιτισμικός τουρισμός κ.λ.π.).

-Η σημαντική υστέρηση και έλλειψη εμπειρίας της τουριστικής βιομηχανίας στον τομέα του τουριστικού «επιχειρείν».

Στις τουριστικές επιχειρήσεις της περιοχής, παρατηρείται επίσης το φαινόμενο της εφαρμογής κανόνων διαχείρισης (Μάνατζμεντ) των επιχειρήσεων που δεν συμβαδίζουν πάντοτε με τα όσα απαιτεί το σημερινό επιχειρηματικό περιβάλλον. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται επίσης σε μια πλειοψηφία μικρομεσαίων τουριστικών επιχειρήσεων της χώρας. Ειδικότερα παρατηρείται η μη εφαρμογή των σύγχρονων απαιτήσεων του μάρκετινγκ επίσης δεν παρακολουθούνται οι σύγχρονες εξελίξεις στον τομέα της τουριστικής φιλοξενίας και του χώρου του επισιτισμού εφόσον μένουμε στην κλασσική παροχή τουριστικών υπηρεσιών. Τα δεδομένα αυτά οδηγούν σε μια έλλειψη εμπειρίας η οποία με τη σειρά της ανακυκλώνεται λόγω της αργοπορίας που εντοπίστηκε παραπάνω και επιδεινώνει μια ήδη επιβαρημένη κατάσταση.

-Απόσταση από τα τουριστικά κέντρα του εσωτερικού και του εξωτερικού.

Η γεωγραφική θέση της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης γίνεται αντιληπτή στη χώρα μας ως απομακρυσμένη. Αυτό συμβαίνει για ουσιαστικούς, ιστορικούς και ψυχολογικούς ακόμη λόγους. Η Θράκη τονίζεται παντού- και στα ΜΜΕ- ως «ακριτική» περιοχή. Γεωγραφικά βρίσκεται μακριά από το τουριστικό «γίγνεσθαι» της Ελλάδος. Το τελευταίο αυτό σημείο ισχύει και για την αντίληψη τουριστών- καταναλωτών στο εξωτερικό, αλλά ιδιαίτερα και για τους παραγωγούς ταξιδιών (tour operators) που λειτουργούν ως κέντρα λήψης αποφάσεων και συνυπολογίζουν ασφαλώς τα οικονομικά δεδομένα.

Έχει καταγραφεί μεγάλη επιφύλαξη και διστακτικότητα σ' ότι αφορά την ένταξη της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης στα ταξιδιωτικά τους προγράμματα με εξαίρεση τη Θάσο που και αυτή ακόμη δεν αποτελεί ένα δεδομένο για αυτούς προορισμό.

3.4.3 Ευκαιρίες

-Περιοχή με σημαντική γεωπολιτική σημασία.

Το στοιχείο αυτό κρίνεται ως σημαντικό διότι η αναμενόμενη αξιοποίηση του συγκριτικού αυτού πλεονεκτήματος από διάφορους επενδυτές έλληνες και ξένους αναμένεται να έχει θετικές επιπτώσεις στην τουριστική βιομηχανία της περιοχής.

-Βελτίωση πολιτικών και οικονομικών σχέσεων με όμορες χώρες.

Το στοιχείο αυτό θεωρείται με τη σειρά του σημαντικό και διότι ακυρώνεται η αντίληψη της πολιτικής εντάσεων στην περιοχή που αποτελεί κατ' εξοχήν αρνητικό παράγοντα στην τουριστική ανάπτυξη αλλά και διότι η αναμενόμενη βελτίωση των οικονομικών συνθηκών στις γειτονικές χώρες θα προκαλέσει φυσιολογικά τουριστικό ρεύμα, κατευθυνόμενο ιδιαίτερα στους θύλακες εκείνους που προσφέρουν «κλασσικού τύπου» τουρισμού. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να υπογραμμιστεί το γεγονός ότι υφίστανται σημαντικές δυνατότητες διασυνοριακής συνεργασίας στον τουρισμό (σε κοινοτικό, διακρατικό και ιδιωτικό επίπεδο).

-Βελτίωση ΑΕΠ της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης

Η βελτίωση του ΑΕΠ της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης και η προκύπτουσα αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος των κατοίκων αναμένεται ότι θα αυξήσει τις δαπάνες για λόγους τουρισμού και κατ' επέκταση θα ωφελήσει τη χρήση των τουριστικών υποδομών της περιοχής.

-Περιθώρια στο σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης

Η περιορισμένη τουριστική ανάπτυξη στην περιφέρεια σήμερα, δίνει σημαντικές δυνατότητες στο σχεδιασμό της τουριστικής πολιτικής που αποσκοπεί στην τουριστική ανάπτυξη. Κάθε ενέργεια ή έργο ή στάση που θα σχεδιαστεί συνεπώς, θα στηρίζεται σε υγιείς βάσεις, προσαρμοσμένες στις πραγματικές δυνατότητες της περιοχής.

-Αποπεράτωση της Εγνατίας Οδού στο ορατό μέλλον.

Η αποπεράτωση της Εγνατίας Οδού μαζί με τους κάθετους άξονες της θα είναι γεγονός κολοσσιαίας σημασίας για την ανάπτυξη του τουρισμού και στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης αλλά και στις άλλες απ' όπου θα διέρχεται. Εκτιμάται ότι θα διευκολυνθούν οι τουριστικές ροές από και προς την περιφέρεια.

-Στροφή τουριστικής ζήτησης για τουριστικά προϊόντα που διαθέτει σε αφθονία η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

Η παρατηρούμενη στροφή της τουριστικής ζήτησης για τουριστικά προϊόντα που εντάσσονται στην κατηγορία των λεγόμενων «ήπιων μορφών τουρισμού» (οικολογικός, αγροτουρισμός, περιπατητικός κλπ) αποτελεί θαυμάσια ευκαιρία για την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, που διαθέτει σε αφθονία πόρους που είναι προϋπόθεση για την ανάπτυξη των μορφών αυτών τουρισμού.

-Δημιουργία θεσμών που αμβλύνουν προβλήματα εφαρμογής της τουριστικής πολιτικής

Η εφαρμογή της τουριστικής πολιτικής στην Ελλάδα συναντούσε και συναντά ακόμη συχνά το εμπόδιο της αλληλοκάλυψης αρμοδιοτήτων μεταξύ φορέων ή της έλλειψης αρμοδιοτήτων που φορείς που θα ήταν και οι φυσικοί τους φορείς. Η ίδρυση της «Εταιρίας Τουρισμού Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης» κρίνεται σαν ένα βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση διότι θα εξαφανίσει ή τουλάχιστον θα αμβλύνει τα παραπάνω προβλήματα και θα αποτελέσει τον απευθείας συνομιλητή με το αρμόδιο Υπουργείο.

-Ο θεσμός του «Κοινωνικού Τουρισμού»

Η επιτυχής εισαγωγή του κοινωνικού τουρισμού, ως τμήμα της εφαρμοζόμενης κοινωνικής πολιτικής υπήρξε ευεργετική για ένα μεγάλο αριθμό ξενοδοχειακών και άλλων τουριστικών επιχειρήσεων της χώρας.

Με την εξασφάλιση των κατάλληλων υποδομών η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης μπορεί να διεκδικήσει ένα τμήμα κοινωνικών τουριστών δηλαδή τουριστών που ανήκουν στις ασθενέστερες κοινωνικές τάξεις.

-Η υφιστάμενη περιουσία του ΕΟΤ στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

Η περιουσία της ΑΕ «Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα » στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης κρίνεται ως σημαντική και σ' ότι αφορά την ποσοτική άποψη και την ποιοτική άποψη. Η επικείμενη, με διάφορους τρόπους αξιοποίηση της, κρίνεται ως στοιχείο που θα ενισχύσει σημαντικά το τουριστικό προϊόν της περιοχής.

-Ο.Ν.Ε

Η Οικονομική και Νομισματική Ενοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που έχει επέλθει με την εισαγωγή του ευρώ, δημιουργεί πρωτόγνωρες συνθήκες συναλλαγματικής σταθερότητας που θα ευνοήσει τις μετακινήσεις των ευρωπαίων πολιτών αλλά και τις επενδύσεις.

-Γ' και 1' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης.

Η υλοποίηση του Κ.Π.Σ 2000-2006, αποτελεί τη μεγαλύτερη χρηματοδοτική ευκαιρία της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης για την ανάπτυξη του τουρισμού. Συγκεκριμένα, προβλέπεται η χρηματοδότηση ενός μεγάλου αριθμού τουριστικών υποδομών και επενδύσεων τόσο από το Ε.Π Ανταγωνιστικότητα, όσο και από το Π.Ε.Π. Τέλος οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες Leader και Interreg, και ασφαλώς το Δ' Κ.Π.Σ. αναμένεται να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

3.4.4 Απειλές

-Επισφαλής κοινωνικοοικονομική κατάσταση χωρών Β. Βαλκανικής και όμορων χωρών. Το ενδεχόμενο της αναστολής της πορείας της κοινωνικής και οικονομικής προόδου των χωρών αυτών θα έχει γενικό αρνητικό αντίκτυπο στη χώρα μας και ειδικότερα της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης . Ο τουρισμός θα αποτελέσει το πρώτο ίσως «θύμα» ενός παρόμοιου ενδεχομένου.

-Βελτίωση ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος της Τουρκίας και άλλων όμορων χωρών (Βουλγαρία). Η Τουρκία έχει μετά από έρευνα του ΕΟΤ καταγραφεί ως έναν από τους σημαντικότερους βραχυπρόθεσμους ανταγωνιστές του ελληνικού τουρισμού και έχει επιτελέσει θεαματική πρόοδο στον τομέα του τουρισμού τα τελευταία χρόνια. Ασφαλώς υιοθετεί το μοντέλο του μαζικού- θαλάσσιου- τουρισμού, αλλά λαμβάνοντας υπόψη τις μεγάλες της δυνατότητες σε φυσικούς πόρους, είναι πιθανό να αναπτύξει μακροπρόθεσμα προϊόντα καλής ποιότητας ανταγωνιστικά με εκείνα που προσφέρει ή δύναται να προσφέρει η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης. Η Βουλγαρία αντίστοιχα αποτελεί έναν εν δυνάμει αντίπαλο, εφόσον ολοκληρωθεί η ένταξή της στην Ε.Ε το 2007, διότι διαθέτει εφάμιλλους τουριστικούς πόρους και υποδομές στον Ορεινό Όγκο της Ροδόπης και στις ακτές της Μαύρης Θάλασσας.

-Πιθανή λανθασμένη αντίληψη περί τη οικονομικής ανάπτυξης εξαιτίας του τουρισμού.

Η γρήγορη οικονομική ανάπτυξη που προκαλείται σε πολλές περιοχές εξ αιτίας του τουρισμού, οδηγεί πολύ συχνά, ιδιαίτερα τους νεοεισερχόμενους στον κλάδο να διαμορφώσουν άποψη περί ενός γρήγορου κέρδους που απεικονίζεται χωρίς ιδιαίτερο κόπο. Η αντίληψη αυτή έβλαψε σε πολλές περιπτώσεις την «εικόνα» ορισμένων προορισμών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

4.1. Καθορισμός Στρατηγικής για την προώθηση τουριστικής ανάπτυξης στην Περιφέρεια.

4.1.1. Αξιολόγηση συμπερασμάτων αξιολόγησης υφιστάμενης κατάστασης, φέρουσας ικανότητας και S.W.O.T. ανάλυση

Βασικά μεθοδολογικά εργαλεία για τον καθορισμό της στρατηγικής και της πολιτικής που θα πρέπει να ακολουθηθεί για την ανάπτυξη του τουρισμού στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης αποτελούν:

- ♦ η αξιολόγηση του διεθνούς ανταγωνιστικού περιβάλλοντος και οι διαφραφόμενες καταναλωτικές τάσεις στο χώρο του τουρισμού
- ♦ οι στόχοι, οι κατευθύνσεις και οι άξονες προτεραιότητας της εθνικής τουριστικής πολιτικής,
- ♦ οι κατευθύνσεις των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων των Υπουργείων καθώς και των αντιστοίχων Συμπληρωμάτων Προγραμματισμού που εμπεριέχουν δράσεις τουριστικού χαρακτήρα,
- ♦ οι στόχοι και οι προτεραιότητες του περιφερειακού σχεδιασμού, όπως αποτυπώνονται στο Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης καθώς και στο αντίστοιχο Συμπλήρωμα Προγραμματισμού, η ανάλυση των χαρακτηριστικών της περιοχής - S.W.O.T. ανάλυση του τομέα του τουρισμού στην Περιφέρεια ΑΜΘ καθώς και ο προσδιορισμός της φέρουσας τουριστικής ικανότητας της περιοχής όπως παρουσιάστηκαν στο Α΄ μέρος (Διάγνωση του Δυναμικού της Τουριστικής Ανάπτυξης) της παρούσας διατριβής και σύμφωνα με τις οποίες διατυπώθηκαν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

Τα πλεονεκτήματα ή ισχυρά σημεία της περιφέρειας όσον αφορά στον τουριστικό τομέα εντοπίζονται στην έντονη παρουσία και διαφοροποίηση των φυσικών και ιστορικών - πολιτιστικών πόρων, στην στρατηγική γεωγραφική θέση της ως συγκοινωνιακού και ενεργειακού κόμβου και στις σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης αυτόνομων ή συνδυασμένων πακέτων τουριστικών υπηρεσιών, υπό το πρίσμα ενός τοπικού πληθυσμού ο οποίος διάκειται ευνοϊκά στην ιδέα ανάπτυξης του τουρισμού.

Τα μειονεκτήματα ή αδυναμίες της περιφέρειας προσδιορίζονται αφενός στην σημαντική υστέρηση σε τουριστικές υποδομές, κατάλληλα εκπαιδευμένου ανθρώπινου δυναμικού και απουσία τουριστικής συνείδησης και αφετέρου στην περιορισμένη προβολή των τουριστικών της πόρων και στον έντονο ανταγωνισμό που διαμορφώνεται στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Οι διαγραφόμενες ευκαιρίες που θα πρέπει να αξιοποιηθούν εντοπίζονται στη βελτίωση των συνθηκών πρόσβασης, στην ολοκλήρωση σημαντικών θεσμικών ρυθμίσεων, στην βελτίωση

του ευρύτερου πολιτικού και οικονομικού περιβάλλοντος, στη διεθνή τάση για στροφή των τουριστικών προτιμήσεων που υπάρχουν στην περιφέρεια σε αφθονία και στην ύπαρξη σημαντικών χρηματοδοτικών μέσων για την υλοποίηση των διαφόρων επενδυτικών πρωτοβουλιών του τουριστικού τομέα.

Οι απειλές που μπορούν να εμποδίσουν την αναπτυξιακή προσπάθεια του τουριστικού τομέα της περιοχής εντοπίζονται κατά κύριο λόγο στο εξωτερικό περιβάλλον με την αστάθεια στα κοινωνικοοικονομικά μεγέθη των γειτονικών περιοχών και στην πιθανή αύξηση της ανταγωνιστικότητας των ομοειδών προϊόντων και υπηρεσιών από αυτές αλλά και στο εσωτερικό περιβάλλον με την υιοθέτηση ευκαιριακών αναπτυξιακών πρακτικών «γρήγορου κέρδους» και κατά συνέπεια βλαπτικών προς τη συνολική προσπάθεια της ορθολογικής τουριστικής ανάπτυξης.

Σύμφωνα με την εξέλιξη της τουριστικής υποδομής και της τουριστικής ζήτησης, η περιφέρεια διακρίνεται σε τέσσερις Ζώνες Τουριστικής Ανάπτυξης για κάθε μια από τις οποίες θα πρέπει να εφαρμοστεί συγκεκριμένο μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης – Ζώνες Ωριμης Τουριστικής Ανάπτυξης, Αναπτυσσόμενες Ζώνες, Ζώνες Δυναμικής Τουριστικής Ανάπτυξης, Αναξιοποίητες Ζώνες.

4.2. Εναλλακτικά σενάρια

Κατά τη φάση της φέρουσας ικανότητας στις τρεις επιλεγμένες περιοχές –Θάσος, Παραλιακή Περιοχή Καβάλας, Σαμοθράκη – εξετάστηκαν τέσσερα (4) εναλλακτικά σενάρια τρόπου τουριστικής ανάπτυξης.

Τα εναλλακτικά σενάρια κρίθηκαν από τον τρόπο συμπεριφοράς τους προς την φέρουσα της κάθε περιοχής και τα συνθετικά στοιχεία που την αποτελούν, όπως για παράδειγμα το φυσικό περιβάλλον και δημογραφικά χαρακτηριστικά και ήταν:

- Η απόλυτα ελεύθερη και χωρίς περιορισμούς ανάπτυξη
- Η εντατική τουριστική ανάπτυξη
- Η εναλλακτική τουριστική ανάπτυξη
- Η βιώσιμη ανάπτυξη

Στις δύο πρώτες περιπτώσεις είχαμε υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας της περιοχής σε συνδυασμό με τη μεγιστοποίηση των επιχειρηματικών κερδών βραχυπρόθεσμα, με υποθήκευση όμως της υπόθεσης της τουριστικής ανάπτυξης σύμφωνα με τις τάσεις που διαμορφώνονται και του ανταγωνισμού σε διεθνές επίπεδο.

Στην περίπτωση της εναλλακτικής τουριστικής ανάπτυξης η φέρουσα ικανότητα λαμβάνει τις χαμηλότερες δυνατές τιμές και η διασφάλιση του φυσικού περιβάλλοντος αποτελεί αποκλειστική μέριμνα του σεναρίου.

Καταλληλότερη μορφή τουριστικής ανάπτυξης για το σύνολο των επιλεγμένων ζωνών που προαναφέρθηκαν προκρίθηκε αυτή της βιώσιμης ανάπτυξης, η οποία διαμορφώνει τιμές της φέρουσας ικανότητας μεταξύ των κάθε φορά μεγίστων και ελαχίστων τιμών. Στο σενάριο αυτό εξασφαλίζεται ο εναρμονισμός των τοπικών και περιφερειακών συμφερόντων και των

αναγκών προστασίας του οικολογικού, κοινωνικού, πολιτιστικού και πολιτικού περιβάλλοντος και ταυτόχρονα η αρμονική διαχείριση των πόρων.

4.3. Οι Ειδικοί Στόχοι

Λαμβάνοντας υπόψη τα μεθοδολογικά εργαλεία που αναφέρθηκαν προηγουμένως και κυρίως τα συμπεράσματα του Α μέρους καθορίστηκε ο Κεντρικός Στόχος, ο οποίος είναι η διαμόρφωση ενός τουριστικού μοντέλου με γνώμονα τη βιώσιμη ανάπτυξη, την αειφορία και την ποιότητα.

Η προσέγγιση του Κεντρικού Στόχου προτείνεται να γίνει μέσα από την υλοποίηση ενός προγράμματος το οποίο θα εξυπηρετεί συγκεκριμένη στρατηγική που επηρεάζεται από διάφορους προσδιοριστικούς παράγοντες όπως:

- ◆ Τους επιδιωκόμενους στόχους και τις προτεραιότητες της εθνικής τουριστικής πολιτικής η οποία εξειδικεύεται στο πλαίσιο των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων των Υπουργείων του 3ου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, του 4ου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης
- ◆ Τους άξονες προτεραιότητας και τα μέτρα του 3ου Περιφερειακού Προγράμματος της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης
- ◆ Την κοινωνικοοικονομική διάγνωση της περιοχής όπως εκφράζεται μέσα από τη Ζωνοποίηση, τη S.W.O.T. ανάλυση και τον προσδιορισμό της φέρουσας ικανότητάς της
- ◆ Το διεθνές πολιτικό και κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον καθώς και τις διεθνείς τάσεις του τουρισμού όπως διαμορφώνονται στην παρούσα χρονική περίοδο
- ◆ Τους διαθέσιμους χρηματοδοτικούς πόρους οι οποίοι προβλέπεται να ενισχύσουν την προσπάθεια τουριστικής ανάπτυξης και οι οποίοι εκ των πραγμάτων οδηγούν στην ιεράρχηση στόχων, μέτρων και δράσεων.

Ειδικός Στόχος 1 : Αύξηση της τουριστικής κίνησης και της πληρότητας καταλυμάτων με παράλληλη επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου

Ειδικός Στόχος 2 : Αύξηση των τουριστικών επενδυτικών πρωτοβουλιών κατά κύριο λόγο προς την κατεύθυνση της ποιοτικής βελτίωσης των εγκαταστάσεων και της ενσωμάτωσης σύγχρονων τεχνολογιών και καινοτομιών

Ειδικός Στόχος 3 : Διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος με την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού

Ειδικός στόχος 4 : Βελτίωση της ποιότητας των παρεχομένων τουριστικών υπηρεσιών

Ειδικός στόχος 5 : Συστηματική και αποτελεσματική προβολή και προώθηση του τουριστικού αποθέματος της περιοχής

Ειδικός Στόχος 6 : Αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού που ασχολείται στον τουριστικό τομέα

Ειδικός Στόχος 7 : Προστασία του περιβάλλοντος και αξιοποίηση της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής

Ειδικός Στόχος 8 : Ανάπτυξη και ολοκλήρωση των βασικών υποδομών πρόσβασης των τουριστικών πόρων.

4.3.1.Ανάλυση ειδικών στόχων

Ειδικός Στόχος 1 : Αύξηση της τουριστικής κίνησης και της πληρότητας καταλυμάτων με παράλληλη επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Ο στόχος αυτός αποτελεί βασική επιδίωξη του προγράμματος ανάπτυξης του τουρισμού της περιφέρειας, αφορά στον τομέα της ζήτησης των τουριστικών υπηρεσιών και εξειδικεύεται σε:

- Αύξηση του αριθμού των τουριστών – επισκεπτών σε όλη τη διάρκεια του χρόνου με παράλληλη αύξηση των ημερών παραμονής τους.
- Αύξηση των διανυκτερεύσεων των τουριστών και κατά συνέπεια βελτίωση του βαθμού πληρότητας των ξενοδοχειακών μονάδων και των καταλυμάτων σε όλη την έκταση της περιφέρειας με βάση τη ζωνοποίηση και τις επιδιωκόμενες κάθε φορά τιμές της φέρουσας ικανότητας.
- Σαν συνέπεια των ανωτέρω προκύπτει αύξηση του εισρέοντος εισοδήματος στην περιοχή καθώς και της απασχόλησης ιδιαίτερα των νέων βελτιώνοντας σημαντικά το κοινωνικοοικονομικό προφίλ της περιοχής.

Ειδικός Στόχος 2 : Αύξηση των τουριστικών επενδυτικών πρωτοβουλιών κατά κύριο λόγο προς την κατεύθυνση της ποιοτικής βελτίωσης των εγκαταστάσεων και της ενσωμάτωσης σύγχρονων τεχνολογιών και καινοτομιών Ο στόχος αφορά στη βελτίωση του τομέα της προσφοράς τουριστικών υπηρεσιών και εξειδικεύεται σε:

- Ποιοτική βελτίωση των τουριστικών υποδομών διανυκτέρευσης καθώς και των παράλληλων δραστηριοτήτων, όπως η εστίαση, η αναψυχή, τα σπορ και γενικά όσων δραστηριοτήτων ή εκδηλώσεων συμπεριλαμβάνονται στη διαδικασία της παροχής τουριστικών υπηρεσιών.
- Αύξηση της δυναμικότητας των υποδομών διανυκτέρευσης ως αποτέλεσμα της αύξησης της ζήτησης, με γνώμονα πάντοτε τις, κατά περίπτωση, επιδιωκόμενες τιμές της φέρουσας ικανότητας.
- Αξιοποίηση σύγχρονης τεχνολογίας με ενσωμάτωσή της στην παραγωγική διαδικασία των τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών και παράλληλη υιοθέτηση ευρέως διαδεδομένων διεθνών πρακτικών που αφορούν στη δικτύωση, την οργανωμένη διαφοροποίηση και εξειδίκευση και την προβολή.

Ειδικός Στόχος 3 : Διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος με την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος αποτελεί στόχο που αποβλέπει στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού έτσι ώστε η

περιφέρεια να έχει τη δυνατότητα να απευθύνεται σε ευρεία γκάμα επισκεπτών. Η συγκεκριμένη στοχοθέτηση αποβλέπει σε:

- Ανάπτυξη ήπιων – εναλλακτικών μορφών τουρισμού ως αντίποδα αλλά και συμπλήρωση του κλασσικού τουριστικού μοντέλου «ήλιος – θάλασσα».
- Προστασία του περιβάλλοντος σε περιοχές όπου οι τιμές της φέρουσας ικανότητας «απαγορεύουν» την ανάπτυξη μαζικού τουρισμού.
- Διαφοροποίηση του εισοδήματος και αύξηση της απασχόλησης στη συνολική οικονομική δομή της περιφέρειας.
- Ισορροπη τουριστική ανάπτυξη της περιφέρειας δεδομένου ότι η ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού προσδιορίζεται χωρικά κατά κύριο λόγο στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της.
- Εκστρατεία μάρκετινγκ για την δημιουργία κατάλληλης «εικόνας» (image) για την περιοχή.

Ειδικός στόχος 4 : Βελτίωση της ποιότητας των παρεχομένων τουριστικών υπηρεσιών. Αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους στόχους που αποβλέπει στη βελτίωση του προφίλ της προσφοράς των παρεχομένων τουριστικών υπηρεσιών και εξειδικεύεται σε :

- Καθιέρωση υψηλών standards παροχής υπηρεσιών με αναβάθμιση τους στο σύνολο των μονάδων της περιφέρειας.
- Στροφή της τουριστικής πολιτικής πωλήσεων στη φιλοσοφία του ανταγωνισμού ποιότητας και όχι ανταγωνισμού της τιμής, ο οποίος αποτέλεσε βασικό λόγο υποβάθμισης συνολικά του τουριστικού προϊόντος.
- Προσέλκυση τουριστών – επισκεπτών υψηλής εισοδηματικής στάθμης που θα αποφέρει σημαντικά εισοδηματικά οφέλη αλλά και θα λειτουργήσει ενισχυτικά προς τη συνολική βελτίωση της τουριστικής εικόνας της περιφέρειας.

Ειδικός στόχος 5 : Συστηματική και αποτελεσματική προβολή και προώθηση του τουριστικού αποθέματος της περιοχής. Η ενίσχυση του βαθμού εξωστρέφειας της τουριστικής πολιτικής αποτελεί σημαντικό παράγοντα αύξησης της τουριστικής ζήτησης και εξειδικεύεται μέσα από:

- Γνωστοποίηση σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο των τουριστικών πόρων της περιφέρειας.
- Οργανωμένη και συστηματική προβολή της περιοχής και των συγκριτικών της πλεονεκτημάτων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό με αποδέκτες τόσο τους δυνητικούς επισκέπτες – καταναλωτές των προσφερομένων τουριστικών υπηρεσιών, όσο και τους εν δυνάμει επενδυτές στον τομέα του τουρισμού.
- Διασύνδεση των τοπικών δημοσίων και ιδιωτικών φορέων άσκησης τουριστικής πολιτικής και των επιμέρους εμπλεκόμενων στο παραγωγικό κύκλωμα του τουρισμού με διεθνείς πράκτορες και παροχείς συμβουλευτικών υπηρεσιών σε ζητήματα τουρισμού.

Ειδικός Στόχος 6 : Αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού που ασχολείται στον τουριστικό τομέα. Η αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού αποτελεί κρίσιμη παράμετρο που επηρεάζει συνολικά το τελικό αποτέλεσμα της προσπάθειας για τουριστική ανάπτυξη της περιοχής. Συγκεκριμένα ο στόχος εξειδικεύεται σε:

- Ουσιαστική αξιοποίηση μέσω αναβάθμισης του στελεχιακού δυναμικού των τουριστικών επιχειρήσεων και εμφύσηση ορθής τουριστικής κουλτούρας σε όλο το τουριστικό κύκλωμα.
- Διαφοροποίηση της απασχόλησης και αύξηση των απασχολουμένων στον τουριστικό τομέα.
- Βελτίωση της ποιότητας των παρεχομένων υπηρεσιών ως αποτέλεσμα της συνολικής αναβάθμισης του γνωστικού αντικείμενου των εμπλεκόμενων με τα τουριστικά προϊόντα και υπηρεσίες.

Ειδικός Στόχος 7 : Προστασία του περιβάλλοντος και αξιοποίηση της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής Η θέση για ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού έχει σαν βασικό στόχο αλλά και επίπτωση την προστασία του περιβάλλοντος καθώς και την ευρεία αξιοποίηση της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της περιφέρειας. Πιο συγκεκριμένα η εξειδίκευση του στόχου αφορά σε:

- Αξιοποίηση του συνολικού τουριστικού αποθέματος με εμπλουτισμό του που πηγάζει από την ιστορία και τον πολιτισμό, αλλά και από το πλούσιο φυσικό περιβάλλον.
- Αξιοποίηση κατά κύριο λόγο των τουριστικών πόρων των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών της περιφέρειας όπου ο περιβαλλοντικός και πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να έχει ευρύ πεδίο ανάπτυξης.
- Αύξηση με παράλληλη αναδιανομή του εισοδήματος και της απασχόλησης στην προσπάθεια για ισόρροπη ανάπτυξη της περιφέρειας.

Ειδικός Στόχος 8 : Ανάπτυξη και ολοκλήρωση των βασικών υποδομών πρόσβασης των τουριστικών πόρων Η ολοκλήρωση των βασικών υποδομών και των μεγάλων τεχνικών έργων αποτελεί στόχο που θα συμβάλλει σε:

- Βελτίωση της προσβασιμότητας τόσο της περιφέρειας συνολικά όσο και των περιοχών όπου εντοπίζονται οι τουριστικοί πόροι που προβλέπεται να αξιοποιηθούν.
- Αξιοποίηση των τουριστικών πόρων με παρεμβάσεις ταυτοποίησης και σήμανσης για την ευκολότερη προσέγγιση από τους δυνητικούς τουρίστες – επισκέπτες.
- Καλύτερη προβολή της περιοχής και των τουριστικών της δυνατοτήτων.
- Τελικά σε αύξηση της τουριστικής κίνησης και του εισρέοντος εισοδήματος στην περιοχή.

Γενικά Συμπεράσματα

Αντικείμενο της εργασίας αποτέλεσε η διάγνωση του δυναμικού της τουριστικής ανάπτυξης της ΠΑΜΘ με ειδικότερα τα επιμέρους τμήματα:

1. η αξιολόγηση των υφιστάμενων τουριστικών πόρων
2. η αξιολόγηση της υφιστάμενης τουριστικής προσφοράς
3. η εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας
4. η ανάλυση των ευρύτερων επιπτώσεων του τουρισμού
5. η ανάλυση των πλεονεκτημάτων και των αδυναμιών
6. η διερεύνηση των ευκαιριών και δυνατοτήτων
7. η εξέταση των απειλών
8. η διερεύνηση της δυνητικής ζήτησης

Στην εργασία έγινε η καταγραφή της υπάρχουσας κατάστασης, αξιολογήθηκαν οι τουριστικοί πόροι της περιφέρειας, τα προβλήματα και οι αδυναμίες της ως τουριστικού προορισμού. Επίσης ορίστηκαν και εντάχθηκαν σε διάφορες ζώνες τουριστικής ανάπτυξης (ώριμης ανάπτυξης, αναπτυσσόμενες περιοχές, περιοχές δυναμικής ανάπτυξης και αναξιοποίητες περιοχές) σε συγκεκριμένες και οριοθετημένες περιοχές της περιφέρειας.

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε επίσης στο θέμα τω υγροβιοτόπων και άλλων περιοχών προστασίας, που είναι εξαιρετικά σημαντικοί και εξετάστηκε η δυνατότητα μιας τουριστικής αξιοποίησης η οποία δεν θα είχε αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα του περιβάλλοντος. Μέσα από μία διαδικασία ανάλυσης SWOT εντοπισθηκαν τα θετικά και αρνητικά σημεία του τουριστικού προϊόντος «Ανατολική Μακεδονία και Θράκη», οι απειλές και οι ευκαιρίες που προδιαγράφει το εξωτερικό περιβάλλον και πραγματοποιήθηκε μια εξέταση τους η οποία θα αποτελέσει τη βάση για την ανάπτυξη στρατηγικών καθώς των τακτιών που αντιστοιχούν. Εξετάζοντας τους φυσικούς πόρους διαπιστώθηκε ότι η περιφέρεια είναι ιδιαίτερα πλούσια και σε ότι αφορά το πλήθος των πόρων, αλλά και σε ότι αφορά την ποικιλία. Πράγματι, προέκυψε το συμπέρασμα ότι με την κατάλληλη αξιοποίηση των πόρων αυτών είναι δυνατόν να ξεκινήσει για την περιφέρεια μια διαδικασία τουριστικής ανάπτυξης που ξεφεύγει από το δίπτυχο ήλιος-θάλασσα που δεν είναι μόνον κυρίαρχο για το σύνολο της χώρας, αλλά και για την σημερινή κατάσταση του τουρισμού στην ΠΑΜΘ.

Σημειώνεται ότι εκτός από τη διαθεσιμότητα αυτών των φυσικών πόρων όπως βουνά, δάση, πλούσια χλωρίδα και πανίδα, υγροβιότοποι και άλλες περιοχές ειδικής προστασίας, αποτελεί ουσιώδη παράγοντα το γεγονός ότι οι πόροι αυτοί παραμένουν ουσιαστικά ανέγγικτοι, διατηρώντας τη φυσιογνωμία του «παρθένου». Σήμερα η τουριστική ανάπτυξη περιορίζεται στην περιοχή της Θάσου και της Καβάλας όπου προσφέρεται ο παραθεριστικού τύπου τουρισμός. Οι περιοχές διαθέτουν σε σημαντικό βαθμό τους αναγκαίους για την μορφή αυτή τουρισμού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Baum, T. (1996). Images of Tourism: Past and Present. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*.
- Sue, R. (1988). *Le loisir*. Paris: PUF.
- Holloway, J.C. and Plant, R.V. (1988). *Marketing for Tourism: A Practical Guide*. Harlow: Longman.
- Irish Tourist Board (1988). *Inventory of Cultural Tourism Resources in the Member States and Assessment of Methods Used to Promote Them*, European Commission, DGVII, Brussels.
- Broadbent, J. (1989). Business Travel. In Witt, S., (ed), *Tourism Marketing and Management Handbook*. 104-105. New York: Prentice Hall.
- De Kadt, E. (1990). Making the alternative sustainable: lessons from development for tourism. In *Environment, Tourism, and Development: an agenda for action*. Working Papers, CEMP, University of Aberdeen.
- Dickinson, R. (1996). Heritage Tourism is Hot. *American Demographics*
- Iakovidou, O., Partalidou, M. and Manos, B. (2000) *Rural Tourism, Agritourism: A challenge for the development of the Greek countryside*
- Komilis, P. (1994). *Tourism and sustainable regional development*.
- Tsartas, P. (1998). *Grèce: Du tourisme de masse ou de tourisme alternative*.
- Ιακωβίδου, Ο. (1988) "Τουρισμός και Πρωτογενής Παραγωγή - Η επίδραση του τουρισμού στη Γεωργία". Πρακτικά ημερίδας για την τουριστική ανάπτυξη στην Κεντρική Μακεδονία.
- Χατζηκωνσταντίνου, Γ. (1999) *Οικονομική II Thessaloniki, Omiros Intergaphs*
- Bateson, J. (1995). *Managing Service Marketing: Text and Readings*
- Butler, R. (1990). Alternative tourism: Pious Hope or Trojan Horse?. *Journal of Travel Research*.
- Din, K. (1988). *Social and Cultural Impacts of Tourism*.
- Gartner, W. (1996). *Tourism Development: Principles, Processes and Policies*
- Goeldner, J., Ritchie, J.B.R. and McIntosh, R. W. (1999). *Tourism Principles*.
- Glasson, J. and Godfrey, K., et al (1993). *Approaches to Carrying Capacity and Visitor Management*. Report to the European Commission.
- Ashworth, G. and Goodall, B. (1990). *Tourist images: marketing considerations*. In Goodall.
- Perreault, W.D., Darden, D.K. and Darden, W.R. (1997). *A psychological classification of vacation lifestyles*.
- Ritchie, J. and Zins, M. (1978). *Culture as a determinant of the attractiveness of a tourist region*.
- E.O.T
- www.google.com
- ΠΥΤ Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης .

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος.....σελ	2
Περίληψη.....σελ	3
Εισαγωγή.....σελ	4
Γενικά Συμπεράσματα.....σελ	76
Βιβλιογραφία.....σελ	77

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1- ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

1.1. Εισαγωγή-Η τουριστική ανάπτυξη στην Ελλάδα.....σελ	5
1.2. Η θέση της Γεωγραφικής ενότητας στην ευρύτερη περιοχή.....σελ	7
1.3 .Κλιματολογικές Συνθήκες.....σελ	8
1.4. Γενική ανασκόπηση Φυσικού Περιβάλλοντος.....σελ	8
1.5. Φυσικοί πόροι Τουριστικής έλξης.....σελ	10
1.5.1. Παραλιακές περιοχές.....σελ	10
1.5.2. Ορεινοί Όγκοι.....σελ	13
1.5.3. Νησιά .....σελ	14
1.5.3.1. Θάσος.....σελ	14
1.5.3.2. Σαμοθράκη.....σελ	15
1.5.4 Το Δέλτα του Νέστου.....σελ	16
1.5.5 Δέλτα του Έβρου.....σελ	16
1.5.6 Η Λίμνη Βιστωνίδα.....σελ	17
1.5.7 Το Δάσος της Δαδιάς.....σελ	17
1.5.8 Στενά του Νέστου.....σελ	18
1.5.9 Κεντρική Ροδόπη και κοιλάδα του Νέστου.....σελ	18
1.5.10 Κοιλάδα του Κομψάτου.....σελ	18
1.5.11 Κορυφές του όρους φαλακρού.....σελ	18
1.6 Ανθρωπογενείς τουριστικοί πόροι.....σελ	19
1.6.1 Αστικά κέντρα.....σελ	19
1.6.1.1 Παραδοσιακοί Οικισμοί.....σελ	21

1.6.2 Ήθη, Έθιμα, Λαογραφικές Εκδηλώσεις.....σελ	22
1.6.3 Άλλες Τουριστικές Υποδομές, Υπηρεσίες.....σελ	28
1.6.4 Άλλες μορφές εναλλακτικού Τουρισμού.....σελ	30
1.6.4.1.Τουρισμός Υγείας-Ιαματικός Τουρισμός.....σελ	30
1.6.4.2 Τουρισμός Περιπέτειας.....σελ	31
1.6.4.3 Συνεδριακός Τουρισμός.....σελ	31
1.6.4.4 Θαλάσσιος Τουρισμός.....σελ	32
1.6.4.5 Θρησκευτικός Τουρισμός.....σελ	33
1.6.4.6 Αγροτουρισμός.....σελ	34
1.6.4.7 Οικοτουρισμός.....σελ	35
1.6.5 Τάσεις της Ζήτησης, πιθανές ομάδες-Στόχοι και χώρες προέλευσης...σελ	35

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2- ΠΡΟΣΒΑΣΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ

2.1 Προσπελασιμότητα.....σελ	41
2.1.1 Οδική Πρόσβαση.....σελ	41
2.1.1.1 Κύριο οδικό δίκτυο.....σελ	41
2.1.1.2 Εθνικό οδικό δίκτυο.....σελ	41
2.1.2 Σιδηροδρομική Πρόσβαση.....σελ	43
2.1.3 Θαλάσσια Πρόσβαση.....σελ	43
2.1.4 Αεροπορική Πρόσβαση.....σελ	45
2.2 Επιπτώσεις του τουρισμού στην περιφέρεια.....σελ	46
2.2.1 Επιπτώσεις τουρισμού στην οικονομία.....σελ	46
2.2.2 Επιπτώσεις τουρισμού στην τοπική κοινωνία και στον πολιτισμό.....σελ	46
2.3 Αξιολόγηση Ανθρώπινων Πόρων του Τουριστικού Τομέα.....σελ	47
2.3.1 Προσδιορισμός Κριτηρίων αξιολόγησης εντοπισμού των Ζωνών.....σελ	49
2.3.1.1. Ζώνες ώριμης τουριστικής ανάπτυξης.....σελ	49
2.3.1.2 Αναπτυσσόμενες Ζώνες.....σελ	49
2.3.1.3 Ζώνες δυναμικής Τουριστικής ανάπτυξης.....σελ	49
2.3.1.4 Αναξιοποίητες Ζώνες.....σελ	50

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3-ΦΟΡΕΙΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ, ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ, ΣΕΝΑΡΙΑ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗΣ ΤΟΥΡ. ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

3.1 Περιφερειακή Υπηρεσία τουρισμού Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης..σελ	52
3.2 Διοικητική Πρακτική.....σελ	54
3.3 Παρουσίαση-Ανάλυση εναλλακτικών σεναρίων τουριστικής ανάπτυξης...σελ	56
3.3.1. Περιοχή Ν.Θάσου.....σελ	57
3.3.1.1 Οριοθέτηση-Γενικά χαρακτηριστικά.....σελ	57
3.3.1.2 τουριστική ελκυστικότητα-Πόλοι έλξης.....σελ	58
3.3.2 Παραλιακή περιοχή καβάλας.....σελ	60
3.3.2.1 Τουριστική ελκυστικότητα-Πόλοι έλξης.....σελ	60
3.3.3 Περιοχή Ν. Σαμοθράκης.....σελ	61
3.3.3.1 Τουριστική έλκυστικότητα-Πόλοι έλξης.....σελ	62
3.4 Ανάλυση της Περιφέρειας.....σελ	63
3.4.1 Δυνάτα Σημεία.....σελ	63
3.4.2 Αδύνατα Σημεία.....σελ	65
3.4.3 Ευκαιρίες.....σελ	67
3.4.4 Απειλές.....σελ	69

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

4.1 Καθορισμός Στρατηγικής για την Προώθηση τουριστικής ανάπτυξης στην Περιφέρεια.....σελ	70
4.1.1 Αξιολόγηση συμπερασμάτων αξιολόγησης υφιστάμενης κατάστασης φέρουσας ικανότητας και S.W.O.T ανάλυσης .....σελ	70
4.2. Εναλλακτικά σενάρια.....σελ	71
4.3. Οι ειδικοί στόχοι.....σελ	72
4.3.1. Ανάλυση ειδικών στόχων.....σελ	73

